

הישיבה המאתיים-ושלוש של הכנסת השישית

יום שלישי, כ"ד תמוז תשכ"ז (1 אוגוסט 1967)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת, לקריאה שניה ושלישית: (1) חוק רישום פטירות חיילים שנספו במערכה, תשכ"ז—1967; (2) חוק שירות בטחון (נוסח משולב) (תיקון מס' 5), תשכ"ז—1967 — שחזור מועדת החוץ והבטחון. (3) חוק (תיקון) פקודת התעבורה (מס' 8), תשכ"ז—1967 — שחזור מועדת הכלכלה.

היו"ר א. בן-אליעזר: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אבקש את מוכיר הכנסת להודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת מ. רוזני: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו

ב. שאילתות ותשובות

א. הנכון הדבר שמשרדו העניק רשיון יבוא ל-2000 יחידות קסדות-מגן מאנגליה?

ב. הנכון הדבר שקסדות-מגן מהסוג המיובא מיוצרות בארץ?

ג. האם יצרני הקסדות הנ"ל מתנגדים ליבוא קסדות-מגן?

ד. מה עמדת כבוד השר להתנגדות ליבוא קסדות-מגן, ומה הם נימוקי עמדה זו?

שר-התחבורה מ. כרמל: לשלוש השאלות הראשונות התשובה היא: כן.

לשאלה ד': רשויות משרד התחבורה התירו יבוא חד-פעמי של 2000 קסדות-מגן מאחר שהמפעלים המקומיים לא יכלו לעמוד בכמויות, בטיב ובמועדי האספקה, והיה הכרח ביבוא זה על מנת לאפשר לציבור רוכבי האופנועים והקטנועים לרכוש את קסדות-המגן עד כניסת החוק המחייב חבישתן. בעתיד יענה הייצור המקומי לדרישות, ולא יותר יבוא.

3. הגדלת בטיחות הנסיעה באוטובוסים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ט באדר א' תשכ"ז (1 במארכ 1967):

בסקר שערך ד"ר איתמר בלום לגבי תאונות באוטובוסים נקבע שגורמיהן הם ארבעה: 1. עצירה פתאומית; 2. תאוצה פתאומית; 3. מהירות יתר בסיבובים; 4. חוסר זהירות בעת סגירת הדלתות האוטומטיות.

כל הסיבות הנ"ל הן בתחום כושר הנהיגה של הנהגים וניתן להתגבר על הבעיה, ומשום כך אודה לשר אם ישיבני:

מה בדעת משרדו לעשות לסילוק גורמי התאונות?

שר-התחבורה מ. כרמל: הקואופרטיבים לתחבורה ציבורית עורכים קורסים מיוחדים לנהגיהם על מנת להגדיל את בטיחות הנסיעה באוטובוסים, ועושים להגברת המשמעת בקרב הנהגים בכל הנוגע לנהיגה נכונה.

היו"ר א. בן-אליעזר:

הכנסת תשמע עתה תשובות השרים לשאילתות של חברי הכנסת.

1. נתונים על פיגורים בתשלומי הלוואות ומשכנתות של מפוני משכנות עוני

חבר-הכנסת מ. ידיד שאל את שר האוצר ביום ג' בניסן תשכ"ז (13 באפריל 1967):

כידוע פועל משרד השיכון עלידי הקמת שיכונים לפינוי משכנות עוני.

בהתחשב במצב הסוציאלי הקשה של משפחות אלה בוודאי מכביד עליהם שהייבים לפרוע ולשלם את המשכנתה הרובצת על הדירות.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לשאלות:

1. כמה מקרים מבין מפוני משכנות עוני לא פרעו את התשלום הראשון של המשכנתה?

2. כמה משפחות מפגרות בתשלום המשכנתה?

3. מהו הסכום הכולל של הפיגורים בתשלום על חשבון דירות שנמכרו למפונים?

4. האם לאור המצב והפיגורים אין בדעת השר להציע למסור למפונים את הדירות בתנאי שכירות?

שר-האוצר פ. ספיר:

1. מתוך 3,412 הלוואות שנבדקו ליום 31 במארכ 1967, נמצא כי 172 לווי לא פרעו אפילו את התשלום הראשון.

2. מתוך המספר הנ"ל של הלוואות נרשמו 1,248 בשלבי פיגור שונים (לא פחות משלושה חודשי פיגור), אולם מספר זה פוחת בעקבות פעולות גבייה מיוחדות.

3. הסכום הכולל של הפיגורים הוא 1,017,000 ל"י.

4. ממצאים אלה אינם מצדיקים שינוי במדיניות האי-לוס; השאלה נבדקת כעת מאספקטים שונים, אך אין לדון במסקנות הבדיקות בטרם הושלמו הבדיקות עצמן.

2. יבוא קסדות-מגן מאנגליה

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר התחבורה ביום י"א באדר א' תשכ"ז (21 בפברואר 1967):

כבוד השר מתבקש לענות:

8. אם הידיעה הכלולה בסעיף 7 לעיל נכונה — מדוע לא התחשבו בתחשיבים אלה?

שר-התחבורה מ. כרמל:
ראה תשובתי שנתיי זה עתה לשאלתה של חבר-הכנסת יוסף תמיר בעניין זה.

6. מתן רשיונות למוניות בתל-אביב
חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום א' בניסן תשכ"ז (11 באפריל 1967):

דברו על בעיות התנועה בעיר תל-אביב-יפו בפני מועצת העיריה אמר מר חיקל רמון, סגן ראש העיריה לענייני תנועה, כדלקמן: "אני בא להעלות טענה כבדה נגד משרד התחבורה. הופתענו בזמן האחרון בהופעת מספרים ירוקים חדשים אשר הוצאו על ידי משרד התחבורה ללא ידיעת העיריה. קודם לחצו עלינו להקפיא את המצב, עתה שונה המצב בלי הסכמתנו. מאימתי משרד התחבורה נותן יד להפקיע את חוק העזר העירוני לקביעת מוניות בתחנות מידי העיריה ומסגירו לידי בעלי המוניות? אנו תמהים על כך, מתמרמרים ומוחים. לשכתנו מלאה נהגים המקבלים אישורים למוניות ממשרד התחבורה ללא ידיעתנו ונשלחים אלינו להצמדה."

על סמך הדברים הללו של סגן ראש עיריית תל-אביב-יפו אבקש מהשר להשיבני:

1. האם הטענה והמחאה של עיריית תל-אביב-יפו נכונה?

2. אם כן — כמה מוניות חדשות הוצמדו לעיר תל-אביב-יפו בשנתיים האחרונות בלא ידיעת העיריה?

3. מדוע פעל משרד התחבורה באופן שהביא לגילויי מחאה מצד העיריה?

4. מי ומי הם בעלי הזכויות לקבלת הרשיונות הללו?

שר-התחבורה מ. כרמל:
לשאלה 1: מתן רשיונות נוספים למוניות והצמדת מוניות לתחנות נעשית בדרך כלל בתיאום עם הרשות המקומית הנוגעת בדבר. אך נחברר לי כי במקרה האמור היו ליקויים בתיאום, אשר תוקנו כבר לשביעת רצונה של העיריה.

לשאלה 2: 12.

לשאלה 3: ראה תשובתי לשאלה 1.

לשאלה 4: הרשיונות הוצאו לפי ותק בנהיגת מונית, זיקה למקצוע, מצב כלכלי וסוציאלי, ותק הבקשה, שירותם לאומיים של המבקש.

7. חלוקת הבעלות של מניות "צים"

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר התחבורה ביום א' בניסן תשכ"ז (11 באפריל 1967):

מניות חברת הספנות הלאומית "צים" מחולקות שווה בשווה בין הממשלה, הסוכנות היהודית וחברת העובדים של ההסתדרות הכללית. חלוקה זו של הבעלות לשלושה שלישים שווים קיימת למרות חוסר השוויון המובהק בהשקעה.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

על פי אילו קריטריונים מסורים בידי חברת העובדים של ההסתדרות הכללית שלוש ממניותיה של חברת "צים", וזאת בהשקעה המועטת של 300,000 לירות בלבד, על

4. הפסדי האניה "שלום"

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ז באדר ב' תשכ"ז (29 במארס 1967):

עם מכירת האניה "שלום" לאחר שלוש שנים של תפעול — אבקש את השר להשיבני:

1. בכמה עלתה האניה "שלום"?

2. בכמה נמכרה עתה?

3. לאיזה סכום עלו ההפסדים בגלל תפעולה במשך שלוש שנים?

4. מדוע נגרמו הפסדים אלה?

5. מהו סכום ההפסדים שנוקף על משלם המסים ביש-ראל?

6. מהו הטונאז' של צי הנוסעים הישראלי כיום?

7. מה היה הטונאז' של צי זה לפני שלוש שנים?

שר התחבורה מ. כרמל:

לשאלה 1: מחיר האניה היה 17.8 מיליון דולר.

לשאלה 2: 15.2 מיליון דולר.

לשאלה 3: עד ל-31 בדצמבר 1966 הסתכמו הפסדיה של האניה ב-8.2 מיליון דולר. עד מכירתה של האניה לקונים עשוי ההפסד הכולל להסתכם ב-10 מיליון דולר.

לשאלה 4: ההפסדים של "שלום" נגרמו בעיקרם מעליית ערכו של המטוס בתנועה הטרנסאטלנטית, תנועה המהווה את השוק העיקרי, לו נועדה ה"שלום", ומהוצאות תפעול גבוהות מהמתוכנן.

לשאלה 5: חלקה של הממשלה בהפסד מסתכם בכ-7.5 מיליון דולר.

לשאלה 6: 5 אניות, בעלות תפוסה כוללת של 42,000 טון.

לשאלה 7: 8 אניות, בעלות תפוסה כוללת של 79,000 טון.

5. מכירת האניה "שלום"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר התחבורה ביום י"ז באדר ב' תשכ"ז (29 במארס 1967):

לאחרונה נתפרסמו ידיעות בעתונים לפיהן נמצא קונה לאניה "שלום", וכי הממשלה עומדת למכור אניה זו.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

1. מה היו התחזיות בעת רכישת האניה לגבי רווח צפוי?

2. האם התאמתו תחזיות אלו?

3. כמה עלתה האניה "שלום", כולל כל אשר בה ולרבות הוצאות תפעול, נסיעות הבכורה וכו'?

4. האם נגרמו הפסדים במשך תקופת הפעלתה; אם כן — בכמה הסתכמו הפסדים אלה?

5. האם נתנה הממשלה לחברה שבבעלותה היתה האניה תמיכות כספיות; אם כן — בכמה הסתכמו תמיכות אלה?

6. מהו המחיר שהוצע עליידי רוכשיה המיועדים של האניה?

7. האם נכון הוא כי מחלקת הייעוץ הכלכלי של משרד התחבורה קבעה בשעתו, לפני רכישת האניה, כי התחשיבים המבטיחים רווחיות אין להם כל יסוד?

בבלגרד ועוד מקובל לשדר באולמות מנגינות תקליטים ערבית (בין היתר שמעתי בבואי לשם שתי מנגינות יש-ראליות מפי יפה ירקוני). הדבר משרה אווירה נעימה בנמל האוויר ובקרבת קהל הנוסעים.

לא אציין את נמלי-האוויר של רומא או לונדון, שלמרות היותם נמלי-אוויר ענקיים ושבהם תנועת נוסעים אדירה — אין הם דומים לשוק, כפי, שלצערי, מצטייר נמל-אוויר שלנו.

אי לכך אבקש את השר להשיבני:

1. מדוע לקוי משטר הנקיון בלוד?
2. מדוע אין שולחנות מוצבים באולם לנוחיות הציבור?
3. מדוע אין די כסאות ישיבה למצפים לצאת או למחכים לבאים?
4. מדוע אין מקובל להשמיע מנגינות ערבית בשטח?
5. מדוע אין נותנים את הדעת על עידון התצוגות בחנויות שבחזית הבית ויפויין?
6. מדוע אין שילוט מספיק להכוונת הבאים ללוד?
7. מה בדעת משרד התחבורה לעשות כדי להעמיד את נמל-האוויר על רמה נאותה הן במתן השירותים והן בכל הקשור בתיצוגיות?

שר-התחבורה מ. כרמל:

נמל-התעופה לוד משמש כשדה-תעופה פעיל, כשבעת ובעונה אחת מבוצעות בו עבודות הנעשות להרחבתו ול-התאמתו לצורכי התעופה הגדלים של המדינה. מובן שה-עבודות גורמות לאי-נוחיות מסויימת, שאין להימנע ממנה, וגם לליקויים בנקיון, רשירות שדה-התעופה עושות כל שבי-כולתן על מנת לצמצם את המטרדים הנגרמים לנוסעים עקב העבודות. עם השלמת העבודות הנעשות בבית-הנתיבות הקיים, שימשם בתפקידו עד להשלמת בניין בית-הנתיבות החדש, שעוסקים כעת בתכנונו, תבואנה על פתרונו הבעיות אותן מעורר השואל. עם זה ראוי לציין, כי יש מספר רב של שולחנות וכסאות בקומה ב' של המבנה, אשר למוסיקה, הדבר עשוי להפריע לרבים מן הקהל.

10, 11, 12. ליקויים בסדרי התחבורה
הציבורית בירושלים

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר התחבורה ביום
ט' באייר תשכ"ז (19 במאי 1967):

מאז איחודם של הקואופרטיבים "אגד" ו"המקשר" בירושלים, חלו ליקויים רבים בתנועת האוטובוסים בבירה. ליקויים אלה הגיעו לשיאם בימי חג הפסח, שאורחים המ-תינו שעה ארוכה לאוטובוס שבושש לבוא.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

זאם מפקח משרד התחבורה על כך שהקואופרטיב המאוחד לא יפנה אוטובוסים מהבירה למקומות אחרים בארץ, במספר שיש בו כדי לפגוע בתחבורה הסדירה בירושלים?

חבר-הכנסת ג. כהן שאל את שר התחבורה ביום ד'
בתמוז תשכ"ז (12 ביולי 1967):

אורחי ירושלים מתלוננים לאחרונה על הסדרים הלקויים של התחבורה הציבורית בעיר. נשמעות טענות על צמצום מספר האוטובוסים בקווים רבים, שמביא לשינוי רציני בתדירות הופעת אוטובוסים בתחנות שונות ושיבוש אורח החיים התקין.

לאור האמור אבקש להשיבני על השאלות הבאות:

חשובן חלקו של הציבור כולו, המיוצג על ידי הממשלה, שהשקעתה בחברה גדולה בהרבה, וחלקה במניות זהה לחלקה של חברת העובדים?

שר-התחבורה מ. כרמל:

לאחרונה סוכם, כי בעלות חברת הספנות הלאומית "צים" תהיה: 80% בידי ממשלת ישראל, 10% בידי הסוכנות היהודית ו-10% בידי הסתדרות העובדים הכללית.

8. בדיקת תזכיר בדבר פיתוח
מספנות ישראל

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום ג'
בניסן תשכ"ז (13 באפריל 1967):

ביום 9 באפריל 1967 פרסם העתון "גירולם פוסט" רשימה האומרת שמר דן חושי, יועץ הנדסי לבינוי אניות, הגיש תזכיר בדבר פיתוח מספנות ישראל במתכונת שמחירי בינוי אניות במספנה יעמדו במישור שווה למחירים בין-לאומיים במספנות אחרות. דבר זה יאפשר בניין שלוש אניות-משא שמוכסות להן שוק קונים. כן מסופר בידיעה, שוועדת מומחים בודקת את התוכנית.

בקשר לכך אודה לשר אם ישיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האם תזכיר חושי ובדיקתו העלה תוצאות, ואם כן — מה הן?
3. אם התשובה חיובית — מה הם הסיכויים לקידום מפעל המספנות בשנה-שנתיים הקרובות?

שר-התחבורה מ. כרמל:

לשאלה 1: הידיעה נכונה בעיקרה.

לשאלה 2: הדבר נמצא בבדיקה שטרם נסתיימה.

9. השירותים בנמל-התעופה לוד

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום ח'
באייר תשכ"ז (18 במאי 1967):

התחש נודמן לי לבקר בשישה נמלי-אוויר באירופה (האחרונים שבהם היו פראג, זגרב, בלגרד ואתונה, שהם נמלי-אוויר בינוניים וקטנים). בשום ביקור מביקורי אלה לא ראיתי את אשר חיתי בלוד: 1. לכלוך ברציף המ-כוניות והאוטובוסים; 2. מחסור במקומות ישיבה באולם ההמתנה; 3. העדר שולחנות ליד מקומות הישיבה; 4. ליקויי שילוט מרדיך במידה מספקת; 5. רעש מיותר שנגרם מחסור אוויר בשטח.

בנמל-האוויר בבלגרד — מבנה חדש, מרוכז (קומפקטי) ומיועל יפה להפליא — טיפלו כמה עובדי נקיון ללא הרף. הם ינקו את חלונות הנוכיות הענקיים, את הרצפות ואת עלי הפליאנדרות המוצבות בפניות השונות ויתר הצמחיה המקשטת את המקום. בלוד, שבה שהיתי שעה וחצי ב-4 במאי 1967, ב-7-8.30 בערב, היה קהל רב. פועל נקיון אחד עבד באולם ההמתנה. בחוץ התגוללו גיירות, שירי אוכל וכי'. איש לא דאג לפגועם. ברציף הארוך מוצב סל-אשפה אחד בפניה הקיצונית, אגב, אף סידור החנויות בחזית הבית אינה מצביעה על טעם עדין ומחשבת עיצובן הנאה. מורגש חוסר התחשבות בצדדים האסתטיים ובנקיון. בכל האולמות בשדות-התעופה שצייתי לעיל, מר-צבים ושולחנות כדי שהנוסע או המכה באולם יוכל לנצלם לנוחיותו. בלוד — אין כדבר הזה. חסרים כסאות. הייתי עד למריבות על מנת לתפוס מקום ישיבה.

14. תנאי מתן רשיונות למוניות

חברת הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ד באייר תשכ"ז (24 במאי 1967):
אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הם הקווים המנחים את משרד התחבורה במתן רשיונות למוניות, ומי הסמכות הקובעת בנידון?
2. האם ניתנת עדיפות בקבלת רשיון למונית לגבי מלחמה שמקצועם נהיגה הזכאים לקבלו בהתאם למדיניות משרד התחבורה, לחיילים משוחררי הצבא הבריטי וצה"ל?
3. מהו משך הזמן שמבקש רשיון למונית צריך לחכות עד שיקבל רשיון כזה?

שר התחבורה מ. כרמל:

לשאלה 1: קיימת ועדה שמתפקידה לבחון כל בקשה בדבר מתן זכויות למוניות ולייעץ לשר בנדון. הוועדה פועלת בהתאם להנחיות הבאות: א. לפי הצורך תתקיימת מונית באזורים השונים של הארץ; ב. לפי ותק המבקש בנהיגה במונית וזיקתו למקצוע; ג. לפי המצב הכלכלי של המבקש וזיקת הבקשה; ד. לפי שירותים לאומיים. הוועדה נתונה לביקורת מתמדת ושוטפת על ידי מבקר המדינה וכל פרוטוקול של הוועדה מועבר לידי המבקר. לשאלה 2: יש תחשבות בשירותים לאומיים של המבקש, כאמור לעיל. לשאלה 3: הדבר תלוי במספר מגישי הבקשות ובאזור מגוריהם.

15. פרטים על התכניות לפיתוח נמל התעופה בלוד ולבניית נמל תעופה בראשון לציון

חברת הכנסת מ. בן פורת שאל את שר התחבורה ביום י"ד באייר תשכ"ז (24 במאי 1967):
אבקש את כבוד השר להשיבני:

- א. האם נקבע התכנון הסופי לבניית נמל התעופה בלוד לראשון לציון?
- ואם אמנם נקבע — מהו מועד התחלת בנייתו, בניית שלבי השונים של נמל התעופה זה ומהו היקף ההשקעה המתוכננת בו?
- ב. האם מתוכננת הרחבתו ושכלולו של נמל התעופה בלוד, ומה היקף ההשקעה הכרוכה בכך?
- ג. האם הגשמת התכנית כרוכה בהפקעת שטחים חקלאיים, באיזה היקף, ומהו אומדן סכום הפיצויים שישולם לנפגעים?
- ד. האם צפוי שימוש בנמל התעופה בלוד עם הפעלתו של נמל התעופה החדש בחולות ראשון לציון; אם כן — לאילו מטרת?
- ה. מה מונע להכשיר בהדרגה את שדה ראשון לציון מבלי להזדקק להשקעות כבדות בנמל התעופה הנוכחי בלוד, העתיד, בסופו של דבר, לחדול לשמש כשדה תעופה בלוד לראשון לציון?

שר התחבורה מ. כרמל:

- א. עוסקים בעת באיתור השטח.
- ב. פיתוח נמל התעופה לוד יימשך כשמונה שנים בהשקעה מתוכננת של כ-90 מיליון לירות.
- ג. התכנית כרוכה בהפקעת כ-3,000 דונם; סכום הפיצויים ישולם בהתאם לקביעת השמאים.

1. האם עובדות אלה ידועות לך?

2. מה בדעתך לעשות כדי שהקואופרטיב המקיים את התחבורה הציבורית בעיר יסקוד על מתן שירות תקין לאוכלוסייה גם בתקופת תיירות גואה?

חברת הכנסת ו. שם טוב שאל את שר התחבורה ביום י"ח בתמוז תשכ"ז (26 ביולי 1967):

אורחי ירושלים מתלוננים קשות על כך, שבשבועות האחרונים קיימים איסורים בתחבורה הציבורית בעיר ומחסור באוטובוסים כמעט בכל הקווים. הנוסעים נאלצים לחכות בתחנות זמן ממושך והדבר פוגע בסדרי העבודה במקומות עבודה רבים.

אבקש מכבודו לענות לי:

1. האם העובדות הנ"ל נכונות או נכונות בעיקרן?
2. מה הסיבה לאיסורים אלה?
3. מה בדעת משרד כבודו לעשות על מנת שהתחבורה העירונית תפעל באורח תקין, דבר שימנע סבל מאזרחי הבירה ונוזקים למשק?

שר התחבורה מ. כרמל:

חברת הכנסת שוסטק, שם טוב וגבריאל כהן שאלו באותו נושא ואענה אירוף לשלושתם.

אחר המלחמה היתה עליה גדולה במספר הנוסעים לירושלים ובתוכה. לעומת זה נתקלה חברת "אגד" בקשיים כתוצאה ממחסור באוטובוסים ואף מחסור בנהגים שטרם שוחררו מהשירות.

משרד התחבורה ואף אני עצמי הסבתי מספר פעמים חשומת לבו של קואופרטיב "אגד" למצב התחבורה הציבורית, ובירושלים בפרט, ואף הוצא צו המגביל את מספר האוטובוסים המופנה לטיולים. על ידי כך גדל מספר האוטובוסים העומדים לשירות הציבורי בקווים הסדירים. אני שמח לציין שהדבר נותן אותיות וניכרת הקלה במצב. בירושלים עשה הקואופרטיב מאמץ מיוחד והיום פועלים בירושלים 230 אוטובוסים, לעומת 180 אוטובוסים ערב הכוננות והמלחמה.

13. הרקע להתפטרותו של מנהל נמל אשדוד

חברת הכנסת א. אבנרי שאל את שר התחבורה ביום י"ד באייר תשכ"ז (24 במאי 1967):

בידיעה שנתפרסמה ב"הארץ" של יום 18 במאי 1967 נאמר, כי מנהל נמל אשדוד התפטר. בהמשך ידיעה נאמר, כי הרקע להתפטרותו של המנהל הוא חילוקי דעות בינו לבין מנהלת רשות הנמלים במספר בעיות עקרוניות. שאלותי הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. האם קיימים חילוקי דעות בין מנהלת רשות הנמלים לבין המנהל (מר אנריקו לוי) של נמל אשדוד?
- אם כן — מה חילוקי דעות אלה?

שר התחבורה מ. כרמל:

לשאלה 1: מנהל נמל אשדוד רב חובל אנריקו לוי התפטר מתפקידו זה ב-18 במאי 1967.

לשאלה 2: במידה שידוע לי לא נומקה התפטרותו על רקע של חילוקי דעות בינו לבין מנהלת רשות הנמלים בבעיות עקרוניות.

שר-התחבורה מ. כרמל:

לשאלות 1, 2: בחודש יוני השנה היתה עליה מדאגה במספר ההרוגים בתאונות הדרכים — 32 לעומת 12 בחודש יוני אשתקד. אין ספק כי דבר זה נגרם על ידי תופעה של זלזול בכללי התנועה ובחוקיה, שנתגמדו בעיני חלק מהנהגים נוכח המאורעות הגדולים שעברו עלינו. לעומת זה חלה ירידה תלולה במספר התאונות — 28.4%, וירידה ניכרת במספר הנפגעים — 22.5%, לעומת חודש זה אשתקד, וזאת למרות הגידול במספר כלי הרכב בשיעור של 9% לערך.

בחודש מאי השנה היתה ירידה של 5.6% במספר התאונות וירידה של 6% במספר הנפגעים לעומת חודש זה בשנה שעברה, וזאת לעומת גידול מספר כלי הרכב בשיעור של 8.7%.

לשאלה 3: שבעה עובדים בתקן ושישה במצבה.

לשאלה 4: על ידי המשך הפעולה היסודית לשיפורים הנדסיים בכבישים והמשך פעולת ההסברה הענפה הנעשית על ידי הגורמים העוסקים בכך — תקוותי שמיגמל הירידה בתאונות הדרכים, שנשמתנה בשנים האחרונות, תימשך, למרות החרגה בחודש יוני האחרון בעליה במספר ההרוגים.

19. הבטחת פעולתם התקינה של

מחסומי הרכבת

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר התחבורה ביום ט' בתמוז תשכ"ו (17 ביולי 1967):

ביום העצמאות נתקלתי במחסום ליד פסי הרכבת החוצים את כביש רמלה—לוד, שהתקלקל לאחר עבודת הרכבת ולא התרומם. מכונות רבות חצו את הפסים בניגוד תוך צירת סכנה לבטיחות הנסיעה.

אין זו הפעם הראשונה שנתקלתי במקרים כגון אלה.

אודה לכבודו אם ישיבני:

א. מה הדרך לבדיקת המחסומים האוטומטיים בכבישים החוצים פסי רכבת?

ב. כיצד מבחינים בקלקול ומבטיחים תקינותם?

שר-התחבורה מ. כרמל:

מחסומי הרכבת האוטומטיים נבדקים באורח שוטף, מדי יום, על ידי צוותים טכניים של רכבת ישראל. במקרה שחל קלקול במחסום עושה רכבת ישראל לתיקונו מיד. זאת ועוד: במקרה שחל קלקול במחסום, הרי הוא עשוי כך שהוא יירד ויחסום את המעבר, כדי למנוע התנגשות.

20. הרכבת מפעלי התחבורה

ורשת הכבישים

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר התחבורה ביום י' בתמוז תשכ"ו (18 ביולי 1967):

רבות התלונות על קשיי התחבורה, הן עירוניות והן בין-עירוניות. תורים ארוכים מונעים גישה למקומות חיוניים והדבר עלול להתנקם בעניינים של פיקוח נפש (חולים, נשים הכורעות ללדת וכו').

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. הנכון הדבר שהקאופרטיבים לתחבורה בנויים עבור משק של אוכלוסיה ב2 מיליון לכל היותר ועבור שטח שאינו יותר גדול משטח מדינת ישראל עד ל-6 ביוני 1967?

ד-ה. בפיתוח נמלי-התעופה לוד הובאו בחשבון צורכי התעופה לעשרים השנים הבאות וייתכן אף למעלה מזה. ההשקעות הכרוכות בבניית שדה חדש בחולות ראשון-לציון אינן מצויקות בניה לאלתר במקום זה.

16. תקלה באוטובוס עקב חוסר מסעד

חבר-הכנסת פ. זוארץ שאל את שר התחבורה ביום כ"ה בסיון תשכ"ו (3 ביולי 1967):

למקרה לא-נעים שקרה באוטובוס מספר 5 שהיה בדרכו ממרכז העיר לבניין הכנסת הייתי עדי:

באחד הסיבובים נפלה גברת אחת מהספסל לרצפת האוטובוס, בגלל חוסר מסעד שבו היתה יכולה להיאחז. ברוב האוטובוסים קיימים מסעדים כאלה ובמעוטם לא.

האם מוכן כבודו לבקש מחברת האוטובוסים להתקין מסעדים כאלה במקום שאינם, כדי למנוע אי-נעימיות כבמקרה דלעיל?

שר-התחבורה מ. כרמל:

עקב המחסור באוטובוסים בשבועות האחרונים הוכנסו לשירות מספר אוטובוסים שבימים כתיקונם אינם מצויים בשירות הציבורי ואינם מושלמים מבחינת הסינדרום בהם. בדרך כלל, כפי שמציין השואל, קיימים מסעדים באוטובוסים המשרתים את הציבור.

17. קיום תחבורה ציבורית בשבת

בירושלים העתיקה

חבר-הכנסת מ. פרוש שאל את שר התחבורה ביום ד' בתמוז תשכ"ו (12 ביולי 1967):

בעתונות נתפרסם, שמשרד התחבורה העניק לחברת התחבורה „אגד" רישון לקו חדש בתוך ירושלים העתיקה, שיופעל גם בשבת.

אי זואת ארשה לי לשאול את כבוד השר:

1. האם נכון הדבר?

2. האם אינו רואה בהענקת רישון זה פגיעה בסטאטוס קוו לגבי שבת, שעד כה לא הורשתה חברה לתחבורה ציבורית להפעיל קו בשבת?

שר-התחבורה מ. כרמל:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: לא. באשר תחבורה ציבורית הופעלה באזורים אלה בשבתות קודם לכן בשירות האוכלוסיה הלא-יהודית, והיא מופעלת על ידי נהגים ערביים.

18. נקיטת אמצעים לצמצום התאונות

בדרכים

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר התחבורה ביום ט' בתמוז תשכ"ו (17 ביולי 1967):

בעתונות נמסר על עליה תלולה במספר תאונות הדרכים והקרבנות שאירעו בחודש האחרון, וזאת חרף הקמתה והפעלתה של הרשות לבטיחות בדרכים.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. הנכונה הידיעה דלעיל?

2. כמה תאונות דרכים היו בחודשים מאי—יוני וכיצד הן מתייחסות לחודשים אלו אשתקד?

3. כמה עובדים ברשות לבטיחות בדרכים לפי התקן וכמה במצבה היו?

4. מה בדעת המשרד לעשות לצמצום התאונות בדרכים?

חבורת ל"ה, ישיבה ר"ג

— שאילתות ותשובות (כהן צידון, כרמל, בן אליעזר, ש. רוזן, טיאר); הודעת שר החוץ על המערכה המדינית (דיון) (בן אליעזר, גוברין) —

לפיה הביעו חברי משלחת האיגודים המקצועיים בעיר העתיקה בפגישה עם מזכיר ההסתדרות את דאגתם העמוקה לסכנת השתלטות "אגד" על התחבורה בירושלים השלמה, מבלי להבטיח את זכויות חברת התחבורה שהיתה קיימת ואת זכויותיהם של הנהגים.

שאלות הן:

1. האם נכונה הידיעה?
2. האם יש בדעת שר התחבורה לחדש לחברת התחבורה שהיתה קיימת בעיר העתיקה עד ל-5 ביוני את רשיונה, ובאילו תנאים?

3. אם אין בדעת השר לחדש את הרשיון — כיצד חושב השר להבטיח את זכויות חברת התחבורה, נהגיה ועובדיה?

שר-התחבורה מ. כרמל:

לשאלה 1: זכויות חברת האוטובוסים בירושלים המזרחית ונהגיהם מקיימות.

לשאלות 2—3: לפי סקר ראשוני שערך משרד התחבורה, פועלות בירושלים המזרחית 6 חברות עם 44 אוטובוסים. כל האוטובוסים פועלים בקווים שפעלו בהם לפני איחוד ירושלים.

משרד התחבורה דאג להבטיח ביטוח צד שלישי לכל האוטובוסים. בימים אלה יוצאו רשיונות ארעיים לכל החברות הערביות הפועלות בירושלים.

22. הרכב הוועדה לחקר ענף הנוסעים של "צ"ם"

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר התחבורה ביום י"ז בתמוז תשכ"ז (25 ביולי 1967):

ב"מעריב" מיום 14 במאי 1967 נמסר דבר הקמתה של ועדה לחקר ענף הנוסעים של חברת "צ"ם", שתורכב, על-פי האמור בידיעה, משבעה חברים, מהם שלושה שימונו על ידי "צ"ם" ושלושה על ידי מזכירות איגוד הימאים, ואילו השביעי — בהסכמת שני הצדדים.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. אם נכונה הידיעה — מדוע אין בוועדה חברים שהם נציגי ציבור שאיננו אינטרסנטי?

שר-התחבורה מ. כרמל:

הוועדה הנוכרת בשאלתה היא ועדה פנימית של חברת "צ"ם".

2. מה הן התכניות המוכנות למימוש וביצוע בזמן הקרוב ביותר כדי שמפעלי התחבורה הציבורית יקבלו תוספת כוח-אדם ותוספת רכב?

3. מהו מספר החיילים המשוחררים שנקלטו עד כה, הן בתור חברים והן בתור שכירים במפעלי התחבורה הציבורית לאחר ה-10 ביוני שנה זו?

4. מה הן התכניות להרחבת כבישי גישה או לסלילת כבישי גישה חדשים מהשפלה לירושלים, כדי למנוע את הפקקים המהבילים בקשר בין בירת ארץ-ישראל לבין יתר חלקי הארץ?

שר-התחבורה מ. כרמל:

לשאלה 1: הקואופרטיבים לתחבורה ציבורית פעלו בת-חומי מדינת ישראל והיו מותאמים מבחינת היקפם לתחום בו פעלו ולאכלוסיה אותה שירתו.

לשאלה 2: למעלה מ-450 אוטובוסים חדשים נמצאים בהזמנה.

לשאלה 3: כל החיילים המשוחררים, חברי הקואופרטיב ועובדיו, נקלטו מחדש בעבודה.

לשאלה 4: פתיחת כביש לטרון תרמה להקלה בתנועה לירושלים. מחלקת עבודות ציבוריות במשרד העבודה תיגש בהקדם לזיפות הקטעים שהושלמו בכביש שער-הגיא—ש"אבה, דבר שיביא להקלת התנועה בקטע קשה זה, ותימשך בקצב מוגבר ההרחבה בכביש ירושלים ממסלול אחד לשניים. כן נבדקת קצת האפשרות להפנות חלק מהתנועה דרך כביש רמת-יריאל וכביש נתיב ה"ה".

היו"ר א. בן-אליעזר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת כהן צידון.

שלמה כהן צידון (גח"ל):

האם לאור צורכיהם ההולכים וגדלים, בהתחשב עם התמורות שחלו לאחרונה, מוכנים הקואופרטיבים לתחבורה לקלוט בתוכם, בתור שכירים והן בתור עובדים, חיילים משוחררים שהיו נהגים בצבא?

שר-התחבורה מ. כרמל:

במידה שיש צורך בעובדים נוספים להפעלת השירות, הקואופרטיבים לתחבורה יקבלו ברצון עובדים נוספים, ובמיוחד יקבלו ברצון נהגים שהם חיילים משוחררים.

21. הבטחת זכויות חברות האוטובוסים בירושלים המזרחית

חבר-הכנסת ש. רוזן שאל את שר התחבורה ביום י"א בתמוז תשכ"ז (19 ביולי 1967):

ב"מעריב" מיום 16 ביולי שנה זו התפרסמה ידיעה,

ג. הודעת שר החוץ על המערכה המדינית

1. דיון (המשך)

על מאבקם בעצרת האו"ם. בהופעותיו של שר החוץ, מר אבא אבן, לפני העצרת, בזעקת התגר שלו באוני העולם — לא היה סימן כלשהו לאותה אפולוגטיקה שלקו בה רבים מאתנו עד היום בעמדתו לפני הגויים, והיא האפולוגטיקה שאינה סרה מאתנו מאז ימי פילון או יידיה האלכסנדרוני.

עלינו לקבוע — ואמנם קבענו זאת מכוחו של צה"ל ומכוח יצירתנו בארץ — עקרון אחד, ולהחזיר את העקרון הזה בקרב דעת-הקהל בעולם, והוא העקרון הקובע: אנו

היו"ר א. בן-אליעזר:

הכנסת תעבור להמשך הדיון על הודעת שר החוץ. רשות הדיבור לחבר-הכנסת גוברין, ואחריו — לחבר-הכנסת מועדי.

עקיבא גוברין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מוצא לנחוץ בראשית דברי לחת שבח לשר החוץ, מר אבא אבן, לחברי משלחתנו הקבועה באו"ם וחברי הכנסת שגלוז עליהם,

אמון בממשלה הזאת, בממשלת האחדות הלאומית, לא תתבע ואינה צריכה לתבוע כיום כל בירור טומבוי על כך.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

מדובר על תכנית מה לעשות עכשיו. הרי צריך לעשות משהו. אז מה זאת אומרת: להסתיר?

עקיבא גוברין (המרדק):

אילו הקשבת לדברי, היית צריך להבין, לפי עניות דעתי, ששאלתך אינה שייכת לנושא שדברתי עליו.

אמר כאן חברי הכנסת הרב כהנא שמן הראוי שניזוהר ולא נזכיר שברית-המועצות נפלה בהצבעות בעצרת האו"ם. אני רוצה לומר שכולנו בלי יוצא מן הכלל, כל הסיעות והמפלגות, מי פחות ומי יותר, נמנענו שנים רבות מלהתייחס ריע ולפרסם בדרום כיצד הפכה ברית-המועצות באזור הזה להיות מחרחרת המלחמה העיקרית. יכול להיות שאילו היינו מתרעים על מעשי ברית-המועצות במזרח התיכון במשך שנים ומזהירים את הציבור העולמית על כך, היו פני הדברים שונים. לא עשינו זאת משום שהאמנו או רצינו להאמין שברית-המועצות לא תהיה הגורם המכריע בנסיגה לערוך מלחמת השמד נגדנו. והחרשנו על דבר שאולי צריכים היינו לזעוק עליו.

כולנו שמענו את הנאומים הפוגרומיים שנשמעו בעצרת האו"ם, והיינו חייבים להתרועע, להצביע על כך ולא להחשות, ויפה עשינו.

המאבק עוד לפנינו. ממשלת ישראל, ממשלת האחדות הלאומית, שלפי מיטב הכרתי היהודית יש לשמור ולשקוד על קיומה עד לבחירות לכנסת השביעית, חייבת להיות עם העם הזה, מחוננת באור-רוח ובעוז-רוח, כדי לעמוד במערכות שעוד נכונות לנו בימים הבאים, כאשר אור מלחמת ששת הימים מאיר על כולנו.

היו"ר א. בן-אליעזר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת מועדי, ואחריי לחברי הכנסת צדוק.

ג'בר מועדי (הסיעה הדרונית הישראלית):

אדוני הישיבה ראש, כנסת נכבדה, אחרי ששמענו את הנאום המדיני החשוב של שר החוץ מר אבא אבן, ברצוני קודם כל לברך מקרב לב את צה"ל על נצחונותיו המר הימים, שהיה לבנינו הכבוד להשתתף עם אחיהם היהודים במלחמת ששת הימים בכל החזיתות. קשה לו לאדם לתאר את הנצחון הזה, ואם נרצה לתארו כראוי, כי אז עלינו להוסיף עוד אותיות חדשות לשפה. נצחון זה, לדעתי, הרחיק את צל מלחמת עולם שלישית, שרבים בעולם היו סבורים כי אכן תהיה מלחמה כזו.

באשר למנהיגי המדינות הערביות, עליהם לדעת באופן ברור, כי האזרחים הערביים הישראליים מכירים את ישראל ואת כוונותיה יותר מתערבים הנמצאים מחוץ לישראל, וכי אנו, חברי הכנסת, הפנינו לא פעם אחת ובהזדמנויות שונות עצות למנהיגים הערביים, ולוא אתם המנהיגים הערביים מעלתם על פיהן, כי אז הייתם מועילים לעמיכם יותר מן המשרוינים וממטוסי ה"מייג"כ" שמוחרתם אתם משלמים בדם של בני עמיכם. אולם ככל זאת עדיין פתוחה הדלת לפניכם ועדיין יש לכם ההזדמנות לטפל באסונות שפקדו את העמים הערביים, אסונות אשר אתם מכנים בשם כשלון. ישראל רואה את עצמה חלק מן העולם הערבי והיא מבקשת לחיות בשלום אמיתי עם הערבים. אנו

קיימים שמום שאנו קיימים, ואין אנו מבקשים שמום אומה ולשון שיעשו עמנו חסד ויבקשו ממשהו שיכיר בקיומנו.

עמדנו על נפשונו, על נפש האומה והמדינה, לבדנו; למעשה היה זה בכוחו של צה"ל לשבת היום בקהיר, בדרמשק וברבת-עמון, ואם לא עשה זאת, הרי לא משום שלא היה לו כוח לכך אלא משום שפנינו לשלום ומעולם לא עלה על דעתנו להתערב במשטרים השונים הקיימים בארצות ערב. עצתה רשע של ברית-המועצות וגרורותיה ומדינות ערב, שנחזור לגבולות שאינם קיימים עוד — ולא יתקיימו עוד — לא הייתה לה מבחינה קונקרטית אלא מטרה אחת: לאפשר למלך חוסיין — אשר לפתע נחפץ בעיני ברית-המועצות למלך מתקדם — לחזור ולהיטיב גיו את ירושלים; לאפשר לסורים לחזור ולפגוע במשקי עמק הירדן והגליל; לאפשר לשליטי מצרים לעמוד ליד גבולותינו הקודמים ולהודיע לנו שישימדו את העם הזה, ומצרים, סוריה וירדן הם שיקבעו את המועד לביצוע זממנו זה. אני מצוין את הדבר הזה, אף כי הוא ידוע לנו, היהודים בארץ, וכן לטובי האנשים בעולם; אני מצוין זאת כדי לעמוד על עוד עניין אחד שחייב להדאגנו. ברגע האחרון — ולא אכנס לסיבות — הוצע עליי ברית-המדינות — אשר כביכול השיגה את הסכמת בא-כוח ארצות הברית באו"ם להצעתה — שאם יודיעו מדינות ערב על הפסקת הלוחמה, עלינו לסגת לגבולות הקודמים, וכפי שאמרתי אינם קיימים עוד. אני סבור שעלינו לגייס את מיטב כוחותינו כדי להודיע ברורות שהצעה זו לא נקבל גם אם נעמוד במצור ובמצוק.

לכולם ברור מה ערך, לאחר נסיון של קרוב לעשרים שנה של חתימת הסכמי שביתת-הנשק, ההודעה של מדינות ערב — אם תבוא הודעה כזו — שהן יפסיקו את הלוחמה. מחר הן יחדשו אותה. הרי חתמנו אתן על הסכמי שביתת-הנשק. זמן קצר לאחר החתימה חלל נשקן לשבות והופנה כלפינו. אני חוזר ואומר שעלינו לגייס בעוד מועד את מיטב הכוחות, את מיטב יכולת ההסברה שלנו ואת מיטב השכנוע שלנו כדי למנוע כל מחשבה ולחכות כל רעיון על קבלת הצעה כזו, שאין לה כל ערך מעשי ובעיקר שבעיקר, כפי שאמרתי וזאת היא דעתי, הגבולות הקודמים אינם קיימים עוד.

אני רוצה לומר כמה משפטים בעניין ירושלים. אומות העולם החרישו כאשר כבש עבדאללה את ירושלים ללא כל זכות, ללא כל התחלה של האו"ם, ולמעשה בניגוד להחלטות האו"ם. איש לא דאג אז למקומות הקדושים, איש לא דרש בינאום. וכן היה בימי חוסיין, אשר ירש את סבו. בימי היותנו בארץ וכן בימי היותנו בגולה, לא הפכנו שום כנסיה נוצרית למסגד. זאת עשו אחרים. רק בזכותו של העם העברי ידעו בכלל על קיומה של ירושלים, ולכן עזות-לפנים היא לבוא ולטעון באוזנינו: בינאום ירר שלי. חזקה על העם היהודי שיידיע לשמור על המקומות הקדושים של דתות אחרות, ללא פיקוח בין-לאומי. צריך להבהיר זאת הבהר היטב לאומות העולם, ואני חושב שהן מבינות זאת. יודעים העמים כי בתחום זה לא יצליחו.

והערה נוספת: לעומת אחרים, הדוחקים בממשלה לפרסם את תכניתה אין תפעל ומה היא עומדת לעשות בשטחים שהם ברשותנו, אני מרשה לעצמי ליעץ לממשלה שלא תפרסם כיום כל תכנית. אין צורך בכך. אולם הכרחי שלממשלה תהא תכנית ושהיא תדע כיצד לכלכל את מעשיה בשטחים שהם בגבולות החדשים של מדינת ישראל. אני סבור שהכנסת, מתוך שמירה על הריבונות שלה, אבל מתוך

לדבר כלל על גורל השטחים אלא בהקשר של הסדר שלום. ולא רק אלה שדיברו כך והצביעו כך, חושבים כך. יש לנו יסוד איתן להניח שכרבות מן המדינות שדיברו והצביעו אחרת, ישנם אנשים רבים, בשלטון ובציבור, השמחים לצנחוננו והמודהים עם העמדה שלנו.

ישנם דברים בהקשר זה שחובה עלינו להבהיר אותם הבהרה היטב גם לידידים. במערכת מאי—יוני עמד העולם, מהרגע הראשון, חסר־אונים מול הריכוז המאיים של צבא אוט ערב בכל גבולותינו. ואשר למצרים, גם אם היה רצון כן מצד ידידים לפעול בעניין זה, הוכיחה תקופת ההמתנה כי רובצת תהום בין הרצון ובין האפשרות לממש את הרצון.

בכל הצניעות הראויה הראויה קטנה מותר לנו לומר שבתקופה הקצרה של מתיחות שקדמה להתמודדות הצבאית קיפח העולם, במידה רבה, את זכותו לומר לנו ולהשיא לנו עצות מה עלינו לעשות, כיצד עלינו לנהוג ומה דרוש לנו לבטחוננו. אף אחת מן המדינות, וביניהן מדינות ידידותיות, המשיאות לנו עצות שנבטח באו"ם ובדעת הקהל הנאורה בעולם — ואין תחוכן שום מדינה המוקפת אויבים כמנו — אף אחת מהן אינה מוכנה בעצמה להפקיד את בטחונה בידי האו"ם ובידי דעת־הקהל הנאורה. והיא סומכת על עצמה, על כוחה ועל בריתות הגנה ממשיות מאד. אנחנו, במצבנו — על אחת כמה וכמה.

רווחת דעה, גם בקרב ידידים, כי שורש הבעיה הוא בעוכרה שאין מדינות ערב מכירות בנו ועובדות שהן מכריעות על קיום מצב לחומה בינו לבין ישראל. נודמן לי לשמוע, גם מפי ידידים, שאם יביאו את מדינות ערב לכך שיכירו בקיומה של ישראל ובזכותה להתקיים, ויצטרפו שאין עוד מצב לחומה בינו לבין ישראל — הכל יבוא על מקומו שלום. לידידנו הגורסים כך עלינו להבהיר, קודם כל, שאחרי עשרים שנים לקיום המדינה, ואחרי שלושה נצחונות צבאיים — אין אנו זקוקים עוד למען קיומנו, ואין קיומנו תלוי עוד, בהכרה מצד מדינות ערב.

אשר ללוחמה, כאשר אנו חושבים ומדברים על הפסקת הלוחמה, אין אנו מתכוונים לאיוושהי הצהרה חד־צדדית של מדינות ערב, שאינה שווה את הנייר שעליו היא כתובה; ואין אנו מתכוונים להסכם שהוא על גבי הנייר בלבד. אנו מתכוונים להסכם שלום הכרוך בהסדרים טריטוריאליים, בטחוניים, מדיניים וכלכליים, המבטיחים שלום, בטחון, מעבר חופשי בתעלת סואץ ובמפרץ שלמה, זרימה בלתי מופרעת של חלקנו במי הירדן — כל הכרוך במושג בטחון ישראל במובנו הרחב. כך אנו רואים את סיום הלוחמה, וזאת עלינו להבהיר לידידנו — שלא נוכל עוד לסמוך לא על הסדרי שביתת נשק נוסח 1949 ולא על "הנחות" ו"אפיונות" נוסח 1957. הקלישות של כל ההסדרים האלה הופגנה והוכחה קבל עליו. כאשר במשך שבועיים הושמו כל ההסדרים האלה, לאל, ונאצר השיג פינוי כוחות האו"ם, סגירת המצרים, ריכוזי צבא בסני, מעשי חבלה על הגבולות, והסכם עם חוסיין, שסגר עלינו כטבעת חנק, עלינו לעמוד עכשיו על הסדר קבוע ומוצק.

למרבח הצער אין סימן, לפי שעה, מצד ארצות ערב, או איוושהי מהן, על נכונותן לשאת ולתת ולהגיע להסכם. ואנו חייבים לערוך את עצמנו, על יסוד ההנחה שעלינו להישאר ולהחזיק בשטחים החזשים לאורך ימים; עלינו לערוך את עצמנו על יסוד ההנחה שלאורך ימים אין טעם, ולא ניתן, לקיים את השטחים האלה כיחיות מנהליות נפרדות או כיחיות כלכליות נפרדות; והמגמה חייבת להיות — שילוב הדרגתי של שטחים אלה במינהל ובמשק

פה יודעים כי ישראל דורשת אך את טובתם של העמים הערביים, ואווילות היא לחשוב כי ישראל תתן אפשרות והזדמנות לחרב המונפת כלפיה.

באשר לגדה המערבית, הרי ערכתי ביקורים רבים ביחד עם עוד חברי כנסת אצל ידידים שיש לי שם, וברצוני לציין כי מצאתי אצל ידידים אלה כוונות טובות ביחס לשלום. שכן כל העמים כולם עיפה נפשם מן המלחמות, אולם, כפי שאומרים, מרוב מלחים טבעה הספינה. מדיניותה של הממשלה היא שגרמה לכך שאנשים ידידים אלה יחסו, שכן החלו מהרהרים שתוך כמה ימים ימסרו אותם שלטונות ישראל לידי הצבא הערבי. זוהי הסיבה היחידה שבגללה קיימת אי־יציבות בגדה המערבית.

בגדה המערבית נמצאים אישים מכובדים אשר יש להם פוטנליות, כמו ראש עיריית חברון, השיך מחמד עלי גאברי, השואף שלום ומבקש להקים מינהל מקרב בני הגדה המערבית והרוצה גם להחזיר את הפליטים, שהם הנשק היחיד בידי האויב. מכאן שעל ממשלת ישראל לנקוט במדיניות קבועה, ואז קל יהיה להקים מינהל מקרב תושבי הגדה המערבית, שיהיה עצמאי מבחינה כלכלית ותורבותית ובכך יהיה מסוגל לנהל את העניינים הפנימיים של הגדה בחופש, בשלום ובכבוד.

אשר לתושבי רמת הגולן, ובייחוד אשר לדרוזים, הרי לא כולכם יודעים את אשר אירע לאזרחים הדרוזיים עלי ידי השלטונות הסוריים. לאחר קום המדינה, ובמשך תקופה ממושכת, הושמו בני העדה הדרוזית שם בשיתוף פעולה עם צה"ל. השלטונות הסוריים נקטו בצעדים שרירותיים נגד בני העדה והוציאו הרבה מהם להורג, ועל חלק מהם גזרה מאסר עולם. נוסף לכך, השלטונות הסוריים הגלו הרבה מבני העדה לצפון אלג'זירה, מקום הנמצא על גבול תורכיה. ואם ממשלת ישראל עדיין נמצאים שם עם בני משפחותיהם זה עשרות בשנים, וחלק מהם ברח לישראל והתגייס לצה"ל. לכן הנני תובע מן הממשלה להחזיר לישראל את אלה מבני העדה המבקשים לחזור, ולסייע בידי לפתח אותם השטחים הנרחבים אשר עדיין לא נוצלו עד עכשיו. ואם ממשלת ישראל הכריזה על נכונותה להקים מינהל ברמת הגולן, הרי אני בטוח כי רבים מן הדרוזים יבואו למקום זה מכל רחבי תבל, ובכך יתהווה שם קיום דרוזי שיבטיח תועלת גדולה לדרוזים ולממשלת יש"ר. ראל. לכן אני מבקש מאת ממשלת ישראל ועמה לשים לב לנקודה גרישה זו.

היו"ר א. בן־אליעזר :

רשות הדיבור לחבר־הכנסת צדוק.

חיים צדוק (המערך):

אודני היושר־ראש, כנסת נכבדה, אנחנו מסכמים היום את היסוב הראשון במערכה המדינית שלאחר הנצחון הצבאי. נדמה לי שהמשמעות של הסיכום הזה היא, שהעולם לא קיבל את המוסר של ה"קוק הנגול". עשרים שנה וזמנים נגדנו מלחמה, מצהירים שהמטרה היא השמדת ישראל, מתכוונים למלחמה הזאת, מתגרים בנו, מתקיפים אותנו, וכאשר הנתקף מתגונן ומעביר את המלחמה לשטחו של התוקפן וכובש שטחים שלו. מקים התוקפן צעקה ואומר: החזירו את הגזילה. הוא איננו מוכן גם היום לשלום; הוא ממשיך להצהיר שהוא במצב מלחמה; הוא צובר נשק לקראת ההתמודדות הבאה; ועם זאת הוא אומר: בניתנים תחזירו לי את השטחים, כדי שאהיה במצב יותר טוב, יותר נוח, להתמודדות הצבאית הבאה. העולם לא קיבל את המוסר הזה; העולם הבין שאין

אדוני היושב-ראש, לגבי המערכות העומדות לפנינו הייתי מייצץ גם לשרים וגם לראשי מפלגות בישראל להימנע מהצהרות ומפרסומים על תכניות מדיניות לטווח ארוך. אין שרים מצהירים הצהרות אישיות; הצהרת שר, גם אם תחום פעולתו המשרדי אינו בתחום מדיניות החוץ, נוקפת על חשבון הממשלה. ובממשלת ליכור לאומי גם הצהרות של מנהיגי מפלגות המשתתפות בממשלה, יש בהן שמץ מן ההצהרה הרשמית. אם פנינו למשאומתן, הרי שיא האינולת הוא להכריז מראש על מה נהיה מוכנים לוותר במשאומתן ועל מה לא נהיה מוכנים לוותר. ידידינו בעולם, שהם אנשים מנוסים במשאומתן, יודעים ומבינים זאת.

ועוד עצה ארשה לעצמי להעלות. אני מרשה לעצמי לייצץ לאנשים שהשתתפו במערכה, במערכה הצבאית או במערכה המדינית, בראש המערכות האלה, להימנע תקופה ניכרת מפרסום ספרים, זכרונות, יומנים וכיצא באלה. לכך דרוש מרחק היסטורי בין המאורע לבין הפרסום, ומרחק אישי בין האיש ובין התפקיד. הכתיבה המוקדמת מדי עלולה להביא נזק למערכה החיצונית, ועלולה, בתנאים שלנו, להניק לאותו ליכור פנימי שהוא תנאי חיוני להצלחה במערכה החיצונית.

הי"ר א. בן-אליעזר:

רשות הייבור לחברה הכנסת גברילא כהן.

גברילא כהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בראשית דברי רוצה אני להצטרף לכל קודמי שביכו את שר החוץ, עובדי משרד החוץ, משלחת ישראל בא"ם, ואחרון אחרון חביב, לחברי הכנסת עמיתינו שנטלו חלק במשלחת, בברכת "ישר כוח" על הצלחת המאבק בשלב הבלימה הראשון של המאבק הדיפלומטי והפוליטי הבין-לאומי.

אבל טוב שנזכור שזה היה רק שלב ראשון של המאבק. לא רק שהיה זה שלב ראשון, טוב שנזכור שלא היה זה אלא שלב בלימה. ולשלב של בלימה יש מהות משלו, גם במלחמה צבאית וגם במלחמה פוליטית. הצלחתו של שלב הבלימה נבחנת גם בפיתוח השלבים שלאחריו. והמבחן של השלבים הבאים יהיה כפול: ראשית, קביעת מטרות המלחמה; שנית, השגתן. וכשאני אומר "קביעת מטרות המלחמה", אינני מתכוון לכך שמוכרחים להצהיר בחוץ על כל מטרות המלחמה, בוודאי ובוודאי שלא על פניהן. בשלב זה, שלאחר שלב הבלימה, יש צורך בהרבה יומה.

הנוסחה ששמענו, "נחכה לטלפון" של מישו מנהיגי ערב שרוצה לשובח אתנו, זו פארפואה על ציטטה שאינני זוכר אותה בדיוק. נוסחה זו נכונה, אבל רק בחלקה. הגי' דרת המטרה כפי שהוגדרה עליידי שרי ממשלת ישראל וראש ממשלתה, שאנו חותרים להסדרים שיכללו שלום בריקייא ובטחון, גם היא טובה אבל גם היא מספקת רק בחלקה.

ואמנם, אנחנו יושבים לבטח בגבולות המקנים בטחון. אבל לפני הגבולות הללו, בשטחים שאנחנו מחזיקים, אין חלל ריק. והזמן, גם הוא לא עומד, אפילו לא בגבעון וגם לא בעמק איילון. ודברים שנעשים ואלה שאינם נעשים, יש להם משמעות. המשמעות יכולה להיות בהתאם לאינ' טרסים ולמטרות שלנו, אבל המעשים והמחשבות יכולים להיות גם בניגוד להם. לכן הגיע הזמן, לפי מיטב הכרתו, שנקבע את מטרותינו המדיניות, הפוסט-מלחמתיות.

של מדינת ישראל. מבחינה זו רואה אני בחיוב את הצעדים האחרונים של הממשלה, למשל בעניין המטבע, שהם צע' דים בכיוון הנכון.

בהשתלשלות הזמן האחרון יש פרק עצוב והוא — פרשת צרפת. נשיא צרפת יעץ לנו לשבת בחיבוק-ידיים ולחכות לפעולה דיפלומטית; היום אני יודעים מה היה קורה לנו אילו שמענו לעצה זו. הוא הציע לנו לסמוך על פעולת ארבע המעצמות; היום אנו יודעים מה עלה בגורלו של רעיון זה. במידה ששתי המעצמות הגדולות מוכנות לדון ביניהן על בעיות האיוור שלנו, אין הן נזקקות לצרפת.

מתוך נייטרליות מדומה הוטל אמברגו על משלוחי ציוד מצרפת לישראל; צרפת לא פעלה כדי להשפיע על ברית-המועצות שתעשה אותו דבר לגבי ארצות ערב. בעיה זו של האמברגו, מן הראוי שתעסיק אותנו. קשרי הרכש שלנו עם צרפת היו לא רק לטובת ישראל; גם צרפת הפיקה מהם תועלת רבה. ישראל לא רק לקוח גדול הקונה הרבה ומשלם טוב; המוניטין של הציוד הצרפתי בא לו בזכותה של ישראל. והיה מקום לקוות שלצרפת יהיה בעניין זה הרחוק שני, כי לפי פתגם אנגלי: "אין אדם חותך אפו כדי להרגיז את פניו".

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

יש בפנים אלה אף גדול מאד. אפשר לחתוך חלקים.

חיים צדוק (המערך):

זו תקווה שהיתה צריכה לעלות מתוך ההגיון של הדברים. אלא שלמרבית הצער מתקבל הרושם שלא תמיד מדרך ההגיון צעדיה של צרפת בתקופה האחרונה. ובתחום חיוני זה לקיומו, כל זמן שזרם בלתי-פוסק של ציוד זורם לאויבנו — אין להרפות אפילו יום אחד. אני משוכנע שהממשלה עושה הכל כדי להשיג בעולם הגדול את הכלים הדרושים.

בצדה של פעולת הרכש דרושה תנופה מוגברת לפיתוח התעשייה שלנו לייצור הכלים הדרושים, להעמקתה, להרחבתה ולתעלאתה לדרגת ייצור גבוהה יותר; גם אם הדבר כרוך בהשקעות גדולות; וגם אם מחיר הכלים, בתקופה הראשונה, יהיה גבוה בהשוואה למחירים בין-לאומיים. אסור שנגיש לעניין זה באמת-מירה של מחיר לטווח קצר. בסופו של דבר, גם אם נשלם יותר, הרי תועלת גדולה לאינ'ערוך הצמח לנו מכך; נשיג יותר איתלות בגורמי חוץ; ונפתח את התעשייה הבטחונית, שמן ההכרח שבמרוצת הזמן תקרין על המשק כולו. לא עשינו די בתחום זה בעבר; יש בת' חום זה בזמן האחרון התעוררות ויומה; המלחמה והאמברגו הצרפתי צריכים לשמש לנו אות לתנופה בממדים שלא ידענו כמורהם.

בתחום הציוד — רכש בחוץ ופיתוח של ייצור עצמי — יירוש מאתנו כסף רב. והייצור חייב לדעת שיידרשו בתחום זה, ככתחומים אחרים, קרבנות כספיים גדולים כמחיר הנצחון.

אדוני היושב-ראש, נאמר שניצחנו בסיבוב הראשון של המערכה המדינית. בסיבוב ראשון זה עמדו לפנינו כוחות אויבים ועוינים רבים, חזקים ומגוונים, ואנו גברנו עליהם. עיקר המערכה המדינית לפנינו; וייתכן שיותר מאשר עד כה צפויים לנו בעתיד ויכוחים ומאבקים עם ידידיה, העשויים להיות לא פחות מכריעים. עלינו להיות מוכנים לעמוד גם בהם.

הממשלות של המדינות הערביות הללו נשק נוסף למיקוח במשאומתן אתנו. כלומר, שוב לאפשר להן שימוש בנושא הומני למיקוח פוליטי אתנו. מדוע להקנות להן את הנשק הזה?

היום אנו יכולים להתייבב מול הבעיה. מה לעשות? — נדמה לי שהדברים ברורים: להפריד בין בעיית הפליטים ושיחות שלום; ליום ולתכנן תכניות פתרון שתקדמנה את שיחות השלום, אם שיחות השלום תתמנהנה; להתחיל במה שקוראים "Pilot Plan", בקנה-מידה קטן, כי אין לנו עניין ב"כפרי פוטומקין" ובתצוגות ראווה. יש לנו עניין בגישה עניינית, ודרך תכליתית. ומטבע הדברים, לגבי בעיה כזאת, הפתרון לא יימצא כהרף-עין וביצועו לא בחפזון. ובהתאם לכל אלה — עלינו להקציב את מה שאנו יכולים להקציב מבחינה כספית, ולגייס את המימון הבינ-לאומי שידרש על מנת לבצע פתרון הבעיה בכל האפקטים האפשריים. יש ממשלות ומוסדות בינ-לאומיים המעוניינים בפתרון הבעיה ומכירים בחובת הקהילה הבינ-לאומית לעזור לפתרון הבעיה. עכשיו בידינו להוכיח שהדבר אפשרי. בידינו להוכיח שאמנם צדקנו בטענתנו שתשע-עשרה שנה הדבר היה אפשרי, אלא שלא היה בידינו; או היה זה בידי ממשלות מדינות ערב.

הי"ר א. בן-אליעזר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סרלין.

יוסף סרלין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר החוץ. זו לי הפעם הראשונה שאני צריך להופיע בדיון מדיני כשסיעתי איננה באופוזיציה. יתירה מזו...

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
היא גם בקואליציה.

גבריאל כהן (המערך):

אתה צריך לשמוח, או להצטער?

יוסף סרלין (גח"ל):

יתירה מזו: כשסיעתי היתה מן האדריכלים של ממשלת הליכוד הלאומי, והיא גם שותפת בממשלת הליכוד הלאומי. אני מודה ומתוודה שהדבר הזה אינו קל כל-כך.

למה הדבר דומה? לאדם הנועל נעליים חדשות: עד שהנעל מתרגלת לרגל, או עד שהרגל מתאימה את עצמה לנעל — לוקח הדבר קצת זמן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
והנעל גם חורקת.

(ק ר י א ה : ובינתיים קצת צולעים.)

שמעון פרס (רפ"י):

ועד או כבר צריך נעליים חדשות.

יוסף סרלין (גח"ל):

או יבלות חדשות.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

יש מי שהתרגל יותר קל ממך.

(ק ר י א ה : או נועלים נעליים אורתופדיות.)

יוסף סרלין (גח"ל):

הסיעה שלנו גם בממשלת הליכוד הלאומי — הרשוני נא לומר זאת — היא הסיעה האלטרואיסטית ביותר. לא

אני רוצה שוב להסתייג ולומר: אמנם אני מציע שנבקע את מטרותינו, אך אינני אומר שנכריז עליהן או על כולן. אינני אומר שנכריז בגלוי על פרטיות. ובוה אני רוצה בהחלט להצטרף לדברי הביקורת האחרונים של חבר-הכנסת צדוק, על השגיאה שבהכרזות פומביות מוקדמות על מטרות והתייחסות לפרטים. כל מדינאי הרוצה במשא-ומתן גלוי או סמוי על הסדרי שלום, יודע שאין לשטוח בפומבי את כל המטרות והשיקולים. אבל אין זה אומר שלא הגיע הזמן שנעצב לעצמנו את המדיניות ונגדיר את המטרות ונדע למה אנו חותרים.

ממכלול הדברים, ממכלול הנושאים הקשורים במדיניות הפוסט-מלחמתית, אתייחס רק לנושא אחד, נושא שלפי מייב הכרתי והבנתי הצורך לטפל בו, ומיה, הוא חיוני. המדיניות והחיוניות תופסות במסגרת כל תכנית מדינית שתעוצב עליי הממשלה. לכן אין צורך להכות, או אם להיזהר יותר — הוא חיוני כחלק מכל אחת מן האפשרויות והנוסחאות המדיניות, אותו אני, לפחות, מעלה על הדעת, לגבי עתיד ההסדרים עם המדינות השכנות והשטחים שבידינו.

אני מתכוון לצורך ביזמה מיידית ותרומה מיידית לפתרון בעיית הפליטים, בעיית הפליטים ממלחמת תש"ח. הנוסחה שהיתה מקובלת על כל הממשלות בישראל, שבעיה אנושית טראגית זאת תבוא על פתרונה רק כחלק מהסדרי השלום הכוללים עם מדינות ערב, היה לה אולי צידוק עד מלחמת ששת הימים. צידוקה של נוסחה זו נבע בין השאר מייחסם הלא-אנושי של מנהיגי מדינות ערב לבעיה אנושית זאת, ברצונם לשמרה כמכשיר פוליטי לנגח בו את מדינת ישראל, אם כי ייתכן שגם אז, בשנים שלפני מלחמת ששת הימים, היו אפקי פעולה שיכולנו לנקוט כדי לנסות לפתור לפחות חלק מהבעיה או לפחות להפגין קבל עם ועולם וקבל הפליטים עצמם מי מעוניין בהנצחת הבעיה ומי מעוניין בפתרונה.

היום, מכל מקום, לאחר מלחמת ששת הימים, אבד הכלל על הנוסחה הזאת. אבד הכלל מבחינה פוליטית, אבד הכלל מבחינה אנושית, מבחינה הומנית. צר היה לי שבשבועות שלאחר המלחמה המשיכו שרים בממשלת ישראל, וגם ראש הממשלה, להצהיר הצהרות לגבי נושא זה באותו נוסח. הגם שלאחרונה נשתנתה הגישה גם מבחינת הצהרת המדיניות וגם, עד כמה שהתפרסם, יושבות ועדות ומתכננות פרוייקטים לפתרון הבעיה. לראשונה אנחנו ניצבים מול אפשרות לנסות לפתור את בעיית הפליטים, כי חלק ניכר מהם נמצא בשטחים שבידינו. היום לא מדינות ערב חוסמות את הדרך לפתרון, אלא בעיקר אמצעים כספיים ותכניות פיות. וכאן, בתחום זה, יש לנו וחובה עלינו לעשות.

שנים טענו, ובצדק, שיש לגשת לבעיה זאת גישה הומנית. לנסות לשקם את הפליטים ולפתוח לפנייהם חיים של כבוד ועמל. היום בידינו לתרום לכך. הם נמצאים בתחומינו. חלק ניכר מהפליטים נמצא בשטח פלשתינ שהיא בידינו.

שנים טענו שהפליטים מנוצלים עליידי שליטי מדינות ערב המונעות שיקומם לצרכים פוליטיים. היום בידינו להוכיח שטענתנו היתה נכונה. ההכרזה שפתרון הבעיה הוא רק חלק משיחות שלום מקנה למצרים, לסוריה, לירדן, לעיראק, ואם תרצו — לאלזיריה ולכחית, סטאטוס בעלות-דין בנושא הזה. למה לנו להקנות להן את הסטאטוס הזה? אין להן סטאטוס כזה. הכרזה כזאת מקנה לכל

הלקח השני. עלינו להרבות בסייגים, ככל האפשר, במדיניות שלנו לאמונה שאפשר ביום סגריר — וכוונתי לא לאותו יום סגריר שהתפרסם בסרמינולוגיה המדינית שלנו — למעט באמונה שביום סגריר אפשר יהיה לסמוך על אחרים ושאחרים יעשו בשבילנו את המלאכה, את אשר אנחנו בעצמנו לא נעשה.

הלקח השלישי. בניגוד לדעות רבות המתהלכות בעולם, המקבלות ביטוי בעתונות העולמית, שהאוי"ם הכוזב, שמעתי את שר החוץ האומר לנו: לא, האוי"ם לא הכוזב, האוי"ם הוכיח שהטיעון הרוסייגוסלבי-ערבי אינו טיעון ואינו מתקבל. הוא אמר יותר מזה, הוא אמר בדרתו מן המטוס, כי האוי"ם הוכיח שנמאס, או נכון יותר, קצה נפשו של העולם בשאיפות המלחמתיות של הערבים. רצוני לשאול אותו: קצה נפשו של איוה עולם, איפה הוא העולם הזה? העולם הערבי — לא, הרוסים — לא. האיגוד היגוסלבי, כלומר, אותה קבוצת האומות שהתגודדו סביב ההצעה היו-גוסלביית, והייתי מוסיף — גם כמה מן האומות אשר התי-גודדו סביב ההצעה הלטניאמריקנית — האם העולם והאזור הזה קצה נפשו במלחמות? לגבי דירי הכוזב האוי"ם. לא המשלחת, לא המאמצים, לא ההישגים, אבל האוי"ם. שמעתי מפי אמריקאי אחד — ואני מניח שכבר הגיע הדבר לישראל — מה זה אוי"ם, כאשר יש סכסוך בין מעצמה גדולה ומעצמה קטנה, המעצמה הקטנה נעלמת. כאשר יש סכסוך בין שתי מעצמות קטנות, הסכסוך נעלם, כאשר יש סכסוך בין שתי מעצמות גדולות, האוי"ם נעלם. זהו אוי"ם. אוי"ם זה לא הכוזב? יש ללמוד את הלקח מזה.

הלקח הנוסף, אדוני שר החוץ, והו שינוי קרדינלי וטוטאלי בשיטת ההסברה שלנו. יש לחדול אחת ולתמיד משיטת ההתגוננות מפני העולם רודף הצדק, אשר מאתנו הוא דורש לעשות צדק. וצדק, הוא אומר, צריך גם להראות שהוא נעשה בעולם, ולא איכפת לו, לאותו עולם, שניעלם מעל פני העולם הזה. צריך להתחיל במערכת הסברה של התקפה, התקפה על השכנים, על התומכים בהם, על העולם שאינו רוצה להבין את הבעיה אשר יצרו הערבים באזור הזה.

לקח נוסף, ואני אומר זאת לכל הממשלה: לא מספיק שיהיה לנו צבא נהדר כמו צה"ל, היודע לכבוש ולכבוש מהר, היודע להיות צבא כיבוש למופת, שעוד לא ראיתי כמוהו מעורי — וכבר הייתי תחת כמה כיבושים בימי חלדי, אולם צריך גם ללמוד לשלוט, לשלוט, לשלוט.

ועוד לקח שעלינו ללמוד: לצערי הרב, יש פער עצום בין המחשבה הצבאית בישראל לבין המחשבה המדינית בישראל. אני מניח שלפני ה-5 ביוני לא חשב אפילו המטכ"ל שיצטרך ללחום עם חוסיין. אדרבא, ידוע לי וידוע לכולנו שראש הממשלה פנה למלך חוסיין והודיע לו: אם תשב בשקט, אנו לא ניגע בך, אבל ברגע שהתחיל חוסיין להפגין את ירושלים ולארוך הגבול הארוך את הישובים, ומקלקלית את תל-אביב, אני משער לי באופן ציורי, כי המטכ"ל פתח איוז מגירה והוציא איוז תכנית אופרטיבית, התאים אותה לנסיבות והשיב מנה אחת אפיים. לא היתה במחשבה המדינית הישראלית מגירה כזאת, אשר הממשלה יכולה היתה לפתוח ולומר: ובכן, מה יהיה לאחר הכיבוש, לאחר השחרור. משום כך, העומדה שנקטה הממשלה, שאיננה מר-פיצה עם תכניות שלום שיש דורשים זאת ממנה, אם בלחץ ואם בלחץ מדומה, תיצוני או פנימי, — מוצדקת, לדעתי.

הלקח האחרון — יש לי הרושם שאנחנו מוכרחים

ביקשה למענה שום דבר; גם לא קיבלה שום דבר, ונצחון ישראל, ורק נצחון ישראל — שכרה.

אין רצוני, חלילה, להקטין במשהו את ההישגים אשר הביא אתו ואשר נחל שר החוץ שלנו בראש המשלחת לאוי"ם, בשלב הראשון של מאבקו המדיני. אדרבא, אדוני שר החוץ: אם המדיניות היא המשך המלחמה באמצעים אחרים — אני שמח לומר שאתה והמשלחת, ובתוכה חבריני מן הכנסת, ניהלתם את המאבק המדיני באותה רמה שעליה ניהל צה"ל את המאבק הצבאי. אמנם, לא תוך שישה ימים, ופורה לא דרכתם לבדכם. אבל ההישגים הם באופן אוב-ייקטיבי הישגים גדולים.

אולם, ניתנה האמת להיאמר, אדוני שר החוץ, שאל-מלא הנצחון המזהיר, המופלא והאגדי של צה"ל במלחמת השחרור השלישית שלנו, במלחמת ששת הימים — אינני יודע, על אף כשרונותיך הגדולים והברוכים, אם נצחון זה לא עמד לך ולמשלחת, תלת ביטוי בירת שאה, ביתר עוז וביתר עוצמה בפורום הבין-לאומי ששמו אוי"ם לעניין שלנו.

ושבו, למה הדבר דומה? לאותו שליח-ציבור בפול-קלור היהודי המפורסם, שבכל ערב שבת עם הדלקת הנרות היה קורא לנגיד בעיירה, לגביר בעיירה, ומבקש ממנו גמילות-חסד של מאה רובל. ובמוצאי שבת, עם הדלקה היה קורא לנגיד ומחזיר לו את מאה הרובל. כשחזר חזיון זה כמה פעמים, שאלו הגביר: ילמדנו רבנו, לשם מה אתה לוקח ממני מאה רובל ערב שבת עם הדלקת הנרות, ומחזיר לי עם הבדלה? הרי לא עולה על דעתי, חלילה, שאתה עוסק בפרקמטיה בשבת. על זה ענה לו שליח-הציבור: אדוני הגביר, כשאני יודע שבביתי יש מאה רובל — תפילתי היא אחרת, ותפילתי היא מעמדת-כוח כלפי ריבון העולמים.

אדוני שר החוץ וחברי במשלחת: על אף כל הת-הילות והתשבחות ששמעתם כאן, מתפללים באוי"ם ומדברים באוי"ם הרבה יותר טוב ומתוך עמדת-כוח כשמאחורינו אותו נצחון מזהיר של צבא הגנה לישראל. והיום זכו חברי ועדת החוץ והבטחון לחוויה לשבת אתם בצוותא בטרקלין הכנסת וליהנות מזיו הגבורה של בחורינו, של עם ישראל.

ואם הזכרתי את הפולקלור הזה ואת הרובל, יש לי גם סיבה לכך. אני רואה כאן גם כמה שרים של הממשלה, והייתי רוצה לומר שנעשה סוף סוף קץ לענין המטבע בחלקים המשוחררים והכבושים על-ידי צה"ל. הרובל מזכיר גם את רוסיה, כי הוא היה מטבע עוד בתקופה הצאריסטית, ואני אומר זאת, עם כל הצער שרוסיה הקומוניסטית, במובן היחס אלינו, הלכה והולכת בעקבות רוסיה הצאריסטית, בכל מה שנוגע לישראל.

המלחמה הזאת, ככל מלחמה, אני מניח שבמטכ"ל כבר יושבים ולומדים את לקחה, אולם גם אנחנו, אנשים רגי-לים, לא אנשי צבא, צריכים ללמוד לקחים. אני הייתי קורא למלחמה הזאת גם מלחמת הלקחים. העליתי שבעה לקחים — יש יותר מזה, אך אינני רוצה להטריד את הכנסת — שעלינו ללמוד מן המלחמה הקצרה הזאת:

הלקח הראשון. עם כל הצניעות, לא שלי, אלא של עמנו בציון, טוב שנחזיר לתודעתנו ולתודעת בנינו שנהפכנו למעצמה הצבאית החזקה ביותר באזור הזה, לא משום שאני מתפעל כל-כך מצבאיות, אלא משום שיש לכך משמעות פוליטית בשביל כל המדברים על שלום והרוצים בשלום.

יוסף סרלין (גח"ל):
בוודאי, בוודאי.

אמר מישדו, אינני זוכר אם היה זה שר החוץ אבא אבן או נציגו רפאל או משהו אחר — ברית המועצות עוד תחביש בפרק זה בהיסטוריה שלה.

(קריאת: חבר הכנסת מיקונים אמר זאת).

אני שמח. חבר הכנסת מיקונים אמר בומן האחרון הרבה דברים יפים.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):
הוא חי בומן האחרון רק על-פי רגשות.

יוסף סרלין (גח"ל):
ועל-פי אינטרס ישראל.

כבר אמר מדינאי גדול משנינו, חבר הכנסת מיקונים — אין לנו ידיים קבועים, אין לנו אויבים קבועים, אבל יש לנו אינטרסים נצחיים. האינטרס הנצחי שלנו הוא קיום מדינת ישראל ושגשוגה.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת: לפעמים, כאשר אני מתהלך ברחוב בשבועות האחרונים ונפגש עם מכר המתחיל להיאנח, הייתי רוצה לרצוח אותו נפש.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
האמת היא שאינך מסוגל.

יוסף סרלין (גח"ל):

אינני מסוגל. לך ישנו צה"ל. לך יש לי שני בנים, שאחד מהם השתתף במיבצע סיני והשני — במלחמת ששת הימים.

יצחק נבון (רפ"י):
לזה לא קוראים "לרצוח".

יוסף סרלין (גח"ל):

כבר שכחו מה היה לפני ה-5 ביוני. יש כאלה אשר מתהלכים עם דאגות, נוצרו בעיות, ורק לפני ימים אחדים שמעתי מד"ר ניומן: בוודאי יש לכם בעיות. נכון שיש בעיות, אבל הן גם מולידות פתרונות. וגם אוסיף: גם פתרונות יוצרים בעיות. כך קרה לנו גם לגבי המדינה. היתה בעיה יהודית בעולם; קמה התנועה הציונית לפתור את הבעיה היהודית. איך? על-ידי הקמת המדינה. היום, ברוך השם, הקימונו את מדינת ישראל, את הבעיה היהודית לא פתרנו, אבל יש לנו בעיה חדשה: מדינת ישראל. האם רע לנו לחיות בבעיות אלה?

אני רוצה לומר לכל אלה אשר כליכך פוחדים מפסגת הזוטא של המדינות הפרוגרסיביות, כביכול, של הערבים, ומוועידת שרי החוץ של הערבים, אשר אולי תכין ועידת הפיסגה של המדינות הערביות; ויש כאלה אשר פוחדים ממוסקבה ומדמשק. נזכר אני בעובדה אחת מאפריל 1948, בעת מושב הוועד הפועל הציוני בתל-אביב, בבית-הספר לבנות "מזרחי", אחד המושבים ההיסטוריים, לדעתי, בימי אותו מושב כינס מנהיג אחד — אשר משום שהוא חי ותופס עמדה גדולה לא אופייר את שמו — את ראשי הציונות הכללית, שהיה לי הכבוד גם או להשתתף אליה, וסיפר לנו: אני חוזר מן העולם הגדול, דיברתי עם ראשי ממשלות ועם שרי חוץ; רבותי, אני מצטער לומר לכם — אנא זכרו, זה היה באפריל 1948 — בשנת 1948 לא תקום המדינה היהודית. אחרי קם פרופסור ברודצקי, עליו השלום, ואמר: אין אני חוזר

לעשות רביזיה בכל יחסנו לגישת ברית המועצות למדינת ישראל. שנים על שנים חזרנו והאמננו, שברית המועצות רוצה בקיום מדינת ישראל. קוסיגין אמר באו"ם: אנחנו בעד קיום מדינת ישראל, אנחנו רק נגד מדיניותה של מדינת ישראל. פדורנקו דיבר בארס כנה, באכזריות כזאת, בנדימה אנטישמית כזאת, בנסותו לזהות את ישראל עם גדול מרצחי ישראל. אם עוד נוסף על כך שרוסיה, במשך שנים, זיינה וציידה את עמי ערב סביבנו במיטב הנשק ובמיטב הצידוד, ומי שראה מה שנשאר מחורבנו ירגיש עד כמה דלים ועניים היינו מול הנשק הזה. היא זיינה וציידה את עמי ערב נוכח הצהרותיהם הפומביות המובהקות של הערבים שמטרתם האחת — להשמיד את ישראל. אם כך, היא ידעה. מה מספרים לנו עכשיו ש"פרבדה" כותב שנאצר לא חשב ברצינות על השמדת ישראל? מוסקבה מקבלת את הטיועון החדש של חסין היכל המצטער על שהערבים גילו את מחשבתם; שזו היתה שגיאה. אין הוא מצטער על הדרך ועל המדיניות, אלא על גילוי המזימה הזאת, שהודות לצה"ל השכלנו לסכלה.

תעלולי המדיניות הזאת של רוסיה, של ברית המועצות, מעלים לפנינו את השאלה המכאיבה והמצערת — ייתכן שרוסיה לא רצתה להשמיד את מדינת ישראל, אבל ייתכן שלא היתה מויליה דמעה אילו זאת הערבים. באחד מגליונות "פנים אל פנים" קראתי מימרה, שלדעתי מתאימה מאוד למצב זה, "כאשר מדברים על או"ם כמוסד של צדק" — היה כתוב ב"פנים אל פנים" — "אני מעדיף נאום גינני של פדורנקו על שיר הספד יבטושנקו". אולי זהו הדבר היחידי שהיתה רוסיה נותנת לנו. עכשיו היא שוב מזיינת את אויבנו ושוב מנסה בתעלוליה הדיפ-לומטיים-המדיניים לומר, שהיא מזיינת ומציידת כדי שלא נכבוש את דמשק ואת קהיר. כאילו לא יכולנו לכבוש לפני כן. זה היה בהושטת יד. יכולנו להיות בדמשק, בקהיר וברבת-עמון. הדבר מחייב רביזיה.

צדק חבר הכנסת גוברין באומרו, שאולי זו שיטה חדשה — "הכה ביהודים והצל את הערבים". זו ההרגשה שאנחנו מרגישים. אני חושב, שברית המועצות עושה את שגיאת חייה.

שמואל מיקונים (מק"י):

האם אתה חושב שאפשר לחיות על-פי הרגשות?

יוסף סרלין (גח"ל):

הלואי והיתה רוסיה חיה לפי רגשות. היא חיה על-פי אינטרסים וזולים. על-פי אינטרסים אימפריאליסטיים, אינן טרסים אימפריאליסטיים מתקופת פיוטר הגדול.

שמואל מיקונים (מק"י):

האם אתה מכיר את פיוטר הגדול?

יוסף סרלין (גח"ל):

לא פחות ממך. אפילו בגימנסיה עוד למדתי עליו.

חלום הצאר הולך ומתמשש על-ידי הקרמלין. רוסיה עושה את שגיאת חייה. כאן, דווקא במדינת ישראל, יכלה לרכוש לה אלפי שגרירים של רצון טוב למענה, אנשים הקשורים עוד בתרבות הרוסית, יוצאי רוסיה ואוהבי רוסיה. אמרתי זאת פעם בבית לשגריר האחרון לפני זה שיבוא הנה, לציובחין — ובמקום זה...

שמואל מיקונים (מק"י):

במקום זה — עוד לא אבדה תקוותו.

— הודעת שר החוץ על המערכה המדינית (דיון) (סרלין, מיקונים, זועבי, תלמי, ארזי, זר) —

אמה תלמי (מפ"ם):
ועברית אתה קורא?

יוסף סרלין (גח"ל):

הייתי מייצג לך, חברי הכנסת זועבי: תן את הדברים בעברית. חברי הכנסת תלמי, למה לך להגן עליו? תן לנו את הדברים בעברית.

אמה תלמי (מפ"ם):
אני מפנה אותך לעתון עברי.

יוסף סרלין (גח"ל):

ואני אומר לכם שזה לא בסדר. עוד תוספת למדיניות המוצהרת של הממשלה: שילוב השטחים המשוחררים והכבושים — ופירושים מיותרים.

עכשיו אני פונה אליך, אדוני שר החוץ: אל תזן ויזה לשלח ארתאנט שבא לבדוק את המצב בירושלים השלמה. הודעת באו"ם שזהו עניין ישראלי, לא השתתפנו בהצבעה. מה יכול להביא נציגו של ארתאנט ביחס לירושלים השלמה?

שמואל מיקונים (מק"י):
שהוא יתבלבל.

יוסף סרלין (גח"ל):

הוא יתבלבל והוא יבלבל את העולם. הוא ייצור בעיה שאנחנו פתרנו אותה בהפכנו את ירושלים לעיר שלום. כשמה כן היא.

והמלצתי האחרונה, שאני מקווה כי הממשלה תעמוד בה: אינני אומר שיש לעבור את הסואן, אבל השיט בסואן — צריך להיות הדדי. אני יודע שזו דעתך, ואני רוצה לתת לך את מלוא תמיכתי בעניין זה.

ובסוף: אני מצטער צער רב שבימים ובשבועות של התעלות עילאית של העם היו בקרבנו מנהיגים וראשי מפלגות אשר הנמיכו טוס וחילקו את פירות הנצחון ואת זרי הנצחון. לא אחזור על מה שאמר חברי הכנסת בקר לנשיא המדינה, ולא אחזור על מה שכתב חברי הכנסת יערי ואמר בראיון ב"מעריב".

ראובן ארזי (מפ"ם):

זה בסדר גמור. הוא אמר מה חלקה של תנועת העבודה.

יוסף סרלין (גח"ל):

אני שולל קיום שני צבאות בישראל. לי מספיק צה"ל ולא צבא ההסתדרות. גם בני, שאיננו חבר ההסתדרות, חילל בצבא.

מרדכי זר (המערך):

אני הייתי שם והוא לא אמר כך.

יוסף סרלין (גח"ל):

למה אתה מכחיש? למה חברי הכנסת בקר אינו מכחיש? גם אני נגד פולחן של אישיות כל-שהיא בקשר עם מלחמת ששת הימים, אבל אני גם נגד דהידיניזציה.

צה"ל הוציא אותנו לחירות. ממחנק לחופש. רק עכשיו מובנות מילות משוררנו הלאומי באיגרתו לגולה — שדות בר, נחלת אבות ומרחב ודורו. את זאת נתן לנו צה"ל. עלינו לקיים זאת.

מן העולם הגדול, לא דיברתי עם ראשי ממשלות, לא שר חוץ עם שרי חוץ, ואני, פרופסור זליג ברודצקי, אומר לכם: המערכה לא תיקבע לא בפאריס ולא בלונדון ולא בושינגטון ולא במוסקבה. אם אתם תנצחו כאן — תקום המדינה היהודית. ואם אני אומר "אתם" ו"לכם", הרי לא משום שאיני מזדהה אתכם, אלא משום שאני אסע ללונדון ומשם אעזור, אבל להילחם ממש — אתם תילחמו.

גם היום, חברי הכנסת, ההכרעה לא תפול לא בחר"טום ולא בדמשק ולא בקהיר ולא באו"ם — בין אם האו"ם יישב בניירורק ובין אם יועבר למקום אחר, לפי רצון מדינות ערב — ההכרעה תהיה כאן. והיא תלויה גם בכך אם נדע אנחנו לרענן את המחשבה הפוליטית שלנו. הייתי מייצג לכל שר בישראל לחזור ולעניין בפואמה הנהדרת — ואני כבר מסיים, אדוני היושב-ראש — של גדול משוררינו שאול טשרניחובסקי, "מנגינה", בה הוא אומר:שוב קורא לי השיר העז, מנגינת דם ואש / עלה בהר ורעץ הכר, כל מה שתראה — רש! / הילילו יושבי מעוז ים, בת פלשת מר לה מר / הירדן לך... והמישור וההר. / וכבשו ארץ בחזקתיד ונאחזותם בה, (כולל סואן, אני מוסיף) / ובנייתם בני-יעד לדור הקם לכם, הבאו" זה רענן קצת את המחשבה הפוליטית שלנו, כי במשך תשע-עשרה שנה היא התאבנה כליל.

שמחתי לשמוע אתמול את נאומי של חברי הכנסת צור, אשר אמר שהירדן איננו גבול, הירדן מאחד את ארץ-ישראל. נדמה לי, כך אמר, ואני שמח על כך.

טוב שממשלת ישראל איננה מצהירה עכשיו על המדיניות שלה קבל עם ועדה. בפני מי? ראש הממשלה אמר: מה. אנחנו צריכים לשחק בפקוק עם עצמנו? או כפי שאמר ידידי חברי הכנסת רימלט: אנחנו צריכים לשחק בשח עם עצמנו? בשח, נדמה לי, עוד אפשר לשחק עם עצמנו, אבל בפקוק — בוודאי לא.

למדיניות הזאת אני רוצה להוסיף תוספת מסויימת, והתוספת היא: אדוני שר החוץ, קראתי שאתה בעד משא ומתן סודי. אני, לעניות דעתי, נגד משא ומתן סודי.

שמואל מיקונים (מק"י):

קודם כל תניח לנהל משא ומתן. אחר כך תראה.

יוסף סרלין (גח"ל):

אל יכריזו איפוא על זה.

התוספת השניה, וכבר דיבר לפני על כך חברי הכנסת צדוק, אולם הוא אמר זאת בצורה אחרת. הייתי אומר: שום תכניות מפלגתיות, על כל פנים של המפלגות היושבות בממשלה, ובשורה ראשונה פונה אני למפ"ם, אם כי אני מוכרח להגיד לכם, שנאומי של חברי הכנסת חזן הנית אתמול את דעתי הרבה יותר משציפיתי. בכל זאת, אינני קורא ערבית — אני מצטער על כך, אם כי התחלתי ללמוד ערבית באוניברסיטה בורשה, אלא שזה לא הועיל לי — אבל אמרו לי שהעתון המפ"מי בערבית, כמו "העולם הזה" בערבית — אלא שהוא איננו משתייך לממשלת הליכוד הלאומי — כתב דברים שהם, לדעתי, דברי זוועה.

עבדול-עזיז זועבי (מפ"ם):

אתה בעצמך קראת?

2. תשובת שר החוץ

אין סכנה יותר גדולה מאשר הסתכלות אחורנית, ה"ת" רפוקת על מצב שהיה קיים ב־4 ביוני. מול התפיסה השמרנית הזאת, המביטה אחורה, העלינו, ואין אנו חרדים להעלות, את החזון של בניית ישראל חדשה בתוך מורח-תיכון חדש.

החזית אשר התנגדה להחזרת המצב הקודם לקדמתה, אותה חזית כללה מדינות מכל חמש היבשות. קיצורו של דבר, ההש" קפה המרכזית המנחה את מדיניותנו איננה מוטיבית ואיננה בודדת. המגמה איננה להקים את הריסותיו של העידן שחלף, כי אם לבנות ישראל חדשה בתוך מרחב חדש, — חדש מהרבה בחינות, ובראש וראשונה מורח-התיכון חדש בטיב היחסים שישדרו בין מדינותיו ועמיו.

אי-אפשר לשכוח ולגרש מהזכרון את העובדה כי היתה הזדמנות לפני עשר שנים, בנסיבות מקבילות ודומות, לבנות מורח-תיכון חדש, במקום להחזיר את המצב לקדמתו. אותה הזדמנות הוחמצה. היא הוחמצה מכוח חלצה המאוחד של שתי המעצמות הגדולות והאדירות ביותר. אין פלא שבקרב המחזיצים של אתמול יש היום דואגים למנוע החמצה אחרת. בשוני הזה מתבטא כל ההבדל בין המצב המדיני היום לבין זה שנתגלה לפני עשר שנים. יש גורמים חשובים ורבי-משקל המבינים כי ב־5 ביוני נתרחשו דברים שאי-אפשר להח" זימ. ביצאים מועטים מן הכלל, הרגשה זו מקובלת על הבית הזה. עד כאן אמרתי כי יש בתוכנו עקרונות מוסכמים המקובלים על רובנו, אך מכיוון שזה מוסד פרלמנטרי, לא היינו בני-אדם היוצאים ידי חובתנו אלמלא הצלחנו בכל זאת להבחין ולהעלות כמה דברי מחלוקת, שרובם שוליים, וארשה לעצמי להעיר עליהם.

יש כנראה ניגודי הערכה לגבי מצבה והצלחתה של מערכת ההסכרה שלנו. אני רחוק מלהניח כי הכל תקין. אולם יש לי רושם כי נואמים רבים, החל בחבר-הכנסת לוי, שפתח את הוויכוח, ודרך הוויכוח לכל שלביו, רבים רואים את המצב המידי יותר מדי קודרת. אמנם מופיעים מאמרי ביקורת עלינו, אך הסתכלות קרובה זו במציאותנו, לא תמיד בעיניים היסטוריות מדויקות, מובילה לפעמים לביקורת. אולם המציאות המכרעת בדעת-הקהל העולמית היא זו המתבטאת בהערכה מוגברת להווייה הישראלית, התעניינות מעמיקה מאד ונטיה להאמין כי נתחוללו מעשי גבורה ושא"ר-רוח בחר דשים האחרונים. זהו עדיין הקו המרכזי של הפרשנות ברחבי עולם על המתרחש במדינת ישראל.

כפי שצינתי, המציאות הישראלית הזאת כבר יצאה מכל גדר של קרתנות; היא הפכה למוקד מרכזי של המדיניות הבינ-לאומית בדרונה. והסכימו הכולל, כפי שאמרתי, הוא חיובי בהחלט בטלוויזיה ובעיתונות. באפלי מכתבים שהגיעו אלי הבחנתי במהלך החודש שהתעורר בדעת-הקהל, המכתבים הם מאלפים ביותר, באשר רובם מכתבים בכנות על-ידי אנשים שאין אחריות רשמית מוטלת עליהם. וכחוט השני אני מבחין בהם שתי סיסמאות: שישאל צדקה בהתגוננות; שישאל תצדק אם תגלה מידת עקשנות על מנת שתסרב לחדש מהלכים ומצבים שהולוכו את האזור הזה למלחמה, ואת ישראל — לחמרה שבכל סכנותיה. זוהי המסקנה הכללית של דעת-הקהל. כפי שהיא משתקפת בצורות שונות: קריאת היד להתאוששות זו של ישראל משפל המצוקה והסכנה עד שהגיעה לשיא הגבורה אשר ריתקו את תשומת-לב העולם. ועמה זו מחייבת גם את הבעת התקווה, שהמתיחות והמאמץ של החודשים האחרונים לא יבוזבוזו, כי אם יתורגמו ליציבות, לבטחון ושלוש באזור.

הי"ר א. בן-אליעזר:

רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר-החוץ א. אבן:

אדוני הוישבראש, חברי הכנסת. תודתי נתונה ליושב-ראש הכנסת ולנואמים שהשתתפו בוויכוח, אשר ראו להביע באוזני דברי ברכה ועידוד. הדברים נאמרו בכנות. הם נתקבלו ברצון. קודם כל בגלל החידוש שבהם, שהרי איש לא אמר מעולם על הבית הזה שהוא בית-חרושת למחמאות ושבתים. בסחורה זו — תפוקתה של הכנסת היא צנועה למדי. ואם הפעם יצאו אמני ביקורת מגדר מקצועם והרגלם, משמע שיש איחוד במעמד ובנסיבות.

אני למד כי העם שהגיע בששת הימים לידי שיא הליכוד הלאומי, איננו רוצה ככלות ששת הימים לשבות ולהינפש מלי-כודו, כי אם לקיים אותו גם בימי מערכה מדינית ממושכת, קשה ואולי גורלית.

על כל פנים, מי שמייצג את ישראל באותה זירה בימים אלה, איננו מוצא שם הרבה גורמי סיוע ועידוד מן המוכן. השראה יחידה היא זו הנשאבת מן המציאות בארץ. אותה מציאות חדשה שנוצרה בקצב כה נמרץ ובתנופה כה רבה.

גם הוויכוח עצמו לא גילה שטחי מריבה ומחלוקת רבים. לא קל להשיב על ויכוח שכל כך מעטים בו היו עניינים של מחלוקת. מאחד אותנו רחב לאין שיעור מהמפריד בינינו, וכך, בהקשיבי לכל הנואמים, ניתנה לי ההזדמנות להבחין כמה עיקרי מחשבה מדינית שהם משותפים לרוב חברי הכנסת ולרוב סיעותיה.

יש לי רושם כי רובנו מאוחדים בראיית האופי הצדוק של התגוננותנו. כולנו מאוחדים בדחייה וזעמת של דיבת התוקפנות שניסו להוציא עלינו נציגי מעצמה גדולה ומדינות שכנות, כולנו מאוחדים בהערכה כי הזדמנויות חדשות נפתחו לפנינו.

היה לי רושם כי רוב הנואמים מאוחדים בדעה כי הקו המרכזי שקבעה הממשלה הוא קו נבון. לאמור, מגמת מאבקנו היא — בטחון ושלוש. על כן מגוי וגמור אתנו לחתור ליצירת תנאים שיבטחו אותנו בטחון ואותו שלום יחסי שלום, גבולות של שלום; הסדרי בטחון יעילים ומוצקים. רוב המשתתפים בוויכוח לא חלקו על העמדה היסודית שהביעה הממשלה בעצרת האומות המאוחדות. לאמור, נשמור על הסכמי הפסקת-האש — נחליף אותם בשלוש, ורק בשלוש. פירושו של דבר, שאנחנו רואים את ההווה ואת העתיד מבחינה מדינית בשלושה שלבים: הפסקת-האש, משאומתן, שלום. אלה הם שלושת השלבים, ואין אחרים.

אם לא הרחבתי את הדיבור על בעיות המשאומתן ותנאי השלום. הרי משום שדווקא המשאומתן והשלום הם אשר יקבעו את תנאי הדו-קיום בין ישראל ועמי המרחב. כלומר, השלום הוא אשר יקבע את היחסים המדיניים, הטריטוריאליים, הבטחוניים והכלכליים, ובסופו של דבר גם את התנאים הנפשיים. כל אלה יהיו שלמים ויציבים כאשר יהיו מוסכמים ומגובשים בחווי השלום.

ומן החיוב הזה מתבקשת שלילה. מי ששואף לשלוש, לא יכל לתת את ידו לחידושם של תנאים שהפכו את המלחמה לבלתי-נמנעת. זוהי דעתנו, זוהי לאושרנו גם דעתם של רבים שהשתתפו בוויכוח בעצרת האומות המאוחדות. זוהי דעה שעלה בדיננו להנחיל אותה לרבי מדינה לא מעטים, כי

באופן עמוק ומתוח ביותר עם מדינות בעלות מסורת של יידידות עם ישראל. הקדשנו את כל דאגתנו לצמצומה ולאיתורה של המחלוקת, ובמהלך הזמן הגענו לחיסולה.

אני סבור, אם כן, שעלינו להיות ערים לכל אפשרות של מפנה, לקיים את היחסים הדו־צדדיים במלוא הרצון הטוב והמרץ, שהרי אותו פרק שופע בין ישראל וצרפת הוא הרבה יותר חשוב ומרגש מכדי שנוכל להיפרד ממנו בנקל.

חבר־הכנסת אונא, ובעקבותיו נואמים אחרים, ייחדו את הדיבור על בעיית הפליטים. עלי להזכיר לכנסת, כי ממשלת ישראל מינתה לפני כמה שבועות צוות מומחים, עליו הוטל להבין הצעות המתייחסות לשיקום הפליטים הערביים. הצוות מורכב מקבוצת מומחים בשטחים שונים של כלכלה, חקלאות, השקיה, תעשייה, מסחר ופיתוח. הממשלה אמרה באותו זמן, שהיא משוכנעת כי בתנאי שלום ניתן לפתור את בעיית הפליטים. אני סבור כי אפשר הדיון כאן המחלוקת היחידה היתה בין אלה הסבורים אפשר לפתור את הבעיה לפני השלום לבין אלה הסבורים כי בהעדרם של תנאי שלום יהיה קשה לפתור את הבעיה. אין חלקי עם אלה הסבורים שבתנאים הקיימים, העשויים להימשך, איראפשר לעשות מאומה לשם פתרון בעיית הפליטים. אפשר כמובן לחקור אותה, ללמוד אותה. ייתכן מאוד כי אפשר להוכיח על דרך של מופת והדגמה כי אפשר להפוך פליטים לאזרחים ויוצרים תוך זמן קצר. ומי שיוכיח את הדבר הזה, ולו גם במסגרת מצומצמת, יימצא למעשה סותר את כל התעמור לה הרצופה אשר המטירו על העולם נציגים ערביים בעשרים השנים האחרונות, כאשר תיארו את קיומם של פליטים כתופעה אשר אין מנוס ממנה, בעיה אשר אי־אפשר לפתור אותה.

אולם יושר הלב מחייב אותי לומר שבלי תנאי שלום קשה מאוד להניח אפשרות של פתרון שלם של הבעיה. זוהי הדעה שהבעתי ב־21 ביולי בעצרת האו"ם בהוצאת הסיכום, בה אמרתי דברים אלה: „מלחמת 1948 והלוחמות שלאחריה יצרו וקיימו בעיות אנושיות אשר פתרונו, כפי שהנסיון הורה, יכול להיות מושג רק במסגרת יחסים תקינים בין מדינות. מאות אלפי אנשים, ערבים ויהודים, נעו במסגרת תנועות אוכלוסין שנבעו משתי עשרות שנים של מלחמה, לוחמות ואיבה. לקח הנסיון ברור. התנאים הנחוצים כדי להפוך פליטים חסרי־בית לאזרחים יוצרים בחבר רה יכולים למצוא ביטויים המלא רק אם יש שלום. מצב שבו מדינות וערכות ויוצאות לקרב זו נגד זו; מצב שבו חיסולה של מדינה אחת היא המדיניות אשר לה; שבעו מדינות אחרות; מצב אשר בו מירון חימוש אוכל מקורות כלכליים ועומים; מצב אשר בו פליטים מנוצלים עליידי ממשלות מסוימות כראש חץ להריסת מדינה ריבונית — מצב כזה אינו מאפשר לממשלות ולמוסדות הבין־לאומיים לבצע מפעלי יישוב יעילים. אכן, הלחץ הכבד ביותר מן הנסיון אחר עשרים שנות סבל הוא ששום דבר ביחסי ישראל—ערב אינו ניתן לפתרון קבע ללא שלום, בעוד שהכל ניתן לפתרון עם השלום.“

סיכומי של דבר — אני סבור שצדקו אלה שטענו לצורך לבדוק ולחקור את הבעיה, ואולי להוכיח בדרך של הדגמה את נכונותה לתרום לפתרונה. אולם קשה לי מאוד להניח כי במצב של הפסקת־האש, ולפני רקימת חוטי שיתוף כלכלי בין מדינות האזור, תהיה אפשרות להגיע לידי פתרון יסודי.

חבר־הכנסת דוד הכהן, אשר השתתף במרבית השלבים של המערכה המדינית האחרונה, כיוון אזהרה בריאה באמרו כי המערכה לא תמה ואנו עוד עולמים להתייצב מול קשיים הרבה. אף־על־פי־כן אין לזלזל במשמעותה של העובדה שהשלבים הרגילים הראשונים עברו עלינו בשלום. יצאנו מהם בכבוד. הזכרון אומר לנו שוב, כי בנסיבות דומות דווקא, התגובה הבין־לאומית הראשונה מעצבת את דמותו של המערך הבין־לאומי. טוב שהפעם נתקלו יריבינו בחומה בצורה של מצפון בריא ושיקול דעת בבואם להציג את הצעתם, — הצעתו של ראש הממשלה קוסיגין, שאמר למעשה כי הדרך הטובה לשלום היא יצירת התנאים שהובילו למלחמה.

גם חבר־הכנסת בן־אליעזר, שהערכתי מאוד את עצתו ושיקול דעתו בהיותו חבר הממשלה, הביע אתמול הסכמה לקיומם המרכזיים של מדיניות הממשלה. אני רוצה לומר לו כי שמתי לב שהוא מחא כף בזמן הנכון בישיבות העצרת; הייתי קצת מופתע אילו רק הוא מקרב הממשלות הלא־ערביות והלא־סובייטיות מנעו את כסם מלמחוא. אולם שמתי לב לעובדה זו. חבר־הכנסת בן־אליעזר סבור כנראה כי עלינו על הדרך הנכונה רק בזמן האחרון, המודעה במקרה עם שעת כניסתם של חבריו לממשלת הליכוד. אין בדעתי לעסוק כאן בהיסטוריוגרפיה. קודם כל, יש יותר מדי מתחרים בשטח. אני טוען כי המדיניות שנוקטת איננה אלא המשך רצוף וגולת הכותרת של המדיניות שנוקטת בשנים שקדמו לה. אך הסגולה של מדינאות היא סגולה העיתו, ולפי מיטב הכרתי ידעה הממשלה לכוון את השעה תוך איוון מדויק בין שיקולים מדיניים ובטחוניים. זו היתה דעתי כל הזמן, המציאות חיוקה אותה. אולם אם חבר־הכנסת בן־אליעזר מעדיף להאמין כי עד לפני חודשים היינו יושבי חושך וצלמוות ורק באותו רגע התחלנו לראות את אור התבונה, הרי מתוך אחדת הבריות, שכולנו חייבים בה עליפי חוק חינוך חובה, לא אבוא לגזול ממנו את הנאת אמונתו. העיקר הוא שבימים אלה, מהיום ואילך, אנו רואים את המצב באותו אור, ובאור הנכון.

חשוב ביותר, ולא רק מבחינה היסטוריוגרפית, שנגיע לירי הערכה מדויקת של המרחשש שהביטו עם צרפת. אינני משוכנע כי צדק חבר־הכנסת בן־אליעזר, שסוגיית יחסים זו היא קרובה מאוד אל לבו והכרתו, באמרו כי המפנה החל להסתמן לפני שנתיים ומעלה. אני זוכר את אזהרתו אז, את הסכנה הכרוכה בביקורו של סגן נשיא מצרים בפאריס, אולם מאז ולפני כן התקבלו גם נציגי ישראל בכבוד ובגילוי־לב, ולא זה העיקר — השנתיים האחרונות ביחסי ישראל־צרפת עד לערב מלחמת ששת הימים היו שופעות מעשי הבנה ותמיכה. המחלוקת התחילה להתגלע רק סביב הנושא של המלחמה, המניעים שלה, הכוונה שבה ותוצאותיה, ובעיקר לגבי הערכת תפקידה של ברית־המועצות גם ביצירת התנאים שהובילו למלחמה.

יש גם חילוקי דעות לגבי הסבירות של פתרון אשר התבסס על שיתוף בין ארבע המדינות הגדולות, כאשר ברית־המועצות אינה מגלה שום הווקקות למסגרת הזאת, שום רצון לפעול בתוכה. על כל פנים עובדה היא שהיא לא נענתה להצעה זו, וכשהיא היתה נאלצת לאצול את הכרתה לבקש ולחפש פתרון מוסכם, התבודדה עם ארצות־הברית.

היו חילוקי דעות מעין אלה. כל מה שאומר — וכאן אני בטוח כי רוב חברי הבית יסכימו לדעתי — הוא שעלינו לעשות את הכל כדי להבטיח שהמתיחות הזאת תהיה תופעה חולפת. היו מקרים בעבר שבהם נחלקו דעותינו

לידי מצב רוח של „אני ואפסי ועוד“. יש נוהגים באותה משפחת העמים.

אריה בן־אליעזר (גח"ל):
האם הוא בא כדי לשוחח?

שר־החוץ א. אבן:

אף אחד מחברי הממשלה לא בא לערער על ההנחה שאם המזכיר הכללי של האו"ם רוצה — לפי הגדרתו — לשמוע במישרין את השקפתנו על נושא כלשהו, יש לאפשר לו זאת. אני מוכן לשוחח אתו בניירור, בד"בנה, ובירוש"ל עם על אחת כמה וכמה. ואין בנכונות זו להסביר את השקפתנו משום שינוי כלשהו בעמדה הקבועה והמוצהרת של ממשלת ישראל כפי שהיא באה לידי ביטוי באיגרת ששיגרה למזכיר הכללי ובדברים שנאמרו בעצרת. אפשר היה על פי אותו הגיון לטעון שאפילו שיגור האיגרת היא, שבה הסברנו את כוונותינו ואת מדיניותנו, — אפי' שר היה לטעון ששיגור האיגרת היה כאילו חורג מתחום המותר. נקיטת עמדה והסברתה — שני הדברים הללו אינם סותרים זה את זה.

חבר־הכנסת אלזעבי אמר דברים חשובים מאד באוונז ערביי האזור הזה. הלוואי שדבריו ייקלטו ויתקבלו ברצון. אנשים מכל התרבויות, השפות והעמים לומדים בכל זאת משהו על פי הנסיון. נסיון צבור של עשרים שנה הוכיח כי מדיניות האיבה, מדיניות הלוחמה, פשטה את הרגל. הסו' בלים העיקריים מתוצאותיה של אותה מדיניות הם תושבי חבל ארץ זו, אזרחי ישראל והאזרחים הערביים של האזור הזה. ייתכן מאד כי הנסיון הצבור יביא אותם לידי בדיקה מחודשת של כמה הצעות שהיו מקובלות עד כאן בתע' מולה הערבית ובמחשבה הערבית הרשמית.

אני מתקשה להזדהות הזדהות מוחלטת עם אותם חברי כנסת הסבורים כי כבר הגיעו אל פתרון מסויים ומוגדר של הבעיה המרכזית שלנו. למשל חבר־הכנסת אבנרי העלה את הרעיון של מדינה ערבית לאומית בפרדציה עם מדינת ישראל. אינני רוצה ואינני אפילו מוסמך להביע דעה בעד או נגד הצעה כלשהי. ברצוני רק לומר לגבי כל סיסמה הנזקקת לחלל האוויר, כיוון שאתה בא לבדוק ולברר את מסקנותיה ואת תוצאותיה המשפטיות, המדיניות, הבטחוניות והדמוגרפיות, יתברר יותר ויותר כי אין פתרון קל. ראיתי הרבה יותר חתיכה על ההצעה הזאת משראיתי ניתוח קר של תוצאותיה, יתרונותיה ומגרעותיה.

אמרתי כי מגמתנו היא בטחון ושלוש, אולם לא כיחזנו כי יש למושגים האלה, בטחון ושלוש, גם משמעות טרי־טוראלית. הדברים אמורים לעבר שניים—שלושה חברי כנסת שגילו התרפקות משונה על המפה הקודמת. כך הבינו את הדברים שהשמעו חבר־הכנסת מיקוניס. הם צב הוא מוזר. אפילו נציגים זרים מסוגלים לומר, כפי שאמר מנהיג של מעצמה גדולה, שיש לחזור לא לקווי שביית נשק שבירים ומוספרים במשך עשרים שנה. אלא לגבולות מוסכמים. על כן, ההתרפקות על המפה הקודמת איננה מובנת, איננה אפילו הולמת את הורם המרכזי של דעת־הקהל בעולם.

שמחתי מאד לשמוע שחבר־הכנסת מיקוניס סבור כי מאבק התגוננותו היה צודק. מאידך אני מצטער שהוא מרגיש את עצמו במצור, ושם הוא וגם חבר־הכנסת אבנרי אמרו שמצוקתם היא גדולה, שיש תחושת כיתור מדיני. אני מודה בחטאי, שאני מרגיש את עצמי היום יותר טוב מאשר לפני חודשים. יש בכל זאת הבדל בין מה

מאידך יש כמה בעיות שיש להן פתרון, גם במסגרת הזאת של הפסקת־האש. למשל, חבר־הכנסת דוד בן־גוריון הביא לפנינו את חזון ירושלים השלמה, המתפתחת, הבנויה לתלפיות. הגשמת חזון זה תחייב אמצעים ומאמצים שלא כולם או רובם נתונים לאחריות של משרד החוץ. ייתכן כי אין הדבר הזה מעיקרו בעיה של מדיניות בין־לאומית. מתבקשת אחריות לאומית כוללת. העויתי לומר פעם, כי לבירה חייבת להיות אחריות לאומית ולא עירונית. ראיתי כמה בירות מתוקנות מפוארות מאד, בהן נהוג שהאחריות היא לאומית ולא עירונית, כלומר כל אזרחי המדינה ולא רק משלמי המסים בתוך התחום העירוני אחראים לפי־אור, לבנייתה ולשכלולה של הבירה. הרעיון הזה של אחריות ממשלתית לבירה היה לדעתי בעל משקל גם לפני המאורעות האחרונים, במסגרת של ירושלים השלמה — על אחת כמה וכמה.

אף־על־פי שבעיה זו אינה בין־לאומית מעיקרה, יש קשר בין בניית ירושלים ובין פתרון הבעיה הבין־לאומית המתחלקת לסירוגין מסביב לירושלים. שהרי אם באמת תיבנה ירושלים על מנת שתהלוך את דברי הכתוב, „כלילת יופי, מושל לכל הארץ“, כלומר מרכז של שלום ושל יופי, של תרבות ושל חיי רוח — יזכה חזיון זה בסופו של חשבון בהערכת העולם והבכרתו.

לגבי מצבם של היחסים בין יהודים וערבים בתוך השטחים המותקנים עכשיו, וכן בתוך הגבולות הקודמים — כי הבעיה לא היתה שונה גם קודם — אני שותף לדאגתו של חבר־הכנסת פנחס רוזן וגם לסירובו להפריז בה.

אינני סבור כי כמה תקריות מצערות חייבות כבר לגרש מלבנו את התקפה שדווקא הכורח של דוקים רצוף והדוק, שהגענו אליו עכשיו, שדווקא הכורח הזה לא יביא לידי כושר דוקים יותר גדול מאשר בעבר. הרי גם לפני המלחמה היתה הבעיה הזאת קיימת. האוכלוסיה היהודית והערבית בארץ היו למעשה חיות בתוך תחומי פירוד, ללא מגע רצוף זה עם זה. גם אז היה מאמץ של שני העמים לחדור כל אחד לעולמו של השני, ללמוד את הרכבו הנפשי והרעיוני. אם זה היה הדין בנסיבות שקדמו למערכה האחרונה, על אחת כמה וכמה מצויים אנו עכשיו להסתגל לנוהג יותר רציני של מגע בחיי יום־יום.

אני הערכתי את רוב הדברים שאמר חבר־הכנסת תמיר, אם כי המשפט שהפתיע אותי היה אולי גם כן כורח של עמדה אופוזיציונית, באמרו: „בכל ימות המערכה באו"ם נקטנו עמדה מצטדקת ומתגוננת“. אינני סבור כי נציגי ברית־המועצות יסכימו להערכה הזאת. אינני סבור כי זהו פסק־הדין הכללי שפסק דעת־הקהל בעולם. עתונאי דגול אחד אפילו השווה את העמדה הישראלית כתנועתו של טנק כובש. חשבתי כי עוד מעט ונואשם בתוקפנות על נאומינו והודעותינו. אף על פי כן אי־אפשר להעמיד הסברה רק על ביקורת. והאבחנה הזאת בין הסברה מתקיפה והסברה מתגוננת איננה, לדעתי, סבירה, וקשה לקיימה הלכה למעשה.

באותו הגיון אני סבור כי נקיטת עמדה עקבית ונמרצת איננה נפצעת על ידי נכונות להסביר אותה. הדברים אמורים לגבי הצעה שהושמעה במהלך הוויכוח, שנפגין את אופיינו הגיבורי עלייזי שנסרב — לפי דבריו של חבר־הכנסת סרלין — להעניק וויזה לאו־תאנט, לשוחח אתנו כן בעצמו או באמצעות נציגו על השקפותינו על ירושלים. אנחנו חיים בכל זאת בתוך משפחת עמים. אל נא נגיע

דינת ישראל אינה מקפלת את האוהל ונסוגה תחת ה"ראות הסובייטים, ולאחר שהשתכנעה כי האו"ם אינו מוכן להפעיל לחץ על ישראל להחזיר את המצב הקודם לקדמתו; רק אז היא הסתגלה — אם כי הסתגלות ראשונית, מעורפלת ובלתי-מספקת — למציאות החדשה.

מה המסקנה המתבקשת ממצב זה? מתבקשת מסקנה, שאם נוסף להחזיק מעמד, אם נוסף להתבצר, אם נוסף להצליח בגיוס דעת-הקהל הבין-לאומית נגד הצעות פוגעות, ייתכן מאד כי הלכידות מציאותיים ומפוכחים יותר יתפתחו בכל המחנות היריבים.

השאלה היחידה בה נחלקו הדעות בצורה רצינית בו"ר כוח היתה השאלה — האם עלינו להשמיץ מדיניות ברורה, מה שהגדיר חברי-הכנסת מיקונים כ"פרוגרמה לשלום", ואם העדרה של פרוגרמה שלשום פוגע בקידום השלום. לאחר שהשמיץ חברי-הכנסת מיקונים את דבריו על הצורך בפרוגרמה, מנה את סעיפי הפרוגרמה שלו, כלומר, כמה עקרונות כלליים. השויתי את הפרוגרמה של חברי-הכנסת מיקונים עם חמשת העקרונות של הנשיא ג'ונסון, והתברר ששניהם כיוונו זה לדעתו של זה. שניהם בעד שלום ובעד בטחון ובעד יציבות ובעד חופש השיט. במידה שיש שוני כלשהו, הרי ההגדרה של חברי-הכנסת מיקונים הי' תה יותר שמרנית מזו של הנשיא ג'ונסון; באשר לא מציאתי בדבריו חברי-הכנסת מיקונים שום הנחה שאולי מפת האזור, ומפת ישראל, תהיה אחרת. ואילו בדבריו הנשיא ג'ונסון בכל זאת נאמר שאין להסתפק בקווי שביתת-הנשק, אלא יש לקבוע גבולות מוכרים. תרגיל זה מוכיח כי עליי וזיקת כמה סיסמאות כלליות עקרוניות לחלל העולם אין מבטים פרוגרמה מפורטת.

אינני מקבל את האשמה הקובעת כי ישראל אין מדיניות ברורה. אני סבור שיש לממשלה מדיניות ברורה; לא בכל הנושאים, אבל בכמה נושאים מרכזיים. למשל: הכרנו על מדיניות ברורה לגבי מהותם המדינית-משפטית של היחסים החייבים להתקיים בין ישראל והמדינות השכנות. אמרנו: לא הפוגה ולא שביתת-הנשק, כי אם חוץ שלום. וזהו קביעה חשובה מאד. ממנה מסקנות ותוצאות מרובות.

לגבי ירושלים אמרנו דברים ברורים שלשמותה של העיר, שלומה, קדושתה, סיפוק הולם של האינטרסים הרוחניים העולמיים, תוך התייעצות עם הגורמים הנוגעים בדבר. לדעתי זוהי מדיניות ברורה. אפשר לחלוק עליה — ויש בעולם החולקים עליה — אבל אי-אפשר לומר שאינה קיימת ואינה ברורה.

אמרנו לגבי המוצא לים: ביטולם של כל ההסגרים, חופש שיט מלא גם בתעלת סואץ וגם במפרץ-שלמה. מאלפת היא העובדה כי עורק ימי בין-לאומי עמד במר-כון של שתי מלחמות — זו של 1956 וזו של 1967.

לגבי הפליטים אמרנו, שבתנאי השלום שאנו רוצים להקים ולקיים אותם, לא יהיו פליטים. יהיו רק אורחים בני-חורין של המדינות. והפיכת פליט לאזרח אינה אלא תוצאה של רצון.

הדבר היחיד שלא אמרנו במפורש הוא: כיצד תיראה המפה החדשה של ישראל בזמן שלום. ההבדל בין מלחמה ומתיחות מהו ובין נאחזן ושלום מהו ישתקף במפה. אינני סבור כי מוצקות הביקורת הזאת על הממשלה, על שאינה משרטטת מפות בפרהסיה, שהרי העניין הזה הוא בעצם מהר תו דבר הצריך להיות נקבע במשאומתו, ומה בצע בכך

שקוראים הכיתור המדיני הזה, לאחר שישראל הבהירה את סירובה המוחלט להשלים עם מחנק ועם השמדה, — יש הבדל בין המצב הזה, על כל קישיו ומצוקותיו, לבין המצב שהיה קיים קודם.

חברי-הכנסת מיקונים יצא מגדרו להטיף לי תוכחה על שהתייחסתי בחיוב לכמה דברים שאמרו הנשיא והנציגים של ארצות-הברית. אני סבור כי פה יש הבדל ביני ובינו, ואולי בינו לבין רוב חברי הבית. אני קובע את יחסי כלפי כל מדינה רק לפי יחסה של אותה מדינה לישראל, ואני מצפה בכליון עיניים לאפשרות לשיר שיר הלל — לפי הגדרתו של חברי-הכנסת מיקונים — גם לברית המועצות. כמה דברים אמורים? — כאשר היא תאמר דברים חיוביים, המגלים התחשבות בעמדתנו ובמצבנו. למשל, אם ברית-המועצות תכריז כי אין לתבוע מ ישראל לחזור למצב שהביא אותה לידי סכנת כליה; אם היא תאמר, כי חזרה לאותו מצב אינו אלא מרשם לחידוש פעולות האליבה; אם היא תאמר שיש לחתור לגבולות מוסכמים מוכרים ולא לקווי נסיגה שבריים; אם היא תצטרף לעמדה החשובה של מזכיר המדינה לענייני חוץ של ארצות-הברית דין ראסק, שאמר שארצות-הברית וברית-המועצות לא יכפו פתרון על ישראל וארצות-ערב, שעליהן לעבד בעצמן הסכם של וריקים בשלום, שגינת את דעתן — דברים כאלה אם יושמעו משם, יזכו להערכתם החיובית של רוב חברי הבית...

(ק ר י א ה)

ברור; ואם ממשלת ברית-המועצות תעודד את יהו"דיה לפעול בחופש ולהפגין את הודהותם עם העם היהודי ברחבי העולם.

אני אומר את הדברים האלה, כי אינני סבור ש"לינו להתחרט על המאמצים שנעשו להבדיל את האפשרות של הידוק הקשרים עם ברית-המועצות. אני מוסיף להאמין בדברים שהשמעתי באוזני נציג ברית-המועצות בפגישתנו הרשמית האחרונה, שעוד יתקיימו יחסים בין ברית-המועצות וישראל על יסוד מדיניות חיובית ומאוזנת של ברית המועצות לגבי ישראל. אולם דווקא מי ששואף לחידושם של יחסים אלה, יקדם את שאיפתו אם יריב את ריבנו עכשיו עם ברית-המועצות בקומה זקופה ובגלילי-לב. רק על ידי הבעת קול ועם מחאה על המדיניות השלילית, אפשר אולי לחזור אי-פעם למדיניות יותר חיובית.

השתוממתי כל ימי העצרת על הקפדנות והדייקנות של ברית-המועצות בעניינים הטריטוריאליים. אם אינני טועה, יש כמה מדינות באירופה המזרחית והמרכזית שתבעו גבולות חדשים אחרי מלחמת העולם השנייה מתוך שיקולי בטחון. על כל פנים, אני מקווה כי תקופת ההתנכרות והאליבה תהיה חולפת. הדבר שהפתיע אותי היה, שברית-המועצות היתה המעצמה היחידה, שחברי הכנסת מיקונים לא מתח עליה אתמול ביקורת כלשהי...

(ק ר י א ה : הוא עשה זאת בהודמנויות אחרות.)

על כן התאכזבתי אתמול. אבל אלמד את כל הדברים ששנכתבו ונאמרו קודם.

אינני סבור שעליידי קיפול דגלנו נקדם את עניינינו. למשל, חברי-הכנסת מיקונים הבחין שבשלב האחרון של העצרת התחילה ברית-המועצות גלגול אי-סבלנות מסוימת כלפי מדינות הלוחמה של מדינות ערב. אבל מתי? מתי התחילה ברית-המועצות להרהר בעניין זה, לפני ה'4 ביוני או אחרי ה'4 ביוני? כלומר, אחרי שנתקלה בחומה בצורה, אחרי שהשתכנעה שהשתכנעה כפולה, שמי

— הודעת שר החוץ על המערכה המדינית (תשובת שר החוץ) (אבן, סנהדראי); חוק לתיקון דיני מסים (חילופי ידיעות בין רשויות המס) (סנהדראי, פ, ספיר) —

נות ערב צומצם דווקא עקב השלבים האלה של המאבק המדיני. קודם חשבו כי יש ברירה בין מלחמה ושלום. עמדתנו עכשיו היא, שיש לעבור מעבר ישיר מהפסקת האש לשלום, כלומר שאין מצב־ביניים, אין דמדומי ערבים כאלה, מצבים שצד אחד מפרש אותם כשלב של מלחמה וצד שני נובע לראות אותם כשלב של שלום. והשער האחר שצריך עד כמה שאפשר לחסום אותו הוא מה שהייתי מגדיר כשער התיוך, או קביעת מציאות מבחון. כל עוד מדינות ערב סבורות כי אפשר עליי המלצות של האו"ם או עליי לחץ של מעצמות לקבוע מציאות באזור הזה, הן תירתענה מלכודת במגע ישיר אתנו. יש צורך להחזיר בהן את התודעה שמי שרוצה לשנות את המציאות הקיימת, יש לו רק כתובת אחת, שאם יפנה אליה יובל לשתף עצה בדבר משטר יחסים חדש.

מי שרוצה לשנות את המציאות של הפסקת־האש, אין לו דרך לעשות זאת אלא עליי שלום ועליי פניה לכי תובת הישראלי. על כן, כל פעם שמדינות ערב נכשלות במאמץ להשיג הכרעות חיצוניות מגורמים בין־לאומיים, יש סיכוי לקרב אותן להערכה זאת של הצורך במגע ישיר.

לכן, אם נציג של מעצמה גדולה יכריז, כפי שהכריז אחד מהם אתמול, שעל מדינות ערב וישראל לעצב יחד את דמות האזור המשותף שלהן, יש לדעת להתיתס בחיוב לאותה הודעה. אין זה אומר שמדינות ערב צריכה להיות רק מדיניות של המתנה, אם כי יש לפעמים עקרון מסוים בהחזקת מעמד. גם באיסטרטגיה צבאית יש תקופות של תנופה ויש תקופות של התבצרות. אני סבור שרצוי שנתבצר במצב המדיני הקיים. ייתכן שכעבור כמה שבועות או אולי חודשים יגיעו השכנים לידי הכרה, שאם הברירה היא לקיים את המצב הקיים או להחליף אותו בשלום, יש להסיק מסקנה שטרם הגיעו אליה. לכן אין בדעתה של ממשלת ישראל למלא את חלל העולם הצעות על שטחים, הצעות קרטוגרפיות שונות. אני מעיד על עצמי כי במשך כל ימי הוויכוח לא התייחסתי לשום בעיה טריטוריאלית מסוימת, ואיש לא ראה אותה־שהוא ליקוי במצב זה.

אנחנו חוזרים על עמדתנו: הגענו למצב של הפסקת־אש. נחליף את הסכמי הפסקת־האש, אנו מוכנים להחליף אותם בהסכמי שלום, ורק בשלום.

היו"ר ט. סנהדראי:

עדיין לא הגיעו הצעות הסיכום מצד כל סיעות הבית. משום כך נדחה את ההצבעה עליהן להמשך הישיבה.

ד. חוק לתיקון דיני מסים (חילופי ידיעות בין רשויות המס), תשכ"ז—1967 *

(קריאה ראשונה)

בלות לאותן ידיעות שהם רשאים לדרוש ממילא מן הנישום, אלה ולא אחרות.

כיום רשאיות רשויות המס לדרוש מן החייב במס ידיעות הנחוצות להן לצורך ביצוע גביית המיסים שהן ממו"נות עליהם. אלא דא עקא: ברבים מחוקי המסים כלולה הוראה המתירה את השימוש באינפורמציה שקיבלה רשות מס רק לצרכיה היא. אין היא רשאית להעבירה לאחר, בכלל זה רשות מס אחרת. זוהי אנומליה שכבר מיצתה את חייה, והממשלה מציעה עתה לשים לה קץ.

שנתווכח זה עם זה ונקיים ויכוחים גם עם מדינות אחרות, כל עוד הצד שצריך לקיים אתנו את הברירה, אינו בא לשולחן הדיונים? יש מדינות שאינני מספק בידודי תן, ושריהן אומרים לנו: אמרו לי בלחישת מה הם הגביר לות, מה היא המפה, מה התנאים שלכם? אני סבור כי בכל הידידות אין להיענות להצעה זו, כלומר, שגורם שלישי ילך מהכא להתם ונימצא דנים, ואולי מותרים במשאומתן שטרם התקיים.

על כן תשובתנו היתה: מי שרוצה ללמוד מה הן הצעות של מדינת ישראל, ההצעות המפורטות, מדינה ערבית שתתעניין בבעיה זאת, תבוא למשאומתן אתנו והיא תלמד את הצעותינו ואנחנו נלמד את הצעותיה.

שום משאומתן בעולם לא יתנהל בצורה אחרת. על כן לא התפעלת? מדברי הביקורת של חברה־כנסת סרלין על שדיברתי פעם על משאומתן סודי, חברה־כנסת סר לין צייטס בהרחבה דברים של לורד פלמרסטון, ד"ר צירני חובסקי וד"ר גיומן, ייבול לחיים. מלורד פלמרסטון היה רשאי ללמוד משהו על השיטה של משאומתן, כאשר אמרתי: „משאומתן סודי“ — הכוונה היתה למשאומתן שקיומו גלוי, אבל מהלכו סודי. אינני סבור שיש משאומתן אחר בעולם. מי שאומר: משאומתן סודי, אומר: כדור עגול, דבר שאינו עגול, אינו כדור; ומה שאינו סודי, אינו משאומתן. יש מאות חווים והסכמים שקבעו יחסים כלכליים, מדיניים, בטחוניים ותרבותיים בין מדינות. טרם ידעתי מקרה של הסכם שהמשאומתן לקראתו התנהל לאור זקורי הטליוויזיה ובהשתתפותם של עתונאים.

אותם דברים אמרתי בשיתה טלוויזיונית בניו־יורק, כאשר נשאלתי כיצד אפשר לקדם שלום בין ישראל ושכניה אם מוסדות האו"ם לא יספלו בכך. השבתי כי מקומה של הדיפלומטיה הפומבית במקומו מונח, אולם שום הסכם, שום חוזה שלום לא הושג אלא עליי גישה בלתי־אמצעית בין נציגים של מדינות ריבוניות.

המשאומתן צריך להיות גלוי בקיומו, סודי במהלכו, עד שתוצאותיו יפורסמו.

דברי האחרונים נוגעים למצב המדיני אשר נוצר עקב אותו מבוי סתום שאליו הגיעו הוויכוחים הבין־לאומיים. כפי שאמרתי אתמול, הרי זה מבוי סתום מבורך, כי יש בו משום חסימת דרך מסוימת בפני מדינות ערב. אינני רואה במצב הזה דווקא קפיאה על שמרים. המצב המדיני תכסיסי אשר נוצר הוא נוח להבשלת הלכידות חודשים באי זור. ושוב אני חוזר ואומר, כי שטח ההכרעה הפתוח למדי

היו"ר ט. סנהדראי:

הכנסת תעבור לסעיף י"ג בסדר־היום: חוק לתיקון דיני מסים (חילופי ידיעות בין רשויות המס), תשכ"ז—1967, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר האוצר.

שר־האוצר פ. ספיר:

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק לתיקון דיני מסים (חילופי ידיעות בין רשויות המס), תשכ"ז—1967, באה לאפשר למנהלי רשויות המס ולמינהל הכסחות המדינה לקבל ידיעות זה מזה. ידיעות אלה מוג

— חוק התיקון דיני מסים (חלופי ידיעות בין רשויות המס) (פ. ספיר, סנהדראי); חוק נכסי נפקדים (תיקון מס' 5) (הגדלת תשלומים לנתמכי נפקדים ולנפקדים) (פ. ספיר) —

היתרון למינהל איננו מסתכם רק בצמצום הוצאותיו. הוא מתבטא גם באפשרות לייעל את עבודתו, דבר המשפיע במישרים על הגביה. בתחום הייעול קיימות מחשבות ותכניו להקמת מסגרת פורמלית מרכזית שתטפל במכלול האינפורמציה המצויה בידי מינהל הכנסות המדינה. גוף מעין זה יביא לטיפול מתוכנן ומרוכז שימנע, כאמור, הטרדה, אולם גם יביא לשירותי שומה וגביה טובים יותר.

אעבור ליתרון השלישי, החברתי-מסרי. החוק נותן בין היתר ביטוי להשקפה החברתית שלנו לגבי צורת ניהול החיים במדינה. בתור שכזה יש לו לחוק גם תפקיד מתוך: מתוך לגבי הדור הצעיר ומתוך לגבי החברה הישראלית, חברה שעקב הנסיבות ההיסטוריות היא מגוונת ובעלת מסורות והרגלים אשר טרם התגבשו למתכונת הומוגנית. מתוך גישת יסוד זו אסור לנו לאפשר לחיבי המס במדינה להגיש ידיעות סותרות או בלתי-נכונות לרשויות המס השונות, אפשרות הנובעת ממבנה חוקי המיסים הנוכחי. להיפך, הגישה המחנכת חייבת — בתנאים הקיימים שהם כרתי לעיל — לדאוג שהחוק ירסן וירתיע את החייב במס מלעלות על דרך התחמים.

אגב, החוק מצמצם את ידיעת הידיעות שהייתה רשות המס רשאית להעביר מאחת לרעותה. הצעת החוק מעניקה היתר להעביר אינפורמציה רק אם היא דרושה לשם ביצוע חוק המיסים שעליו ממונה הרשות המקבלת. ואם לא די בזה — ההוראה מצמצמת את הידיעות, שמותר להעביר, רק לאותו סוג של ידיעות שהרשות המקבלת רשאית לדרוש ממילא על-פי הדין מן הנישום. מובן שהידיעות שמקבלת רשות אחת מרעותה הן חסויות, ומי שעובר על הוראות הסודיות צפוי להפעלת סנקציות נגדו.

לסיכום, אני חוזר ואומר שהחוק המוצע כוונתו בעיקר מונעת. אין הוא מיועד אלא למיעוט קטן, בעוד שרוב הנישומים ייהנו מקיומו.

אבקש מן הבית לדון בהצעת החוק, ולהעבירה לאחר מכן לוועדת הכספים של הכנסת.

היו"ר ט. סנהדראי :

אנו עוברים לדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת של עשר דקות.

שר-האוצר פ. ספיר :

ברשות היושב-ראש, אני רוצה להביא לכנסת הנכבדה דברי פתיחה לעוד חוק — חוק נכסי נפקדים (תיקון מס' 5) (הגדלת תשלומים לנתמכי נפקדים ולנפקדים), תשכ"ז—1967.

היו"ר ט. סנהדראי :

בבקשה, אדוני השר.

ה. חוק נכסי נפקדים (תיקון מס' 5) (הגדלת תשלומים לנתמכי נפקדים ולנפקדים), תשכ"ז — 1967 *

(קריאה ראשונה)

נקבע בחוק 50 לירות לחודש לכל אדם. תוך כדי ביצוע הוראה זו שבתוך נתעורר צורך לשלם לנתמכים אלה סכומים גדולים מחמישים הלירות שקבע החוק.

תכליתו של התיקון בחוק נכסי נפקדים, שאני מתכבד להציע בזה, היא להגדיל את הסכום של חמישים לירות שנקבע בחוק, למאחלים לירות לחודש לאדם, ואני מבקש גם את ההצעה הזאת — לאחר בירור — להעביר לוועדת הכספים.

איוז דמות יש לו למינהל המיסים המונע מעצמו, באמצעות הוראות הכלולות בחוקים שהוא ממונה על ביצורם, העברת אינפורמציה שקיבלה אחת מזרועותיו לזרוע אחרת? אין זה רק בבחינת תקיעת יתד בעגלת העבודה היעילה והסדר הטוב. זוהי תופעה הגובלת במתן חסות למשתמש ממש — פוטנציאלי או אמיתי.

אין החוק מיועד נגד משלם מס-אמת. והרי רוב הנישומים נכללים בסוג זה. להיפך, משלמי מס-אמת ייהנו מהקלות מינהליות בחוק זה.

הבה נסקור את יתרונותיה העיקריים של הצעת החוק, שהם שלושה: יתרונות לנישום, יתרונות למינהל, ויתרון חברתי-מסרי.

את היתרון לנישום ניתן לסכם במשפט אחד קצר: חסכון ופחות הטרדה. כיום זכאית כל רשות מס לדרוש מן הנישום ידיעות לשם ביצוע החוק או החוקים שהיא ממונה עליהם. מאחר שהמדובר באינפורמציה לצורכי מס, הרי יש כפילות רבה בדרישות מטעם רשויות שונות הדורשות אותן ידיעות. למשל: מאון שנתי. נדרש על-ידי מס הכנסה ומס קניה (עד מלפני זמן-מה נדרש בנוסף גם לצורכי מס רכוש). אולם, אם נבחר בדוגמה מוחשית יותר — ביקורת ספרים — אוכל לצייר את גודל ההטרדה שנוכל למנוע מן הנישום. רשויות המס העיקריות, שחייבני להן לערוך ביקורת ספרי החשבונות אצל משלם המס הן: (א) מס הכנסה ומס רכוש; (ב) מס קניה ומס שייכות; (ג) רשויות הבלו, במיוחד עתה כשהן עוברות לפיקוח דוקומנטרי במקום פיקוח פסי; והבית כבר אישר אותן בשבוע שעבר בקריאה ראשונה; (ד) מס בולים; (ה) בול בטחון אצל חברות תחבורה. מדוע איפוא לא יוכל מבקר חשבונות אחד ויחיד לבדוק את ספרי הנישום לכל הצרכים של הרשויות כולן? במקום צבא של מבקרי חשבונות שיבואו שוב ושוב כדי לשקוד על האינטרסים של זרוע זו או זו של מינהל המיסים. אין המדובר רק במניעת הטרדה, אלא גם בחסכון ממשי. לא חסכון למינהל בלבד, אלא חסכון לנישום, שהוא ומהלי החשבונות שלו ישקיעו פחות ימי עבודה בעת הביקורת הנערכת בעסקם.

היתרון למינהל, הבולט ביותר, הוא חסכון בניצולו של כוח-אדם ברשויות המס השונות. אם ייפסק הצורך בכך שכל רשות תדאג לקבלת הידיעות הדרושות לה לביצוע חוקיה, תיועל הגביה מתד גיסא, וינוצל כוח-האדם בצורה רציונלית יותר מאיך גיסא.

זאת ועוד, יימנעו אחת ולתמיד אותם אמצעים וצעדים הכרוכים בהוצאות רבות, שמפעילות רשויות מס להשגת ידיעות שכבר מצויות בידי רשות אחרת.

(רשומות (הצעות חוק, חוב' 740).

ה"ר ט. סנהדראי:

אני מבינה שאנו עוברים לדיון, קודם כל, על החוק לחיקון דיני מיסים. רשות הדיבור לחברה הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחברה הכנסת שם-טוב.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. נראה לי שברגע זה מונגה נוהג חדש בכנסת, שלי לפחות לא היה ידוע עליו: ששר המייצג את הממשלה מביא בזה אחר זה שתי הצעות חוק שאין כל קשר ביניהן, ומצפה אחר-כך לוויכוח מפי אותם הנואמים על שני נושאים שאולי לא התכוונו כלל לגעת בהם. עם כל הכבוד לשר, ועם כל הכבוד ליושבת-ראש הנכבדה — אני חושב שזהו שלב נוסף בדרך לחיסולה ההדרגתי של הכנסת הזאת. אתמול דיברתי על אבדן שארית יוקרתה; היום אני מדבר על חיסולה ההדרגתי. היחס של הכנסת לעצמה נהפך לשערוריה ציבורית בנתונים הקיימים.

ה"ר ט. סנהדראי:

אדוני, הצעתי להתווכח בנושא אחד בלבד, ואינך חייב להגדיר את זה דווקא...

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

גברתי היושבת-ראש...

ה"ר ט. סנהדראי:

אני מבקשת ממך לגשת לנושא.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

השר סיים את נאומו, והיושבת-ראש אמרה: אנו עובדים לדיון — ומיד אחר-כך חזר השר... הרי בכל זאת איננו יושבים כאן בקונגרס ציוני, אנו בכנסת.

ה"ר ט. סנהדראי:

אדוני, למה אתה חוזר על עצמך? הודעתי שהדיון הוא על נושא אחד.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

אני מדבר על מה שקדם לדיון זה. ואני מוחה על כך, כי אני אומר וחוזר ואומר, גברתי היושבת-ראש, באמת בכל הכבוד, שהגישה הזאת שפה מתבשלים חוקים תוך יום, גם עכשיו, כשהבהירות איננה גדולה כל-כך, ומתוך אדישות כללית של הכנסת למה שמתהווה — היא תופעה חמורה ביותר, ואין להתפלא על יחס הציבור אל הכנסת שנהפך ליחס של לזלזול גובר והולך.

ה"ר ט. סנהדראי:

אינני מקבלת את הדברים. אין אנו מבשלים כאן חוקים. היתה פתיחה, הדיון יתקיים בזמנו, ואין כאן ביטול של חוקים. אני חושבת שאתה צריך למחוק את המלים האלה מתוך הפרוטוקול.

עכשיו אנחנו ניגשים לדיון על חוק אחד.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

הצעת החוק לחיקון דיני מיסים (חילופי ידיעות בין רשויות המס), תשכ"ז-1967, אינה עולה, לדעתי, בקנה אחד עם המגמה שכל-כך מרבים לדבר עליה עכשיו — ליצור משטר כלכלי וחברתי אשר יעודד עליה לארץ הזאת. כל הנושאים המרכזיים במדינה צמודים אורגנית לשאלה: כיצד להביא יהודים רבים, מהר ככל האפשר, וכיצד לקלוט אותם בארץ הזאת בקצב הראוי, פרופורציונלי להתפתחותיה.

המדיניות, הצבאיות והבטחוניות האחרונות. והנה מביאה הממשלה המורחבת לפני הבית הצעת חוק שעליה יהיה ציב מס הכנסה זכאי, למעשה — חייב, להעביר אינפורמציה לכל רשות העוסקת בהטלת מיסים או תשלומי חובה, והוא זכאי לעשות זאת בניגוד לחוק כפי שהוא קיים עתה. אשמח אם שר האוצר יתקן אותי, אך לפי מיטב ידיעתי, אין מצב מקביל בארצות שמהן שאבנו את חוק מס הכנסה שלנו — כותני לארצות האנגלו-סכסיות — וסודו של היחיד, במה שנוגע להכנסתו, היה אבסולוטי גם אצלנו עד להצעת החוק הזאת.

הנטיה הנוכחית בבתי-אחת לשים לאל את הפרטיות הזאת עומדת בניגוד משווע להצהרות שאנו מתכוונים להביא יהודים מארצות הרווחה, ממקום אשר מעולם לא הסכימו שם לנוהגים כאלה.

הערכתי מאד את התגובה המהירה של האוצר ושל שר האוצר להצעה שהעלתה סיעתנו בכנסת לפני שבועות מספר בדבר מתן חנינה לעברייני מס, תופעה חמורה כשלעצמה, אבל לאור המאורעות הדרמטיים היתה נכונות ורוח-לב לתת לאנשים הזדמנות לפתוח דף חדש גם בתחום הזה של חייהם, ושר האוצר נענה ליוזמה הזאת ובכך הראה רצון להטות ארון לגישות ליברליות שיאפשרו סגנון חדש של יחסים בין הפרט לרשות.

אולם בכך לא סגי. הנטיה הזאת חייבת להיות כללית, ומשטר כלכלי חדש לחלוטין הוא תנאי מוקדם לעליה גדולה. על כן, החוק הזה עומד, כאמור, בניגוד לכל מגמה כזאת, ואנחנו נצביע נגדו.

אני סקרן לדעת כיצד תצביע סיעת גח"ל על הצעת חוק זו, משום שעוד זוכר אני את דברי נציגה בתשובה לנאום של שר האוצר לפני חודשים מספר, בו הוכיח השר את הצעת החוק הזאת, את המגמה הזאת, וזכה להתקפה חריפה מאד מפי נציגי גח"ל לגבי הסעיף הזה. אני סקרן מאד לדעת, ומקווה שהעמדה היא לא נשתנתה גם בהשגות הנסיבות.

ה"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברה הכנסת שם-טוב, ואחריו לחברה הכנסת פרלשטיין.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. אני רואה חובה לעצמי להביע הסתייגות מן הדברים שאמר חבר הכנסת תמיר בקשר לעובדה ששר האוצר הביא בעת ובעונה אחת, או בזה אחר זה, שני חוקים נפרדים. הייתי יכול אולי להסכים שיש בכך פגם קטן אך לא יותר מכך.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

אחרי שהוכרו על התחלת הדיון.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אני סומך על היושבת-ראש לגבי הפרוצדורה, אבל אי אפשר לראות בכך יותר מאשר פגם פרוצדורלי, וכל הדברים הנוספים שאמר חבר הכנסת תמיר אין להם אחיזה במציאות. אינני סבור שיחס הציבור לכנסת הוא יחס של ולזלזול. גם אני נפגש עם ציבור, ואני מוכן לקבוע שהציבור רוחש לכנסת אמן וכבוד, ואין צורך מעל במה זו לנפח דבר ולומר על הכנסת דברים כה חמורים.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

זה מצטרף לדברים רבים.

— חוק לתיקון דיני מסים (חילופי ידועות בין רשויות המס) (ש"טוב, סנהדראי, פרלשטיין, ש. תמיר);
שאלות ותשובות (סנהדראי, אבנרי) —

ויקטור ש"טוב (מפ"ם):

לגבי הצעת החוק עצמה: מטרת החוק — להבטיח שהאזרח ישלם מס־אמת. אם זוהי המטרה, אני מתפלא לשמוע שחבר־הכנסת תמיר, אולי מתוך חשבונות שלו עם סיעת גח"ל שעליה נמנה בעבר, התנגד לחוק כזה וגייס נימוקים שאין הדעת סובלתם.

אינני סבור שמאמצי הממשלה והכנסת — אם תקבל הכנסת את החוק — להבטיח שהאזרחים ישלמו מס־אמת, ידחו יהודים מלעלות לישראל. אני בטוח כי יהודי שיעלה לישראל מאותן ארצות שאנו מצפים שמשם יעלו יהודים, לא יבוא עם כוונות להשתמש מתשלום מס־אמת במדינת ישראל. מטרת החוק הנה — להבטיח שהאזרחים ישלמו את המס המגיע מהם, ולכן אני מחייב קבלתו.

חבר־הכנסת תמיר יכול היה לקום ולומר, שאם נאפשר למוסד ממלכתי אחד העוסק במיסים לתת אינפורמציה על אורח מסויים למוסד ממלכתי אחר העוסק בסוג אחר, יתא בכך משום פגיעה בחירויות האזרח. אולם אני אינני חושב שיש בחוק רצון לצמצם את זכויות האזרח. יכול מאד להיות, שעובדת שינוי החוק הקיים נראית כדבר לא־אסתטי. אולם אינני מוכן לשמור על "אסתטיקה" כאשר האזרח עושה מעשים מאד לא־אסתטיים, והוא מוסר אינפורמציה לא־נכונה כדי להשתמש מתשלום מס־אמת. זהו דבר מאד לא־אסתטי, ואפילו לא־אתי, כלפי החברה, המדינה. לכן אני רואה כהגיוני בהחלט שנציבות מס הכנסה תהא רשאית למסור אינפורמציה לנציבות מס רכוש, או מס שבח מקרקעין, על אורח מסויים, ולא כל אינפורמציה, אלא רק אותה אינפורמציה שעל־פי החוק חייב אותו אורת למסור. מה פסול יש בחוק כזה? הרי כלנו טוענים שאין צורך בכפילות במשרדי הממשלה, שיש לחסוך במנגנון; למה נצדיק את הכפילות שיש בקיום מנגנוני מעקב נפרדים במס הכנסה, במס רכוש, במס שבח מקרקעין ובסוגי מס אחרים? אין דבר טבעי יותר מאשר ההסדר שממשרדי מס ההכנסה למשל ימסרו אינפורמציה למשרד מס רכוש על פרטים שהאזרח עצמו מסר להם, ועל־ידי כך ימנעו מאותו אורח אפשרות. למסור אינפורמציה אחת למשרדי מס הכנסה על הכנסותיו, ואינפורמציה אחרת למשרדי מס רכוש, או מס שבח מקרקעין או מס עזבונו, על אותן ההכנסות.

אני חושב שהתיקון המוצע חשוב מאד, הגיוני מאד, מועיל מאד, ולכן אצביע בעד החוק.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת פרלשטיין.

ו. שאלות ותשובות

בטחון, לשרת שירות לאומי, בהסתמך על חוק שירות לאומי, תשי"ג — 1953.

שר העבודה מר אלון הכהיר בדבריו תשובתו, כי יהיה מוכן להוציא צווים מתאימים בהסתמך על החוק האחרון, רק לאחר פניה מתאימה מטעם משרד שירותי.

בדבריו תשובתו ציין שר העבודה, כי עוד באפריל 1965 הפנה המנהל הכללי של משרדו את תשומת לבו של משרד הבטחון לעניין הגיון; המנהל הכללי חזר וכתב אל המנהל הכללי של משרד הבטחון במאמר ויולי 1966.

היו"ר ט. סנהדראי:

נשמע עכשיו שאלות ותשובות.

1. ביצוע חוק שירות לאומי,

תשי"ג — 1953

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום י"ד טבת תשכ"ז (27 בדצמבר 1966):

ביום 21 בדצמבר 1966 השיב שר העבודה לשאלתה של חברת־הכנסת רות הקטין, הגברת הקטין שאלה את שר העבודה אם גייסו איפעם בנות שפוטרו מחובת שירות

חוברת ל"ה, ישיבה ר"ג
— שאלות ותשובות (אבנרי, דיין, סנהדראי, חביבי, מיקוניס) —

4. צו ריתוק למר שפיק יוסוף חטיב
חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום י"א
באדר ב' תשכ"ז (23 במארס 1967):

מאז שנת 1956 מקבל מר שפיק יוסוף חטיב (תעודת
זיהוי 2089902) מכפר יסיף צו ריתוק, המוארך מדי שנה
בשנה באופן אוטומטי.
אתכבד לשאול את כבוד השר:

1. מה הן הסיבות הבטחוניות לצו ריתוק זה?
2. האם נעשתה בדיקה קפדנית לפני הארכת הצו
הנ"ל?
3. מתי יבטל השר את צו הריתוק לאורח הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:
לשאלה 1 — הסיבות מפורטות בגוף הצו שנמסר למר
שפיק יוסוף חטיב.

לשאלה 2 — כן.

לשאלה 3 — הצו יבוטל כאשר הנסיבות תאפשרנה
זאת.

5. צו ריתוק למר גריב רדא כסכסולה
חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום
י"א באדר ב' תשכ"ז (23 במארס 1967):

מאז ספטמבר 1965 מקבל מר גריב רדא כסכסולה
(תעודת זיהוי 95163) מדגון צו ריתוק, המוארך מדי פעם
באופן אוטומטי.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. מה הן הסיבות הבטחוניות לצו ריתוק זה?
2. האם נעשתה בדיקה קפדנית לפני הארכת הצו הנ"ל?
3. מתי יבטל השר את צו הריתוק לאורח הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1. הסיבות מפורטות בגוף הצו שנמסר למר
גריב רדא כסכסולה.

לשאלה 2. כן.

לשאלה 3. הצו יבוטל כאשר הנסיבות תאפשרנה זאת.

6. ידיעה על שיתוף פעולה בין ישראל
לבין כמה מדינות בתחומי המחקר
והפיתוח לתעשיה בטחונית

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום
י"א באדר ב' תשכ"ז (23 במארס 1967):

בעתון "דבר" 15 במארס 1967 נמסר עליידי סופר
הצבאי כי "קיים שיתוף פעולה בין ישראל לבין כמה
מדינות בתחומי המחקר והפיתוח לתעשיה בטחונית".
הנני לבקש מכבוד השר להשיבני:

1. עם אילו מדינות קיים שיתוף פעולה כזה?
2. במה מתבטא שיתוף פעולה זה?
3. מה הן התחייבויותיה של ישראל הנובעות משיתוף
פעולה זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. קיימים, כמובן, מגעים שוטפים ושכיחים בין אנשי
מדע ישראליים לבין עמיתיהם בארצות חוץ, כפי שנהוג
ביחסי מדינות ידידותיות. ברם אין שיתוף פעולה רשמי

עד למתן התשובה, הצהיר מר אלוך, לא קיבל משרד הע-
בודה כל פניה מטעם משרד הבטחון.
שאלותי הן:

1. מדוע לא נערכה פניה כנ"ל מטעם משרד הבטחון
אל משרד העבודה?
2. האם ניתן לנצל את הבנות הנ"ל, כולן או בחלקן,
בשירות עבודה למען צבא-הגנה לישראל, או שירות עבודה
אחר למען בטחון המדינה?
3. אם ניתן לנצלן כאמור, מדוע לא נעשה שימוש
בהוראות החוק?

שר-הבטחון מ. דיין:

ל-2: הנושא נבדק בשעתו, אולם תוצאות הבדיקה
היו שליליות.

ל-1 ולי-3: התשובה לשאלה 2 עונה גם לשאלות אלה.

ה"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האם עם חילופי המחזיקים בתפק הבטחון אין מקום
לבדיקה חדשה של נושא זה, כדי להביא לחלוקה צודקת
בין הנוער?

שר-הבטחון מ. דיין:

אין מקום לחלוקה חדשה.

2. צו ריתוק למר עלי יוסוף כיאד

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום
י"א באדר ב' תשכ"ז (23 במארס 1967):

מאז שנת 1962 מקבל מר עלי יוסוף כיאד מוסא
(תעודת זיהוי 2080737) מנצרת צו ריתוק, המוארך מדי
שנה בשנה באופן אוטומטי.

אתכבד לשאול את כבוד השר:

1. מה הן הסיבות הבטחוניות לצו ריתוק זה?
2. האם נעשתה בדיקה קפדנית לפני הארכת הצו הנ"ל?
3. מתי יבטל השר את צו הריתוק לאורח הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: הסיבות מפורטות בגוף הצו שנמסר למר
עלי יוסוף כיאד סילאוי.

לשאלה 2: התשובה חיובית.

לשאלה 3: הצו יבוטל כאשר הנסיבות תאפשרנה זאת.

3. צו ריתוק למר מוסטפה רג'י חטיב
חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום
י"א באדר ב' תשכ"ז (23 במארס 1967):

מאז אוקטובר 1966 מקבל מר מוסטפה רג'י חטיב
(תעודת זיהוי 4099804) מכפר יסיף צו ריתוק.

אתכבד לשאול את כבוד השר:

1. מה הן הסיבות הבטחוניות לצו ריתוק זה?
2. מתי יבטל השר את צו הריתוק לאורח הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: הסיבות מפורטות בגוף הצו שנמסר למר
יוסף רג'י חטיב.

לשאלה 2: הצו יבוטל כאשר הנסיבות תאפשרנה זאת.

9. מניעת פגיעות באוכלוסיה האזרחית בשטחים המוחזקים

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בסיון תשכ"ז (3 ביולי 1967):

היות ומועצת הבטחון קיבלה פה אחד החלטה הקוראת לישראל שתבטיח את שלומם של התושבים בשטחים הכ"ב ושתאפשר את שובם של התושבים אשר עזבו את מקומותיהם עקב הפעולות הצבאיות; והיות והודעת נציג ישראל באו"ם מתייחסת בחיוב להחלטה האמורה ובנכונות לבצעה הלכה למעשה — הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם היו פגיעות באוכלוסיה הערבית בשטחים המוחזקים?
2. אם כן — מה הן הפעולות שמשרדך עושה למניעת פגיעות באוכלוסיה הערבית בעתיד?
3. האם הועמדו לדין האחראים לפגיעות?

שר-הבטחון מ. דיין:

1—2. לפי מיטב ידיעתי, הפגיעות באוכלוסיה האזרחית היו בשעת המלחמה וכחלק ממנה.

3. לא ידוע לי על מקרים המצדיקים העמדה לדין בקשר לכך.

10. הספקת חלב לחיילים

חבר-הכנסת מ. ביבי שאל את שר הבטחון ביום כ"ט בסיון תשכ"ז (7 ביולי 1967):

בביקורי באחד ממחנות צה"ל בקו החזית ענו לי החיילים בתשובה לשאלותי, כי צה"ל אינו מספק להם חלב, לא בארוחת בוקר ולא בכל ארוחה אחרת. החיילים שאתם שוחחתי הביעו רצונם המפורש לקבל כוס חלב בבוקר. נראה לי כי בקשה זו סבירה ואף הכרחית, ביחוד לאור תנאי השדה הקשים בהם מצויים החיילים.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

מה הם הקשיים שאי-אפשר להתגבר עליהם כדי להסדיר אספקה זו?

שר-הבטחון מ. דיין:

חלב מסופק לחיילי צה"ל בכל בסיסי ומחנות הקבע של צה"ל.

החלוקה בשדה נתקלת לעתים בקשיים בגלל בעיות כשרות. צה"ל עושה מאמצים להתגבר על הקשיים, אולם לא תמיד ניתן הדבר בידו.

11. עתונות ערבית בישראל

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הבטחון ביום ג' בתמוז תשכ"ז (11 ביולי 1967):

1. מהו מספר העתונים היומיים בשפה הערבית שהופיעו בשטח ארץ-ישראל תחת שלטון ירדני עד ל-10 ביוני 1967?

2. מהו מספר העתונים היומיים בשפה הערבית המופיעים היום בכל שטח ארץ-ישראל, פרט ל"אל-יום"?

3. הנדונה במשרד שכבוד השר עומד בראשו חכנית לחדש את העתונים היומיים בעלי תפוצה והשפעה (שכעת נפסקה הופעתם כתוצאה מהמלחמה) במתכונת ישראלית, כדי להפעילם בשירות ההסברה הישראלית?

בין ישראל לבין ארצות חוץ בתחומי המחקר והפיתוח לתעשייה בטחונית.

2—3. התשובה לשאלות 2 ו-3 היא איפוא שלילית.

7. צו הגליה למר
אחמד סעיד אל-עביד

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום א' בניסן תשכ"ז (11 באפריל 1967):

האורח אחמד מועמד סעיד אל-עביד מערב-אבו-ג'ועד, (תעודת זהו 3510417), תושב העיר רמלה, הודיע לי, כי קיבל בחודש פברואר השנה צו הגליה מטעם מפקד הצבא בנגב לתקופה של שלושה חודשים בלי שום ציון של סיבת הוצאת צו זה. האורח הנ"ל מפרנס משפחה בת חמש נפשות והגלייתו גורמת סבל ורעב למשפחתו.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם העובדות הנ"ל הן נכונות?
2. מהי סיבת ההגליה של האורח הנ"ל?
3. האם מוכן השר להורות על ביטול צו ההגליה והחרתו של האורח הנ"ל לחיק משפחתו?

שר-הבטחון מ. דיין:

הצו בוטל ביום 21 באפריל 1967.

8. מעצר מינהלי ושחרורם של
עסקני רק"ח ו"אל-ארד"

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום כ"א בסיון תשכ"ז (29 ביוני 1967):

ב-15 ביוני הופיעו ידיעות בעתונות הישראלית, כי עסקנים מרק"ח ומ"אל-ארד" נעצרו באורח אדמיניסטרטיבי, כי צווי המעצר הוצאו ביום פרוץ המלחמה; כי מבין עסקני רק"ח נעצרו תופיק זאיאר, וזי קרקבי, אלי אעשר, סאלים ג'ובראן ועורדי-דין עבדול חפזי דראושה; כי צווי מעצר הוצאו גם נגד פואד חורי, ראש סיעת רק"ח במועצת עיריית נצרת, ונגד אחריים, שלא נעצרו בגלל שנעלמו מעיני הממשל הצבאי; כי מבין עסקני "אל-ארד" נעצרו מנצור קרדוש מנצרת וחביב קאוואגי מחיפה.

היות והאנשים האלה, לפי העתונות, נעצרו באורח אדמיניסטרטיבי ללא משפט, ללא הגשת האשמה קונקרטית נגדם, והיות וצעדים אלה מהווים פגיעה בזכויות הדמוקרטיה היסודיות של האורח בישראל — הנני לשאול את כבוד השר:

1. מה מספר האנשים שנעצרו מפרוץ הקרבות באורח אדמיניסטרטיבי?
2. כמה מאלה שוחררו עד היום ומתי עומדים לשחרור את יתר העצורים?
3. מה גורל העסקנים האחרים אשר נעלמו מעיני הממשל הצבאי?

שר-הבטחון מ. דיין:

התשובה ל-1: 40 איש.

התשובה ל-2: כולם.

התשובה ל-3: נגד שניים שהתחבאו ולא נעצרו על פי צו מעצר מינהלי — נמצא חומר מרשיע והם נעצרו על פי פקודת שופט שלום עד להבאתם למשפט.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:
מה עושה הממשלה לפתרון שאלת התעסוקה בשכם?

שר-הבטחון מ. דיין:
לשם פתרון שאלת התעסוקה בשכם נקטנו באמצעים הבאים:

- א. נפתרה בעיית עודפי התוצרת החקלאית.
- ב. נקלטו עובדים בשירותי הממשלה, בחינוך, בשיפוץ והשלמות בתי-ספר, בתי-חולים ומכנים ציבוריים אחרים.
- ג. הוענקו הלוואות לעיריה לביצוע עבודות ציבוריות.

14. ידיעה על הפעלת שק"ם בשבת
חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר הבטחון ביום ט' בתמוז תשכ"ז (17 ביולי 1967):
נמסר לי שהשק"ם במרכז לפיתוח גרעיני בנחל שורק פועל בשבת כבחול, מבשל ומוכר מצרכים.

אודה לכבודו אם ישיבני:
א. הנכונה הידיעה דלעיל?
ב. אם כן — האם הפעלת שק"ם בשבת, כאמור לעיל, אינה נוגדת את הוראות המטכ"ל לשמירת שבתות וימי מועד?
ג. מה בדעת כבוד השר לעשות לתיקון המצב?

שר-הבטחון מ. דיין:
הידיעה איננה נכונה.

15. הוראות לגבי עריכת מחקרים
בבתי-ספר

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ז באדר ב' תשכ"ז (29 במארס 1967):

ב"הארץ" מיום 20 במארס 1967 נתפרסמה ידיעה, בה נאמר כי בעקבות מחקרים שנערכו לאחרונה, והמציין רים תמונה קודרת של הנוער כיום או הישגי החינוך הישראלי, נתן משרד החינוך והתרבות הוראה שלא להתיר עריכת מחקרים בין כותלי בתי-הספר לפני שהמשרד יאשר את שאלוני המחקרים ואת שיטת עריכתם המדעית.

שאלותי הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה —
- א. באילו ארצות נוספות נהוגות הגבלות מסוג הנ"ל על מחקרים מדעיים?
- ב. על דעת מי נתקבלה ההחלטה הנדונה?
- ג. האם התייעצו, לפני קבלתה, עם המוסדות האוניברסיטאיים?

ד. מה היתה עמדת המוסדות האוניברסיטאיים לגבי ההחלטה הנדונה?
ה. מי הוסמך במשרד החינוך והתרבות לאשר את השאלונים הנ"ל?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידליון:
הידיעה כפי שמצוטטת בשאלתה אינה מדויקת. בה"דעת משרד החינוך והתרבות בעניין מחקרים בבתי-הספר נאמר:

4. האם היו פניות מטעם עורכי העיתונים הערביים היומיים שהופעתם נפסקה, לחידוש הופעת אותם העיתונים?

5. אם התשובה לשאלה 4 היא חיובית — מהי עמדת משרד הבטחון לגבי פניות אלה?

שר-הבטחון מ. דיין:
תשובה ל-1: עתון אחד הוצא לאור בשטח ארץ-ישראל שהיה תחת השלטון הירדני.
תשובה ל-2: „אלייום" בלבד.
תשובה ל-3: הנושא הוא בתחום טיפולה של הממ"שלה ולא של משרד מסויים.
תשובה ל-4: היו מספר פניות להוצאת עתונות ערבית בגדה המערבית ולפי שעה הושבו בשלילה.

12. הריסת כפרים ערביים עקב פעולות מלחמתיות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון-ביום ג' בתמוז תשכ"ז (11 ביולי 1967):

כשבוע אחרי תום הקרבות ביקרתי בכפרים בית נובא, יאלו, לטרון ועימבס. בביקורי או נוכחתי לדעת כי כפרים אלה נהרסו בחלקם; שלושם ביקרתי מחדש בכפרים הנ"ל ואז ראיתי כי נהרסו לחלוטין.

שאלותי הן:

1. מי נתן את ההוראה להרוס את הכפרים?
2. הייבנו הכפרים הנ"ל מחדש?
3. האם תינתן האפשרות לתושבי הכפרים לחזור לכפריהם?
4. איפה מצויים עתה תושבי הכפרים הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:
אין לי מה להוסיף לנאמר עליידי בנושא זה במליאת הכנסת ביום 21 ביוני 1967.

היו"ר ט. סנהדראי:
שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם אפשר לבקש מכבוד השר תשובה ברורה לשאלה: האם כפרים אלה הושמדו או שהם קיימים?

שר-הבטחון מ. דיין:
אין לי מה להוסיף בעניין זה על מה שאמרתי באותה ישיבה של מליאת הכנסת.

13. אמצעים לפתרון בעיית התעסוקה בשכם

חבר-הכנסת ש. מיקונים שאל את שר הבטחון ביום ג' בתמוז תשכ"ז (11 ביולי 1967):

בידיעות שהתפרסמו בעתונות (29 ביוני 1967) על פגישתם של שר הבטחון ואלוף פיקוד המרכז עם ראש עיריית שכם, נמסר על חומרת מצב התעסוקה במקום. לפי אותה ידיעה, ראש העיר שכם נקב במספר של 10,000 פועלים בעיר, שמהם כ-5,000 מועסקים בבניה ובתעשיות קלות, כגון: שמן, כוץ, מאחר ששוקי היצוא — ירדן, לבנון וכחית — נסגרו, יהיה צורך למצוא פתרון להעסקת המובטלים.

17. הוראות לגבי עריכת מחקרים בבתי-ספר

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ג באדר ב' תשכ"ז (4 באפריל 1967):

1. האם נכון הוא כי משרד החינוך פירסם ביום 25
במארס 1967 הוראות לגבי עריכת מחקרים וביקורי
חוקרים בבתי-ספר?

2. אם נכון הוא כי פורסמו הוראות כנ"ל —

א. מה הן?

ב. האם יש לכבוד השר ידיעות באילו מדינות נר-
ספות קיימות הוראות כנ"ל, ואם כן — באילו מדינות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

ראה תשובתי שניתנה לשאלתה קודמת שלך בעניין זה.

18. תכניות לבניית בתי-ספר

חבר-הכנסת ש. מיקונים שאל את שר החינוך והתר-
בות ביום א' בניסן תשכ"ז (11 באפריל 1967):

בעתון "על המשמר" מ' 21 במארס 1967 נמסר על ידי
כתבו הכלכלי, המסתמך על דבריו של אחד הפקידים הב-
כירים במשרד כלכלי ממשלתי, כי למשרד החינוך והתרבות
אין די פרויקטים מוכנים לבניית בתי-ספר, ואם כי האוצר
הקציב הסכומים הדרושים לכך, לא ניתן לבצע עבודות
ולהבטיח תעסוקה, בהעדר תכניות מתאימות.

אי זולת הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה נכונה במלואה או בחלקה?

2. מה הסכומים שהוקצבו לבניית בתי-ספר ומבני
חינוך אחרים, שלא נוצלו בגלל העדר פרויקטים מתאימים?

3. מתי יוכנו התכניות ויוחל בבניה בקנה-מידה נרחב?

4. מהו אומדן הפועלים בערך שיועסקו עם ביצוע
עבודות הבניה של בתי-ספר?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

לשאלה 1: לא.

לשאלה 2: עד סוף אפריל 1967 הורינו לערוך חוזה
לחלוקה על כל הסכומים שהיו כלולים בתקציב הפיתוח
לשנת הכספים 1966/67, לפיכך אין סכומים שהוקצבו
לבניית בתי-ספר ולא נוצלו. יתר על כן, ב' 9 במאי 1967
העביר משרדנו למשרד האוצר הצעת תקציב פיתוח לשנת
הכספים 1968/69.

לשאלה 3: חוסר תכניות איננו מעכב ביצוע בניית
בתי-ספר. בניית בתי-הספר מתבצעת בהתאם לתקציב הפיתוח.

לשאלה 4: כיוון שבניית בתי-הספר מבוצעת על ידי
הרשויות המקומיות ומשרד השיכון, אין בידי משרדנו
פרטים על מספר הפועלים המועסקים או שיועסקו בהקמת
בתי-הספר.

19. הוראות לגבי עריכת מחקרים בבתי-ספר

חבר-הכנסת מ. וילנר שאל את שר החינוך והתר-
בות ביום א' בניסן תשכ"ז (11 באפריל 1967):

בעקבות מחקר שערך ד"ר גורג' תמרין בקרב תלמידי
בתי-ספר בתל-אביב פורסם בעתון "דבר" מיום 26 במארס
1967, שמשרד החינוך והתרבות הקים מנגנון פיקוח על
החקר המדעי בבתי-ספר, וזה בעקבות הקביעה, כי "בחלקם

"ניהול עבודה תקינה במוסדות החינוך מחייב, שכל אדם
שאינו עובד בבית-ספר יהיה רשאי לבקר בו אך ורק לפי
אישור מוקדם מטעם הרשות המוסמכת לכך. כלל זה חל
על המבקרים במוסד חינוכי, לרבות עורכי מחקרים, מר-
איינים ובודקים אחרים."

כדי להבטיח את האובייקטיביות המדעית תוך שמירה
על חופש המחקר הגיעה הנהלת משרד החינוך והתרבות
למסקנות הבאות:

1. המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך והתרבות
שומרת לעצמה את הזכות לתבוע, במקרים מסוימים,
מחוקר העובד במוסד להשכלה גבוהה, שיגיש את הצעת
המחקר שלו לגוף מוסמך בתוך המוסד שאליו הוא משתייך,
לשם בחינה מוקדמת של שיטת המחקר המוצע על ידו —
מבחינת האובייקטיביות המדעית.

2. בפני המועצה להשכלה גבוהה תובא הצעה לקיים
ועדת-משנה מאנשי מדע, שאליה יופנו הצעות מחקר
בבתי-הספר מצד חוקרים שאינם משתייכים לסגל של מוסד
להשכלה גבוהה. מחקרים מסוג זה של חוקרים ייבדקו
על ידי ועדות-משנה מבחינת האובייקטיביות המדעית.

3. המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך והתרבות
תתן את דעתה היא להערכת השפעתו של המחקר על
התלמידים, וכן על הבטחת המהלך התקין של הלימודים.

ההחלטה נתקבלה על ידי הנהלת משרד החינוך והתרבות
על יסוד ההנחה כי:

א. למחקרים הנערכים בבתי-הספר יש לרוב השפעה
לימודית, חינוכית או רגשית על אוכלוסיית התלמידים
המשתתפים בהם. שלטונות החינוך חייבים לדאוג לכך
שהשפעה זאת לא תהיה שלילית.

ב. על שלטונות החינוך חלה האגה, שעריכת מח-
קרים בבתי-הספר תבוצע במינימום של הפרעה למהלך
התקין של הלימודים.

לא קיימו בדיקה מה הם התנאים לעריכת מחקרים
בבתי-ספר בחוץ-לארץ.

16. סיכומי דיוניה של ועדת השרים לענייני השכלה גבוהה

חבר-הכנסת מ. אונא שאל את שר החינוך והתר-
בות ביום י"ח באדר ב' תשכ"ז (30 במארס 1967):

בזמנו הוקמה על ידי הממשלה ועדת שרים לקביעת
הדרך לטיפול בחינוך הגבוה בישראל.

אודה לך אם תשיבני:

א. האם ועדה זו סיימה את עבודתה?

ב. אם לא — מה הן הסיבות שעבודתה טרם סיימה?

ג. מתי בדעת הממשלה להודיע על מסקנותיה?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

ועדת השרים לענייני השכלה גבוהה עומדת בשלבי
סיום של עבודתה. עם הסיכום תובא לפני הממשלה בשר-
בועות הקרובים הצעת חוק הרשות לחינוך גבוה (הוראה
ומחקר). הצעת חוק זו תבוא במקום חוק המועצה להשכלה
גבוהה, תשי"ח-1958.

על כך הודיע שר החינוך בהרצאתו על תקציב המשרד,
ביום 17 ביולי 1967.

נדף מהם (מהמחקרים) ריח של סנסציה. הצד השווה שבהם — הורדת קרנו של נוער המתחנך בארץ.

בעתון "הארץ" מיום 2 באפריל 1967 פורסמה הידיעה הנ"ל תחת הכותרת "הקץ לחופש המחקר בבתי-ספר". בין ההוראות של משרד החינוך והתרבות, שפורסמו שם, הוראה ב' כולקמן: "עניין עריכת מחקרים, מעקבים וסקרים בתחום הפדגוגי, הפסיכולוגי ובתחומים אקדמיים אחרים לגבי תלמידי בתי-הספר, אינו יכול להיות נתון לשיקולו ולהחלטתו של החוקר בלבד".

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם משרדו הוציא את ההוראות האלה?
2. אם התשובה היא חיובית — האם אין בהוראות אלו הגבלה לחופש החקר המדעי בשטח השפעת החינוך במקצוע זה או אחר על התלמידים?
3. האם הגבלה זו של עריכת מחקרים כאלה מוטלת גם על מדענים מקצועיים בשטח החינוך והפסיכולוגיה?
4. האם ניתנו הוראות אלו בעקבות עבודתו של ד"ר ג'ורג' תמרי, שהגיע למסקנה, שהחינוך בתנ"ך גורם לגזענות והצדקת השמדת עם, או מחקרים דומים?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

לשאלות 1—3: ראה תשובתי שהיננה היום לשאלתה של חברת-הכנסת אורי אבנרי בעניין זה.

20. דרישה לאפשר לבנות דרוזיות דתיות לימוד נפרד מבנים בבתי-ספר
- חברת-הכנסת ג'. מועדי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' בניסן תשכ"ז (13 באפריל 1967):
הדת הדרוזית אוסרת לימוד מעורב של בנות ובנים ביחד.

האם מוכן משרד החינוך לאפשר לבנות הדרוזיות הדתיות ללמוד בנפרד בבתי-הספר היסודיים והתיכוניים, כפי שנהוג לגבי הבנות הדתיות היהודיות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

הקמת בתי-הספר וקביעת אזורי הרישום מסורות, הן לפי החוק והן לפי החלטת בית-המשפט העליון בשבתו כבית-דין גבוה לצדק, לרשויות החינוך המקומיות.

אם רשות חינוך מקומית תחליט להנהיג בתי-ספר נפרדים לבנות, יהיה עליה לסדר למטרה זו את אזורי הרישום ולהעביר את החלטתה בנדון למשרד החינוך והתרבות.

21. תלונה על ניהול תעמולה באשדוד
למען רישום תלמידים בבתי-ספר
ממלכתיים-דתיים

חברת-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ח' באייר תשכ"ז (18 במאי 1967):

נמסר לי כי מר וקנין, חבר ועדת החינוך שליד המועצה המקומית אשדוד, הגיש לשר החינוך תלונה על ניהול תעמולה באשדוד למען רישום תלמידים בבתי-ספר ממלכתיים-דתיים.

כפי שנמסר לי נאמר בכתב התלונה, כי אנשים המחזיקים במשרות ציבוריות איימו בהטלת חרם על הורים שלא ירשמו את ילדיהם לבתי-הספר הדתיים.

שאלתי הן:

1. האם נתקבלה תלונה כנ"ל?

2. אם כן — האם נתקרה?

3. אם נערכה חקירה — מה היו ממצאי החקירה?

4. מה הן הפעולות שנקט משרד החינוך והתרבות למניעת לחץ מהסוג הנ"ל?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

לשאלה 1: כן.

לשאלות 2—3: המשרד העביר לבדיקה את תלונתו של מר וקנין, אך בגלל המצב נתעכב סיום החקירה.

לשאלה 4: המשרד נוהג בהתאם לתקנות חינוך ממלכתי (רישום), תשי"ט—1959.

כאשר מתקבלות תלונות במשרד על ניהול תעמולה בדרך כל-שהיא בתקופת הרישום, בודק המשרד את התלונה ומפנה תשומת-לב הרשות המקומית לחובתה בהתאם לתקנות, למנוע ניהול תעמולה בתקופת הרישום, וכן לזכותה לבטל את הרישום ולערכו מחדש, אם אכן התברר כי נעשתה תעמולה באותה תקופה בניגוד לתקנות. באותם מקרים שהרשות המקומית אינה ממלאת חובתה, רשאי שר החינוך לבטל את הרישום ולערוך אותו מחדש.

22. אחוז הילדים הלומדים במוסדות

החינוך היסודי בקריית-גת

חברת-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החינוך והתרבות ביום ח' באייר תשכ"ז (18 במאי 1967):

בסקר על קריית-גת, שנערך על ידי הרשות לתכנון כוח-אדם במשרד העבודה, נמסר כי שיעורי הלמידה של גילאי 5 עד 13 במסגרת החינוך היסודי בקריית-גת נמוכים מאלה המקובלים באוכלוסיה היהודית בארץ בשנת 1965: 87% לעומת 98% הממוצע הארצי.

אי לואת הנני לשאול את כבוד השר:

1. מהו מספר הילדים גילאי 5 עד 13 הנכללים באותם 13 אחוזים אשר אינם נמצאים במסגרת החינוך היסודי?
2. מה הסיבה ששיעור כה גבוה של ילדים בקריית-גת נמצאים מחוץ למסגרת החינוך היסודי?
3. מה עושה משרדו כדי להבטיח את הכללתם במסגרת החינוך היסודי?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

על פי הנתונים שנמסרו למשרדנו על ידי המועצה המקומית בקריית-גת, האחריות על פי החוק לביקור הסדיר של גילאי חובה במוסדות החינוך, מגיע שיעור הלמידה של גילאי החובה בתשכ"ז ל-98%—99%, כפי המקובל בקרב האוכלוסיה היהודית בארץ.

כמו כן נמסר לנו, שהנתונים שפורסמו לגבי שיעורי הלמידה בקריית-גת ב-1965 לא שיקפו את המצב לאמיתו במקום, וגם בשנה זו הגיעה רמת שיעורי הלמידה במקום למקובל בארץ.

23. תשלום הפרשי משכורת למורי החינוך העצמאי

חברת-הכנסת מ. ארם שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בתמוז תשכ"ז (17 ביולי 1967):

משרדו הודיע שהוא מוכן לשלם את יתרת ההפרשים לתקופה 1 באפריל 1964 — 31 באוגוסט 1965 למרכז החינוך העצמאי בכל עת, בתנאי שיתחייב להעבירם למורים מיד עם קבלתם.

שיהיו הבדלים בין המעריכים במידת ההתחשבות בתנאי החירום.

עם זאת החליט משרד החינוך והתרבות, מתוך הכרה בהשפעתם של תנאי החירום על ההכנות לבחינות ועל כושר הריכוז של התלמידים, כי תהיה התחשבות בגורם מים אלה בעת סיכום הציונים. התחשבות זאת תהיה אחידה לכל הנבחנים בכל המוסדות.

26. מניעת הריסתם של מבנים עתיקים ואתרים היסטוריים בצפת

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הפנים ביום כ"ד בניסן תשכ"ז (4 במאי 1967):

ב"מעריב" מפרסם פסח שנה זו התפרסמה כתבה ארוכה מאת מר אהרן דולב תחת הכותרת: "צפת העתיקה נהרסת". בכתבה מובא תוכן מכתב בחתימת יד מר יהודה ראובני, בו נאמר: "לפני חודשים אחדים טיפנתי בבקשתכם להור" צאת צו הריסה על מבנים מסוכנים בעיר העתיקה, ובלית ברירה, כדי למנוע סכנת נפשות, עשיתי למען הוצאת צו הריסה על מבנה הקיים בחלקה 76, גוש 13054.

השבוע נתקבל במשרדי צו הריסה חתום בידך ומאושר על-ידי מהנדס העיר, לפיו בדעתכם להרוס ארבעה מבנים נוספים — כולם בעיר העתיקה — מחמת התמוטטותם והסכנה העולה להיגרם עקב זאת לעוברי-אורה. ברצוני להודיע, כי עם חרתי לשלום תושבי העיר העתיקה והמבקרים האחרים ברחובות העיר העתיקה, אני חרד באותה מידה לשלמותם ולצבינתם של העיר העתיקה: דרך זו, בה הנכם הולכים — לחכות עד שקיר במבנה מסוים, או מבנה עצמו בעיר העתיקה יגיע לידי התמוטטות, בגלל חוסר אחזקה נכונה וקבועה, אינה אלא דרך המבטיחה הריסת העיר העתיקה כולה, ועמה הריסתה ואובדנה של ההיסטוריה הטמונה בעיר עתיקה זו, ומשום כך הריני נאלץ לא להיענות לבקשתך בדבר אישור צווי הריסה נוספים, כי אם לתבוע ממך לנקות בכל הצעדים העומדים לרשותך, ולחפש דרכים אפשריות, למען מצוא מקור או מקורות מימון לשקם הריסות העיר העתיקה ולהבטיח שלמות כל אותם המבנים העומדים על תילם, שלא ייפגעו ולא יתמוטטו... בעיית שיקום העיר העתיקה אינה נופלת במאומה מכל יתר הבניות החשובות הניצבות בפניכם. בקשתי ממך היא, איפוא, עשה נא כמיטב יכולתך כדי למנוע הריסתה של העיר העתיקה, הקדושה לך ולכל אזרחי ישראל."

כן נאמר בכתבה, בפרק הנושא את הכותרת "צפת עירי, מה עשו לך":

ב"ב" 27 בינואר השנה שלח תושב צפת, הסופר וחוקר תולדות העיר ישעיהו עשני, אל ראש העיר, פואמה זועמת. חרו עשני בזעמו: "לאחר שוהם והורעל האוויר הצפתי, לאחר שנהרסו עתיקותיו של החשמונאי ופורקו חומות מתקופת הפולש הצלבני ולאחר שנהרס ה"חאן", מצודת האר"י, נהרס ונסתם "עין גורים", הלב כואב, השתיקה אסורה. תספר השירה על מה שנעשה, ואם לא תבוא במהרה תקנה, אזעיק את הכנסת ואת ראשי המדינה, ותהיו ראשי צפת למשל ולשנינה, כי רמסתם וחרסתם פינת יוקרה שצפת שמה... הריני מתכבד בזאת להגיש לך מתוך כאב ומחאה נמרצת על מה שנעשה את הפואמה שלי: "צפת עירי — מה עשו לך, חמדתי ויקירתי?"

י. עשני מהלך אבל וחפזי ראש בסימטאות הנעלמות תחת אבני המפולת. לך עמו ויראה לך מה עשו לה לצפת שלו, וגם יגולל לך את גליון האישום, ואת פרטי האשמה הור-עקת מכל אתר ואתר."

מורי החינוך העצמאי לא קיבלו עד היום כספים אלה, המסתכמים ב־700 אלף לירות.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה בדעת השר לפעול לאחר שמרכז החינוך העצמאי אינו ממלא חובתו כלפי המורים — האם לא יהיה מוצדק שמשרד החינוך יעביר את ההפרשים להסדרות מורי אגודת ישראל על מנת שתעביר אותם למורים?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

משרד החינוך והתרבות יבוא בדברים עם מרכז החינוך העצמאי כדי למצוא הסדר המניח את דעת המורים.

24. הרחבת לימוד השפה הערבית

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר החינוך והתרבות ביום י' בתמוז תשכ"ז (18 ביולי 1967):

השפה הערבית הפכה לחיונית, למען אפשר המגע וההבנה בין שני חלקי האוכלוסיה בארץ-ישראל. כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. מה הן התכניות שהוכנו — אם הוכנו — כדי להקנות למספר הגדול ביותר של תלמידי ישראל את ידיעת השפה הערבית?

2. האם יונהג לימוד השפה הערבית בבתי-הספר היסודיים, ואם כן — מאיזו כיתה?

3. היעודד כבוד השר לימוד השפה הערבית בשיעורי ערב דרך מוסדות שונים (רשויות מקומיות, מועצות פועלים וארגונים למיניהם)?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

לאור המציאות החדשה בודק המשרד את בעיית הרחבת לימוד השפה הערבית ומתכנן תכניות חדשות בתחום זה. הבעיה העיקרית היא בגיבוש צוות גדול ומתאים של מורים ללשון הערבית.

מכל מקום, יש לקוות שיתעורר הרצון גם אצל התלמידים והורים להוסיף ללימוד השפה הערבית.

25. התחשבות בתנאי החירום בהערכת בחינות הבגרות

חבר-הכנסת י. שופמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בתמוז תשכ"ז (19 ביולי 1967):

בעתונות הועלתה הבעיה של בחינות בגרות, מכיוון שלנבחנים לא היתה אפשרות נפשית להתכונן כראוי לבחינות בתקופת המתח הפוליטי שלפני המלחמה ובימי המלחמה. אמנם הופיעה איזושהי הודעה בעתונות, שמקורה לא היה ברור, כי השאלות שתוצגנה לנבחנים תהיינה יותר קלות מהרגיל, אולם הנבחנים טוענים כי השאלות היו מאוד קשות.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

האם הערכת תוצאות הבחינות תתנהל לפי שיקולים רגילים או שהשיקולים וההערכות יותאמו לצורכי זמן החירום?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

שאלוני בחינות הבגרות חוברו לקראת סוף שנת הלימודים תשכ"ז בהתאם לנדרש בתנאים רגילים. גם הערכת הבחינות נעשתה על ידי המעריכים לפי מפתח הערכה רגיל, שנקבע בהתאם לרשימת הבחינה. בדרך זו אין לחשוש

ב. גם מבנים רבים אחרים בין אלה אשר השמירה עליהם היתה בידי אגף העתיקות של משרד החינוך או העיריה, נהרסו במשך הזמן. אחדים — מעצמם, בגלל היותם ריקים מדיירים ומחסורי טיפול, ואחרים נהרסו עם היהפכפך מסוכנים לציבור.

ג. מעיין עין אלעפייה כוסה בעפר עלידי מע"ץ, עקב סלילת דרך בקרבת המקום, העיריה פינתה העפר וגילתה מחדש את המעיין ומתכננת שיחזורו ושיפורו, כולל הסביבה הקרובה.

ד. המעיין עין אלטינה, או עין ג'יין, בגלל זיהומו על ידי עוברים ושבים, כוסה עלידי מבנה בטון בלתי אסתטי עלידי חברת "מקורות". המבנה הוקם ללא הסכמת העיריה או כל רשות מוסמכת אחרת. במשאומתן בין עיריית צפת לחברת "מקורות" הסכימה החברה לשנות ולשפר את צורת המבנה הנ"ל, על מנת שיוכל המעיין לשמש מלבד מקור מים שתיה גם למטרות האסתטיות והמסורתיות שמילא בעבר.

ה. בעיית צפת העתיקה אינה שיקום בניינים בודדים, כי אם שמירה על כל הרובע, על סמטאותיו וככרותיו, כשכונה מאוכלסת, על מוסדותיה הקדושים והחילוניים.

לשאלה 2: נמצאת עכשיו בבדיקה ההצעה להקים חברה מיוחדת, בשיחוף הממשלה והעיריה, לפעול למען שיקום ושיחזור העיר העתיקה של צפת.

27. פיקוח על בטיחות מבנים

חבר הכנסת ר. ארזי שאל את שר הפנים ביום ג' בתמוז תשכ"ז (11 ביולי 1967):

בדיוני ועדת החקירה לעניין מפולת הבית בטבריה, שהביאה למותם של שלושה אנשים ולפציעתו של איש נוסף, הופיע בשם ארגון מהנדסי העיריות מהנדס העיר בני ברק, מר אלכסנדר כהן, שמסר לוועדה, כי החוק אינו מטיל חובת פיקוח בטיחות על מהנדס העיר. בהופעתו חיווה מר כהן דעתו, שמן הראוי לחוקק חוק שיבטיח פיקוח בטיחות על ידי מהנדסי העיריות.

בקשר לכך אבקש לדעת:

האם עומד משרד הפנים ליום חקיקת חוק שיטיל חובת פיקוח בטיחות על מהנדסי העיריות ויקבע את סמכויותיהם בתחום זה?

סגן שר הפנים י. ש. בן מאיר:

יש להצטער על כך שעיריית טבריה לא התקינה חוק עזר להריסת מבנים מסוכנים, כדוגמת ערים אחרות. אילו היה קיים חוק עזר כנ"ל, היה ראש העיריה חייב להורות על עריכת סקר של מבנים מסוכנים, כדי למנוע סכנה.

אולם דעתנו היא, שגם לפי החוק הקיים (ראה סעיף 249 (14) לפקודת העיריות) יש סמכות לעיריה לטפל בדבר.

נוסף על הסמכויות הקיימות הציע משרד הפנים לממשלה חוק מיוחד לבטיחות מבנים.

במקום אחר, בפרק הנושא את הכותרת: "מי אחראי להרס המעיין?" נאמר: "שמו של מעיין אחד נשתררב ל"עירב שאלות ותשובות" מטעם הנהלת העיריה. השאלה היתה: מי אחראי להריסתו וחיסולו של המעיין עין אל-עפייה, הוא עין אלעפייה, המכונה גם בשמו העברי "עין גורים"? השאלה שכוונה אל ראש עיריית צפת ברוטציה, מר יעקב הופרט, נוסחה כך: זה מאות בשנים קיים מעיין עין אלעפייה, שהערים האמינו בסגולותיו המבריות ובימי האר"י היו היהודים שואבים ממנו מים לצורכי חג הפסח... זה כמה שנים, עם הקמת בריכת השחיה, מתנכלים מעוניינים במעיין זה. המעיין נמצא בסביבה יפה נוף, המ"ש משת את תושבי צפת ל"פיקניקים". העיריה הראשונה אחרי השחרור הפכה פינת חמד זו — למזבלה. לאחרונה ביקשו בעלי בריכת השחיה להקים מגרש חניה, לכן נתבקשה מע"ץ לשפוך עודפי פסולת כבישים ואדמה בסביבה זו. המעיין ומבנהו נהרסו. המעיין נסתם, אפיקו נעלם. זה צעד ברברי, ואנוליום, שכל הגדרה, ולו התריפה ביותר, לא תבטא את חוסר הטעם וחוסר האחריות הציבורית המינימאלית שבו... ראש העיר מתבקש להודיע באיזה צעדים נקט להבטחת קיומו של המעיין... והאם הודיע למשטרה על פגיעה בנכס ציבורי שהוא אתר נוף וגם אתר היסטורי חשוב, המעוגן במסורתה של צפת מימי האר"י ועד לימינו...? למגיש השאלתה השיבו בהנהלת העיר: "אין לך כבר דאגות אחרות?".

ראש העיר לא נקט צעדים, אולי אינו מכיר את סופרי האגדות שנרקמו סביב מעיין קדום אחר, בתחומי העיר צפת, עד שהופקר לצורך "פיתוח" והועלם מעין רואה: מעיין זה נקרא: מעיין עין אל-ג'יין, הוא עין פועם, הנקרא כך בשל פעימות שיקשוקו. המעיין הפלאי היה לאגדה עוד בימי קדם. כי עין פועם — פועם במחזוריות מדויק דקת מימיו מדי 45 דקות, נאלם כלא היה וחוזר חלילה. פלא טבע זה משך המוני טיילים משתאים, עד שבאה חברת "מקורות", כיסתה את מי המעיין במבנה מבטון מזויין, רישתה את החלונות בשכבות ברזל, והפלא המתפעם פג כלא היה... אומרים שימיו המתוקים של עין פועם, שזרמו בגיא הטחנות, הוא ואדי טואחין, שימשו יסוד לתעשיית אריגי צפת המהוללת, שמוניטין יצאו לה מעבר לים והיא העסיקה, כמסופר, 7500 פועלים במאה השש-עשרה, כשבצפת ישבו עשרים אלף מיהודי ספרד, שהקימו ציביליזציה נאורה ובנו עיר לתפארת. אבל זה היה מזמן מזמן, למי יש כוח לזכור, — לא לעיריית צפת.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. מה נכון ומה אינו נכון באמור לעיל?
2. מה לא הצעדים שכבוד השר ינקוט כדי להציל את צפת העתיקה מהרס, כמתואר בכתבה הנ"ל?

סגן שר הפנים י. ש. בן מאיר:

לשאלה 1: א. המבנה על החלק 76 בגוש 13054, עליו הוציא קצין המחוז צו הריסה, ועוד שלושה מבנים, עליהם סירב להוציא צווי הריסה — נהרסו מעצמם, זמן קצר לאחר המשאומתן, בגלל התפוררות קירות האבן, התקררות והקשתות. הם לא היו, בשלב זה, במצב הניתן לתיקון.

— חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 4); חוק משפחות החיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5) (סנהדראי, דיין, שוסטק) —

ז. חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 4), תשכ"ז—1967; חוק משפחות החיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5), תשכ"ז—1967 (*) (קריאה ראשונה)

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. מובן שאני מקבל בברכה את הצעת החוק שהביא שר הבטחון. העניין הזה היה טעון תיקון עוד לפני מלחמת ששת הימים. היו תביעות כאלה גם לגבי נכים מחוסרי פרנסה וגם לגבי הורים שכולים.

מה שרצוני להעיר בעניין זה הוא — אם כי אין תחת ידי עדיין נתונים ברורים וחישובים ברורים — כי חוק זה יוצר מצב שכל אותם התגמולים שהיו מקבלים עד כה מחוסרי פרנסה, לא ישולמו להם, אך הם יקבלו עתה, לפי החוק, תגמול בהתאם לדרגת משכורת ט', ויהיה עכשיו תגמול אחיד. יש בזה, כמובן, יתרון גדול מאד, וההעלאות שהינה ניכרות מאד. אבל נדמה לי שדווקא לגבי נכים מחוסרי פרנסה, שהם בעלי דרגות נכות גבוהות יותר, אמנם תהיה להם העלאה, אבל ההעלאה תהיה הרבה יותר קטנה מאשר לבעלי נכות קטנה יותר.

אולם, כאמור, היות ואין לי עכשיו נתונים כדי שאוכל להדגים את הדבר הזה, אני משאיר לעצמי את הזכות לברר בוועדה את השאלה הזאת. ייתכן שיש הצדקה לדבר, בעיקר לעומת המציאות שהיתה עד עכשיו. נדמה לי שאנחנו נעורר טרונות וטענות של בעלי נכות גבוהה יותר, שהם יהיו — אם אפשר להתבטא כך — מקופחים לעומת בעלי נכות קטנה יותר. אולם אינני יכול לזלזל בתוספת הזאת ובהגדלה הזאת של התקציב שתהיה נובעת מן ההעלאות הללו. אני מברך את השר על שהביא את החוק הזה, ובוועדה נבדוק, על יסוד נתונים ברורים, מהו המצב לאמיתו, ואם יתברר שיש סכוד לטענה שלי, חושבני שנצטרך לתקן את הדבר הזה בוועדה.

אחרי הערה זו, בכל זאת רוצה אני לציין, שהיות והכנסת עומדת לצאת לפגרה, אולי לא יהיה רצוי אפילו בוועדה לעכב את החוק מטעמי אי-השוואה או אי-צדק, אולי גם בוועדה נאשר את החוק כפי שהוא, אבל הייתי רוצה ששר הבטחון יבטיח לנו, או יגלה דעתו עכשיו, שאם יתברר כי יש באמת יסוד לחששות שלי בקשר לאי-צדק מסויים שהעלאה זו, נוכל לבקש ממנו אחרי-כך להביא תיקון, בקרוב מאד, ואנחנו נתקן את החוק מיד אחרי הפגרה.

אני יודע שההורים השכולים דרשו במשך כל הזמן לשלם להם את התגמולים לפי החישוב של דרגת משכורת ח'. בתיקון הזה הם השיגו את מבוקשם. אני רק רוצה לקוות שאחרי-כך שיגו את מבוקשם, כלומר חישוב לפי דרגה ח', לא יבואו שוב בתביעות, שהיות והעלו עכשיו את דרגת החישוב של אלמנות וילדים מדרגה ז' לדרגה י', ולהם העלו רק מדרגה ז' לדרגה ח' — אני רוצה לקוות שלא יבואו שוב בתביעות, לאחר שמילאנו את תביעתם שהביאו לפנינו בדיוק לפני שנה כאשר ביקשו חישוב לפי דרגה ח', ולא יתבעו עכשיו עוד פעם להעלות מדרגה ח' לדרגה י'.

אני חוזר עוד פעם ואומר: אני מבקש משר הבטחון שיסכים להגיד לנו, שאם יתברר בוועדה, לאור הנתונים שנקבל, שיש בזה משום אי-צדק לגבי נכים בעלי אחוז נכות גבוהה, ונצטרך לתקן את החוק, אמנם יתוקן החוק מיד לאחר הפגרה, אבל לא רק זאת, הוא יתוקן רטרואקטיבית מן ה'5 בינוי.

היו"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים לסעיפים ה'—ו' של סדר-היום: חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 4), תשכ"ז—1967, קריאה רא' שונה, חוק משפחות החיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5), תשכ"ז—1967, קריאה ראשונה. רשות הייבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. משרד הבטחון בא לידי המסקנה כי יש להעלות את שיעורי התגמולים הניתנים כיום, היות והם למטה מן השיעור הראוי במקרים הללו. הנני מתכבד אפוא להגיש במצורף שתי הצעות חוק — הצעת חוק לתיקון חוק משפחות החיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), וכן הצעת חוק לתיקון חוק הנכים (תגמולים ושיקום), ומבקש שהצעות חוקים אלה יאושרו עליידי הכנסת עוד בטרם תצא לפגרת הקיץ.

הצעות אלה באות להעלות את שיעורי התגמולים לאלמנות, ליתומים, להורים ולאותם הנכים אשר פרנסתם על התגמול בלבד.

ההעלאה בתגמולים תחול על אלמנות בלי יתומים, על אלמנות עם יתומים, על יתומים הגרים מחוץ לביתם של האלמנה, על יתומים הסמוכים על שולחנה של אלמנה שנישאה, על הורים שכולים, על נכים שהם בגדר "נצרכים", על נכים שהם מחוסרי פרנסה ועל נכים שהם בטיפול רפואי.

העלות התגמולים נעשית בשתי דרכים: עליידי הצמדת התגמול למשכורתו של עובד מדינה בדרגה גבוהה יותר מאשר עד כה, וכן עליידי העלאת סולם האחוזים של התגמול.

עתה רצוני להביא כמה מספרים המדגימים כיצד תתבטא ההעלאה המוצעת באחוזים לעומת התגמול הנוכחי: ההעלאה לגבי אלמנה בלי ילדים היא 33%; לגבי אלמנה עם עד שלושה ילדים — 38%; לגבי אלמנה עם ארבעה ילדים או יותר — 33%; לגבי יתומים שאינם סמוכים על שולחנה של האלמנה — 10%; לגבי יתומים כאשר נישאה האלמנה — 21%; לגבי זוג הורים שכולים — 17%; לגבי הורה שכול בלי בן-יג — 27%; לגבי נכה מחוסר פרנסה ההעלאה היא בשיעורים המותנים באחוזי הנכות; לגבי נכה "נצרך" — מ' 19% עד 33%; לגבי נכה בטיפול רפואי — מ' 19% עד 27%. למותר להוסיף כי התגמולים עלי-פני שני חוקים אלה פטורים ממס הכנסה.

לבסוף רצוני לציין כי משרד הבטחון מושיט זה מספר שבו עות עזרה כספית לצורכי האלמנות והיתומים בצורת מקדמות על חשבון התגמולים המוצעים, שאני מאמין ומקווה כי יאושרו עליידי הכנסת כחוק.

לכן אני מבקש להעביר את הצעות החוקים הללו לוועדת העבודה.

היו"ר ט. סנהדראי:

תודה רבה. הדיון יהיה אישי במסגרת של עשר דקות לנואם. רשות הייבור לחבר-הכנסת שוסטק, ואחריו — לחבר-הכנסת לורנץ.

— חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 4); חוק משפחות החיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5) (קרגמן, שוסטק, סנהדראי, לורנץ) —

שיכול לתת יותר, סימן שהוא גדול יותר; ומי שיכול לתת הכל, מי שיכול לתת את נפשו להגנת הוולת, סימן שהוא הגדול ביותר, ומכאן שהרוגי לוד, אלה שמסרו את נפשם למען אחרים, אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם.

כזאת צריכה להיות גישתנו לאלה אשר מסרו את כל מה שיכול אדם למסור, למען הוולת. כי מה יכול אדם למסור יותר מאשר את חייו, או אפילו חלק מחייו בכך שנשאר נכה? לכן עלינו לדעת שכל מה שאנו נותנים אינו אלא מעט מן המעט. זהו רק סמל בלבד של מתת כהכרת-תודה. זהו כל מה שאנחנו יכולים לתת, הואיל ולהחזיר את מה שנתנו הם אין אנו יכולים.

עתה הערות אחדות לגופו של החוק. אשר לשיעורי התשלום מים, אדוני השר, לא הייתי אולי מעלה את ההצעות שאני רוצה להעלות, אילו היה החוק הזה נוגע למספר רב של משפחות שכולות או למספר רב של נכים. אולם בעזרת השם זכינו — וגם זה אחד הניסים של המלחמה הזאת — למספר קרובות קטן מכפי שחששנו; אין שיעור לכל קרבן שנפל, אבל אחד הניסים היא העובדה שבעזרת השם המספר הוא כפי שהוא. כולנו יודעים עד כמה חששנו, אם לא לעצם תוצאות המלחמה, כי האמנו שבעזרת השם ננצח, הרי למספר גדול של קרובות, ואינני רוצה לנקוב כאן מספרים, — ואם זכינו, בעזרת השם, והמספר הוא כפי שהוא, הרי אין חשש שמבחינה כספית נכבדי על האוצר או על האזורה, ומכאן שאני מרשה לי להציע מספר הצעות, אף-על-פי שאני מעריך מאד את ההצעות שהוב" או מטעם הממשלה להגדלת השיעורים, ואני רוצה להציע עוד מספר ניכר של הגדלות.

בסעיף 3 לחוק משפחות החיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5), תשכ"ז—1967, מוצע לגבי אלמנה עם יתום אחד שיועלה השיעור מ-65% מהשכר הקר"ב בצמוד לדרגה י' לפי החוק הקיים, ל-75% מהשכר הקובע הצמוד לדרגה י'. זוהי בלי שום ספק העלאה יפה, אבל לדעתי נטיב לעשות אם נגדיל העלאה זו ל-100%. ניתן לאלמנה את מלוא הסכום שהשתכר בעלה. זה לא יכביד על אוצר המדינה.

בסעיף 3 — סעיף (ג) לחוק העיקרי — יש הגבלה בקשר לתוספות רק עד היתום החמישי. כדרכי, אני מתירע תמיד על ההגבלות ביחס למספר הילדים. אין ברכה גדולה יותר לעם ולמדינה מאשר מספר גדול של ילדים. אנחנו צריכים לעודד את הילודה בכל הדרכים, ואני רואה פגם חמור, אדוני שר הבטחון, כאשר יש הגבלה בחוק כלשהו ביחס למספר הילדים. בחוק המוצע אנו מגיעים ל-123 אחרי הילד החמישי. אם יש לאלמנה שבעה-שמונה ילדים, מותר להעלות את השיעור בכמה אחוזים נוספים. זה מגיע לה גם באופן אובייקטיבי, כי ככל שהמשפחה גדולה יותר, התמיכה צריכה להיות גדולה יותר, אבל גם כדי לעודד את הילודה.

בחוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 4), תשכ"ז—1967, מעלים את התגמול למחסור פרנסה למחצית משכורתו של עובד מדינה בדרגה ט'. זוהי העלאה יפה. אבל לדעתי שורת הדין נותנת שנעלה את התגמול עד ל-75% או 80%. הייתי אומר להעלות אפילו עד 100%. לא היינו עושים בכך עוול לשום אדם. מבחינה כספית לא היה דבר זה מכביד עלינו, כי מדובר במספר קטן של אנשים. אבל אינני מציע להעלות ב-100%. כי עלייך כך אנו עלולים להביא את האדם למצב שלא יחפש עבודה, דבר שהוא לפעמים לרעתו. לא טוב הדבר לתת לאדם שיכול לעבוד תגמול של 100%. עם זאת, במקום 50% הייתי מציע להעלות את השיעור ל-75% עד 80%.

ישראל קרגמן (המערד):

הוועדה יכולה בעצמה לעשות זאת.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

אבל הוועדה לא תרצה לעכב את החוק עכשיו.

היו"ר ט. סנהדראי:

חבר-הכנסת שוסטק, אני רוצה להסב את תשומת-לבך שכבוד השר הביא שני חוקים.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

גם אני דיברתי על שני החוקים.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ, ואחריו — לחבר-הכנסת קרגמן.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הבאת שתי הצעות החוק עלייך שר הבטחון היתה דבר בעתו, דבר מוצדק. אני חושב שכולנו יכולים לברך על ההצעה להעלות את שיעורי התגמולים למשפחותיהם של החיילים אשר נפלו בקרב במל"חמה הזאת, או להעלות את שיעורי התגמולים לאלה שנשארו נכים עקב המלחמה.

אחת הדרכים — ואני מדגיש שזו רק אחת הדרכים — להביע את ההוקרה ותודתנו לאלה שמסרו את נפשם על הגנת העם והארץ, בין שמסרו את נפשם במלוא מובן המלה, בין שנפגעו וגשעו נכים, וגם עידוד לכל אלה שבעזרת השם לא נפגעו וגשעו נכים — אחת הדרכים להביע להם את רחשי תודתנו היא לא רק לעשות זאת בצורת מלים, אלא בצורת עזרה של ממש. עזרה מינימלית. אני קורא לכך עזרה מינימלית כי כל עזרה כספית היא עזרה מינימלית שאנחנו יכולים לתת, משום שלצערנו אין אנו יכולים להחזיר להם או למשפחותיהם את מה שנתנו הם. בלתי-אפשרי להחזיר לאלמנה את בעלה, בלתי-אפשרי להחזיר לילדים שנתייתמו את אביהם; בלתי-אפשרי להחזיר להורים שכולים את בנם. כך בלתי-אפשרי להחזיר לאלה שנפגעו והפכו להיות נכים, את בריאותם, את היד או את הרגל שחסרה להם. משום כך חייבים אנו לפצות אותם לפחות כמה שביכולתנו לפצות, ולתת להם את המקסימום בתמורה כספית, לא כחסד או כמתנה, אלא כחוב. חוב אמנטי. חוב קדוש. אנו חייבים לשלם בכסף לאלמנה, ליתומים, או לנכה עצמו לפחות את מה שהפסידו בשל מסירתם.

בהזדמנות זו רצוני להזכיר מאמר חז"ל אשר מלמד הרבה. חז"ל אמרו שהרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם. ובגמרא מבואר מי הם הרוגי מלכות. שמא תאמר רבי עקיבא וחביריו? לא הם, כי הללו היו גדולי תורה וגם בלאו הכי אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם; אלא הרוגי מלכות הם שני אחים שמסרו את נפשם להגנתם של תושבי העיר לוד, והם נקראים — הרוגי לוד.

מידת גדולתו של אדם נבחנת עד כמה הוא יכול לתת לזולת, כי לקחת כל אחד מסוגל וכל אחד יכול. גם ילד בן שנתיים או שלוש, אם תתן לו משהו, הוא יאחז את הדבר חזק בידו ולא יוציא. יש הלכה אשר אומרת — קטן קר"נ ואינו מקנה. בשביל לקנות יש לו שכל. לקחת כל אחד יכול, אבל כדי לתת דרושה בגרות מסוימת. צריך להיות מבוגר בשנים, ועל אחת כמה וכמה מבוגר בשכל, על מנת לתת. אחרת אי-אפשר לתת. על כן זהו קנה-המידה. כל מי

— חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 4); חוק משפחות החיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5) (לורנץ, נצר, קרגמן, שוסטק, ארם) —

הערת האחרונה נוגעת לסעיף 2, סעיף 7(א) לחוק העיר קרי, מדובר בכנה שדרגת נכרות אינה פחותה מ-50% ושאינו לו הכנסה מספקת למחייתו ואינו מסוגל להשתכר למחייתו מחמת נכותו. במקרה זה, אדוני השר, כשאין האיש מסוגל לעבוד — לא שאינו מוצא לו עבודה, אלא מחמת נכותו אינו מסוגל לעבוד — מוצדק שניתן לו את מלוא המשכורת שהיתה לו קודם. החוק משווה את התגמול לשכרו של עובד מדינה בדרגה ט'. אם באים להעניק תגמול זה למי שהשתכר קודם לכן פחות מן הסכום של דרגה ט' — נוחא; אבל אין כל סיבה להפחית את הסכום שיקבל נכה, שאינו מסוגל מחמת נכותו למלא את תפקידו הקודם. אין הצדקה לענוש אותו — ומגיע לו פרס ולא עונש — ולהפחית את הסכום שיקבל. הוראה זו מקורה בחוסר מחשבה, כי החוק התכוון להעלות את הסכום ובשום פנים ראוין לא להורידו.

ה"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת קרגמן, ואחריו — לחברי הכנסת ארם.

ישראל קרגמן (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. גם אני מברך את שר הבטחון על התיקון החשוב שהוא מביא לחוק משפחות החיילים שנספו במערכה ולחוק הנכים. התיקון חיוני מאד למשפחות, אבל הוא חיוני גם לאזרחי המדינה שחשו מועקה בלב. הסדר זה, שאני מבין כי הוא פחות או יותר סביר, יקל גם על המועקה הנפשית שלנו ואנו נרגיש שאנו ממלאים את חובתנו כלפי משפחות אלה.

אני מקבל את הצעתו של חבר הכנסת שוסטק ומציע לוועדת העבודה להביא את החוק לקריאה שניה ושלישית בימים אלה, לפי פנייתו של שר הבטחון. אף אני מציע שוועדת העבודה לא תיכנס לפרטים, ואם יהיה עניין או רצון לתקן סעיף זה או זה, אפשר יהיה לעשות זאת לאחר הפגרה. או ששר הבטחון יציע את התיקון, ואם לא — חברי הוועדה יוכלו לעשות זאת על דעתם.

ביקשתי את רשות הדיבור כדי להעיר שתי הערות שאינן קשורות לחוק אבל קשורות לנושא. אני פונה לשר הבטחון, כשר בממשלה, לברר את שתי הסוגיות הללו.

משפחות החיילים שנספו במערכה חיו ברמת חיים מסור יימת. לרובן היו חובות, כגון משכנתאות על נכסים שרכשו. במצב זה הדברים יכולים להגיע להתמוטטות; אני יודע מה פירושה של משכנתה שהיא רובצת כעול על המשפחה, אף אם איננה צמודה. משפחות צעירות, בעיקר, התחייבו לתשלום גבוהים למדי תוך ציפיה שאפשר יהיה במרוצת השנים לשלם את החובות. עכשיו נסתם מקור ההכנסה של המפרנס. אני פונה בעניין זה לשר הבטחון למען יעורר את השאלה בממ"ד שלה. דירבנו על כך גם בוועדת הכספים באוני שר האוצר והוא הבין יפה את העניין. רצויה גם תמיכתו של שר הבטחון וכי יעשה הסדר ביחס לחובות של משפחה שהמפרנס שלה נהרג במערכה. אינני מציע בשלב זה את צורת ההסדר, אני מניח שיהיה רצון טוב ואפשר יהיה למצוא הסדר מתאים על מנת להקל על המשפחות בעניין תשלום החובות.

ההצעה השניה מתייחסת לעניין החינוך — ואינני מדבר על חינוך חובה שהוא ללא תשלום, אלא על החינוך העל-יסודי. אינני יודע מה היה שיעור ההכנסות של המשפחות הללו, אבל ברור שהחינוך העל-יסודי הצריך הוצאה לא-קטנה. דומני כי בתחום זה המדינה חייבת לקחת על עצמה את הדאגה לחינוך הילדים.

ישראל קרגמן (המערך):

אם אתה אומר שהעניין הוסדר — אני שמח על כך; אם אתה אומר שנדמה לך שהעניין הוסדר — אני מבקש לברר זאת. עד כה לא הצלחתי לברר את העניין.

ייתכן שיתעוררו עוד כמה בעיות. אבל ברור שהמגמה היא לא רק להסתפק בתיקון החשוב הבא להגדיל את הכנסתה של המשפחה, אלא גם להקל בתחומים אחרים שהחוק איננו נוגע בהם. אני כמעט בטוח שלא תהיה התנגדות לכך, צריך רק ליוזם הסדרים כאלה בזמן הקרוב ביותר.

ה"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת ארם.

משה ארם (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. החיוב שבשתי הצעות החוק, שהביא שר הבטחון לקריאה ראשונה, איננו זקוק לא לפירושים ולא להסברים. התיקונים המוצעים מושי-תחים במקביל על שתי מגמות חשובות ויסודיות. הצעות התיקון באות להעלות גם את שיעור התגמול וגם לשנות את הדירוג מבחינה זו אין ספק ששני החוקים הללו תורמים תרומה חשובה לשיפור מצבן של המשפחות השכולות שהמפרנסים שלהן נספו או נהפכו לנכי מלחמה.

המכנה המשותף ביני לבין חברי הכנסת שוסטק מתבטא בכך שגם לפני אין החישובים המפורטים; אבל המפריד בינינו הוא, שמאחר שאין בידי החישובים, אינני רוצה להיכנס הפעם להשערות. הצעות החוק תובאנה לפני ועדת העבודה, ואני מניח שבוועדה נקבל הסברים מפורטים מפי נציגי משרד הבטחון.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת קרגמן שהדיון על שתי הצעות החוק בוועדת העבודה לא רק שלא ישתנה, אלא ייתכן שיתחיל כבר מחר. מכל מקום, ביום ב' נסיים את הדיון, והצעות החוק תובאנה לקריאה שניה. ושלישית לכנסת ביום ב' או ביום ג'. הבא, לפי החלטת הנשיאות. ועדת העבודה הצטרפה גם באישור של יושב-ראש הכנסת לקיום ישיבות בזמן הפגרה על מנת שתהיה לנו אפשרות להכניס תיקונים, אם יהיה צורך בכך.

ביקשתי את רשות הדיבור רק להערה אחת הקשורה לעניין המשפחות השכולות. בחוק זה נתקלתי בדבר תמורה. לפני מונח מסמך הדן במצבה של אלמנה שבעלה נפל עוד במלחמת השחרור. בשנת 1948. באותו תאריך היתה היא בת 37. היו לה שני ילדים סמוכים על שולחנה. מאז 1949 עד 1954 היא קיבלה תגמולים בעד שני הילדים. באותה שנה, כשהגיעו הילדים לגיל 18, הופסקו התגמולים ומאז לא חודשו בטענה שלפי החוק לא מגיע לה מכאן ואילך ולא כלום. כלומר, ברעו שהילדים חדלו להיות סמוכים על שולחנה — האלמנה כבר היתה מחוץ להוראות החוק, ולא קיבלה שום דבר. באותה שנה היא היתה בת 43. מאז לא קיבלה כל תגמול כאלמנה, אף על פי שהחוק תקן ב-1965, והוא קובע שבכל מקרה אלמנה כזאת זכאית לקבל 25% מדרגה ז' של עובד מדינה. היום יש הצעה לתיקון נוסף של הדיורוג.

יוצא איפוא שאלמנה זו מקופחת בכל הזכויות הנובעות גם מאיקבלת התגמולים.

באותו חוק כתוב שאלמנה הנישאת מחדש זכאית למענק חד-פעמי, בערך בסכום של 10,400 לירות. כלומר, אלמנה שלא

חוברת ל"ח, ישיבה ר"ג

— חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 4); חוק משפחות החיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5) (ארם, נצר, אבנרי, בהיר) —

אריה בהיר (רפ"י):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. הדיון על הצעת החוק יחייב בירור של כמה וכמה פרטים, דבר שאינו יכולים לעשותו בישיבת המליאה. אין ספק שנצטרך להזמין נציגי ארגון ההורים השכולים וארגון הנכים, ולשמע מהם מה הן הבעיות שהתעוררו במשך הזמן בקשר עם הטיפול במשפחות חללי צה"ל ובקשר עם הטיפול בנכים.

לדעתי, הכרחי להביא את החוק לאישור בקריאה שנייה ושלישית עוד במושב זה של הכנסת. ההצעה שנשמעה כאן, להביא את החוק עם אותם תיקונים שנסיפק להכניס בישיבה אחת או שתיים של הוועדה, היא הצעה טובה. אולם נבקש את שר הבטחון לאחר דיון ובירור נוסף בוועדה, אם יהיה צורך, להביא תיקונים לחוק.

הז"ר ד. נצר:

זה שייך לכנסת, לא לשר הבטחון.

אריה בהיר (רפ"י):

שר הבטחון יביא הצעות תיקונים, ואחר-כך הכנסת תדון בהן.

משפחות החיילים שנספו במערכה יכולות לקבל שני סוגי תשלומים. סוג אחד, תשלום שהחוק מחליט עליו. סוג שני הוא תשלום למשפחות האזרחים שנספו במלחמה והיו מבוססים בקרנות ביטוח במפעליהם. נדמה לי שהיתה הודעה שקרנות הביטוח יוסיפו את ההפרש בין הסכומים שהחוק מעניק אותם ובין התשלומים שהיו מקבלים במקרה של מות שלא במלחמה. צריך יהיה לברר אם מבחינה חוקית הדבר מובטח או אינו מובטח.

בוועדה נצטרך לבדוק, האם משפחות המשרתים בצבא הקבע מבוטחות על-ידי הצבא או משרד הבטחון, כדי שיקבלו, במקרה שיקריהן נספו במערכה, תגמולים בשיעור של לפחות 90% מן המשכורת היסודית.

אני מקבל את ההנחה שעלינו לדאוג שרמת החיים של המשפחה לא תרד לעומת הרמה שהיתה קיימת כאשר המפרנס היה בחיים. נדמה לי שזו צריכה להיות ההנחה היסודית. עד כמה שנאמר לי, ישנם כמה וכמה תשלומים שאינם כתובים בחוק, כמו עזרה לחינוך תיכון וגבוה, אפשרות של המשך הקניות בשק"מ, הנחות ממסים בכמה מקרים. דברים אלה בלי כל ספק מוסיפים על התגמולים. הוועדה תצטרך לבדוק ולקבל איזה עקרון יסודי. אני מקבל את העקרון היסודי שרמת החיים של המשפחה אינה צריכה לרדת. אפילו נקבל עקרון זה, היא ממילא תרד, כי כאשר האיש חי ועובד, הרי בנוסף על משכורתו היסודית יש לו גם הכנסות נוספות שישנן בכל מפעל, גם בצבא קבע וגם במפעל אזרחי. ההנחה היסודית שרמת ההכנסה של המשפחה לא תרד לעומת זו שהיתה בזמן שהמפרנס היה בחיים ועבד — את הנחת היסוד הזאת נצטרך לקבל בזמן הדיון על החוק.

יש לי בקשה לשר הבטחון, שמשרד הבטחון ירכז את כל הזכויות שישנן לנוכה אצל המשפחה חילל שנספה במערכה, וימצא אותן בחוברת מסודרת ומרוכזת לפי הכתובות של כל הזכאים לקבלן, וזאת על מנת שהמשפחה תדע מה הן זכויותיה, היכן היא יכולה לקבל את הטיפול, מה מגיע לה מבחינת הזכויות בחוק ואילו שאינן בחוק אבל מקובלות במסודות השונים, דבר זה ימנע, בלי ספק, שעות רבות של דאגה שכבר היו בזמן האחרון מנת חלקן של משפחות החיילים שנספו, באשר הן לא ידעו מה הן המשאבים שיעמדו לרשותן במצבן החדש והקשה.

קיבלה כל תגמול וכל מענק ולא נישאה, אינה זכאית על-פי החוק לכל תמיכה מן המדינה. זה קצת משונה. אם היא נישאת מחדש ויש לה גם מפרנס — היא מקבלת מענק חירפ-עמי. אם היא נשארת נאמנה לזכר בעלה ואינה נישאת — אז מלבד מה שאין היא מקבלת שום תגמול, גם אינה זכאית לקבל את הפיצויים. יש כאן דבר בלתי-הגיוני. במשך שתיים-עשרה שנה היתה אלמנה זו מקופחת, בלי שיחול תיקון כלשהו.

ועכשיו, לאחר שתוקן החוק ומשנת 1965 היא זכאית לקבל 25% מדרגה ו' של עובד מדינה — והיום אנחנו עומדים כבר ב-1967 — הרי היא עדיין נשארת מקופחת. אני סבור שהתיקון שנתקבל ב-1965 שהיא זכאית ל-25% חייב לחול עליה גם רטרואקטיבית.

ניסיתי לברר אם דוגמה זו שהבאתי היא יחידה במינה או לא. מסתבר שלא. מסתבר שיש מספר אלמנות שכל זמן שהן ילדים היו סמוכים על שולחן קיבלו תגמולים בעדם, אולם ברגע שחולו להיות סמוכים על שולחן — הן נשארו ללא תגמול, ללא מענק, אם לא נישאו מחדש.

אני סבור ששר הבטחון ומשרד הבטחון צריכים להקדיש תשומת-לב למצב תמורה, משונה ובלתי-הגיוני זה, מצב של קיפוח בלתי-מוצדק.

אשר ליתר התיקונים שהעירות לגביהם נשמעו מפי חברי-הכנסת לורנץ וקרגמן — יש לעניין זה ערך רב, ואני חושב שהם תמרו תרומה חשובה לדיון שיתקיים בוועדה הע' בודה ביום שני הקרוב, כאשר נכין את החוק לקריאה שנייה ושלישית.

הז"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת בהיר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. על חוק זה אפשר לומר בקיצור נמרץ: טוב שהועלו השיעורים, אך זה בהחלט אינו מספיק.

אני בכלל מתקשה להבין את ההגיון של הפילוסופיה העומדת מאחורי החוק הזה. אדם נהרג במלחמה, השאיר אחריו משפחה. המשפחה הקריבה את הקרבן הגדול ביותר שיכלה להקריב, על-ידי עצם העובדה שהאיש נפל. מדוע צריכה רמת המחיה של המשפחה לרדת כתוצאה מאסון נורא זה, שקרה לה? מדוע צריכה המשפחה להיות במצב שאחרי נפילת האיש למען המדינה, לא תספק לה המדינה את אותה רמת המחיה שהיתה לה קודם? למה צריכה לבוא, נוסף על האבידה האנושית, גם אבידה כלכלית?

אני יכול להבין חוק הקובע מינימום, או האומר שדרגה מסוימת של עובדי-המדינה תשמש כדרגת המינימום, ושום משפחה של חלל לא תקבל פחות מכך. אבל אינני יכול להסכים שזוהו המקסימום. יכולה להיות איוו תקרה, שמעבר לה אולי לא צריכה המדינה לתספק, אבל אני חושב שהעקרון המנחה צריך להיות שונה לגמרי מאשר בכל החוקים האלה, והוא: שהמשפחה תוסיף לקבל מה שקיבלה כאשר היה אבי המשפחה בחיים. כשם שחיל מילואים מגוייס מוסיף לקבל את המשכורת שקיבל בחיים האזרחיים.

הז"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בהיר.

— חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 4); חוק משפחות החיילים שנשפו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5) (בהיר, נצר, דיון); חוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים) (נצר); חוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים (תיקון מס' 2) (נצר, ורהפטיג) —

אני רוצה להתייחס להערותיו הצודקות של חבר הכנסת קרגמן, ואני רוצה להבטיח לו שאם לא ישכח להזמין אותי לישיבת ועדת הכספים שתדון בענייני, אני אתמוך בו. אם ירצה שר האוצר לשעות לתביעתך ולהלמצי, מה טוב.

מלבד זאת אני רוצה לציין כי האגף במשרד הבטחון, העוסק בעניין זה, מטפל טיפול אינדיבידואלי בכל מקרה ומקרה, והדבר אינו מתבטא, כמובן, בחוק כולל, אבל כל אותם המקרים הקשים, השונים והמגוונים מאד, המחייבים טיפול אינדיבידואלי, זוכים לטיפול זה. אני מניח שבקרב הציבור והמשפחות הנפגעות ישנה ההכרה בכך שאכן ישנה איוון קשבת.

אשר להצעתו של חבר הכנסת בהיר, אם לא הוגשמה עד כה ואם לא הומצאה למשפחות חוברת או חומר המפרט את הזכויות ואת האפשרויות השונות שהמשפחות הללו יכולות ליהנות מהן, ייעשה הדבר בעתיד. הצעה זו היא מאוד נכונה.

אני מבקש מחברי הכנסת להסכים להעברת שני החוקים האלה לוועדת העבודה, מיושבת ראש הוועדה, חבר הכנסת ארם, אני מבקש לעשות כל אשר ביכולתו על מנת להעביר חוק זה בשלמותו עוד במושב הנוכחי בכנסת.

ה"ר ד. נצר :

לפנינו הצעה אחת — להעביר את שתי הצעות החוק לוועדת העבודה של הכנסת. אני מעמידה הצעה זו להצבעה.

ה הצ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 4), תשכ"ז—1967, לוועדת העבודה נתקבלה.

ההצעה להעביר את הצעת חוק משפחות החיילים שנשפו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 5), תשכ"ז—1967, לוועדת העבודה נתקבלה.

אני מקווה שעם אישור החוק הזה, עוד במושב הזה של הכנסת, יונה יסוד חוקי שיאפשר למשפחות החיילים שנשפו במערכה להמשיך חייהן באותה רמת החיים שהיתה להן לפני האסון, בהילקח מהן יקיריהן.

ה"ר ד. נצר :

רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר הבטחון מ. דיין :

גברתי היושבת ראש, כנסת נכבדה. אני רוצה להודות לכל חברי הכנסת שנטלו חלק בדיון הקצר, לא רק על הגישה החיובית, אלא על נכונותם לטפל בחוק זה בצורה מיוחדת לפנים משורת הדין, כדי להבטיח שעוד במושב הזה יאושר החוק הזה בשלמותו במידת האפשר. אם לא תימצא דרך אחרת, נביא כעבור זמן־מה תיקונים לחוק. אבל מובן כי מוטב לאשר את החוק עכשיו ולהפעילו. כבר אמרתי שמשרד הבטחון נותן מקדמות למשפחות מתוך הנחה שהחוק הזה יאושר. אני רואה שההנחה הזאת היתה מוצדקת. מכאן שמוטב ליצור את הבסיס, גם אם לא יהיה מושלם. מובן שתוך כדי דיון על הצעת החוק בוועדה יופיעו לפנינו נציגי משרד הבטחון שיגלימו את האינפורמציה, וכך תהיה לוועדה האפשרות, גם בזמן הקצר שיעמוד לרשותה, להחזיר למליאה חוק מושלם פחות או יותר.

אני רוצה להוסיף הערות ספורות וקצרות. לחבר הכנסת לורנץ רוצה אני לומר שההצעות האלה אינן חלות רק על הנפגעים במלחמת ששת הימים. הן חלות, כמובן, על כל הנפגעים; גם במלחמת השחרור וגם במערכת סיני. מכאן יובן שהמספר אינו מצומצם כל־כך באופן יחסי, אלא הוא כולל את כל המקרים שישנם, ועל כן יש לגשת לשאלה זו מתוך ראיית הדברים האלה. ודאי גם שזה ישמש בסיס לעתיד. גם אם לא תהיינה מלחמות, נפגעים יש לנו גם בין מלחמה למלחמה. את הצעותי, חבר הכנסת לורנץ, תוכל להביא לפני הוועדה. אני רוצה רק למסור את הנתונים.

ח. חוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים),

תשכ"ז—1967 *

(קריאה שלישית)

אני מעמידה להצבעה בקריאה שלישית את חוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים), תשכ"ז—1967.

ה הצ ב ע ה

חוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים), תשכ"ז—1967, נתקבל.

ה"ר ד. נצר :

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ג' של סדר־היום: חוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים), תשכ"ז—1967, קריאה שלישית. לפני שבוע לערך נתקבל החוק בקריאה שניה. נתקבלו כמה הסתייגויות, כמה גירסאות ותיקונים המונחים עתה על שולחן הכנסת.

ט. חוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים (תיקון מס' 2), תשכ"ז—1967 **

(קריאה ראשונה)

שר־הדתות ז. ורהפטיג :

גברתי היושבת ראש, מורי ורבותי. חוק בתי־הדין הדתיים הדרוזיים, תשכ"ג—1962, היה בו משום חידוש רב וחיוני בארגון סדרי השיפוט בענייני אישות של בני העדה הדרוזית.

ה"ר ד. נצר :

אנחנו עוברים לסעיף ט"ז של סדר־היום: חוק בתי־הדין הדתיים הדרוזיים (תיקון מס' 2), תשכ"ז—1967, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הדתות.

(*) „דברי הכנסת“, חוב' ל"ז, עמ' 2685.

(**) רשומות (הצעות חוק, חוב' 742).

מקומו, או להעביר דין מבית-דין אחר — ויכל בית-הדין לשפוט בשניים. עקב זה מתבקש התיקון האחרון שהוא בבחינת הוראת שעה. מכיוון שבית-הדין הדרוזי ישב בשניים בתקופה מסויימת והוציא ססקי-דין, וכדי שלא יבוא ערעור על פסק-הדין שהוציא כאשר ישב בשניים, מוצע תיקון רטרואקטיבי, על מנת שפסקי-הדין ייחשבו כפסקי-דין שהוציאו כדיון.

אלה הם התיקונים. בקשה לי אל ועדת החוקה, חוק ומשפט. היות והצעה זו עברה בירורים רבים עד שהוכאה לקריאה ראשונה, אבקש, אם אפשר, להחיש את הדיון על הצעת חוק זו — ואני מקווה שלא יהיו חילוקי-דעות רבים לגביה — על מנת שהכנסת תוכל לקבלה בקריאה שניה ושיש לישיבת בהקדם.

היו"ר ד. נצר :

הדיון על הצעת חוק זו יהיה דיון אישי, במסגרת עשר דקות. רשות הדיבור לחברה-הכנסת מועדי.

ג'בר מועדי (הסיעה הדרוזית הישראלית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שמחנו על הגשת התיקון לחוק של בתי-הדין הדתיים הדרוזיים בישראל; שכן העדה הדרוזית נתייסרה בייסורים נוראים ונתקלה בקשיים רבים כתוצאה מהעדר חוק זה.

מאות בשנים היו בני עדתנו משוללי זכויות בכל הקשור בדיני האישות, עד שקמה מדינת ישראל והכירה בעדתנו מבחינה חוקית, בדומה ליתר העדות בארץ, והקימה בתי-דין דתיים. עליידי כך נתאפשר לנו לטפל בעניינים הדתיים והאישיים של בני עדתנו. זוהי הפעם הראשונה בהיסטוריה שלנו שהוקמו לנו בתי-דין דתיים — דבר המצריך כמה תיקונים הקשורים בעניינינו הפנימיים.

לכן אני קורא לחברי הכנסת הנכבדים המייצגים את כל הסיעות הפרלמנטריות להצביע בעד התיקון המוצע ולא לשקול עניין זה מבחינה מפלגתית. הרי כולכם יודעים כי לעדתנו יש עניינים דתיים מיוחדים. אני מבקש איפוא מכם הפעם לראות בתיקון הזה דבר פנימי של העדה ולא להסתכל בו מנקודת-מבט פוליטית.

בהיותי אחד מבני העדה הדרוזית, רצוני להודות למשרד הדתות, המתגלם באישיותו של שר הדתות מר ורהפטיג, ושל מר יעקב יהושע, שעשו, עם משרד ראש הממשלה ומשרד המשפטים, מאמצים רבים כדי להעניק לנו זכות חוקית זו.

היו"ר ד. נצר :

רשות הדיבור לחברה-הכנסת לין.

אמנון לין (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. ראיתי צורך להוסיף כמה מלים על חשיבות החוק הזה, מכיוון שנדמה לי שחוק זה, אם כי לגבי הישוב היהודי אינו מעורר הדים חזקים כל-כך, לגבי העדה הדרוזית הוא רב-חשיבות, ונותן תשובה לכמה שאלות עדינות של החיים בעדה הדרוזית.

כדי שיתמצאו חברי הכנסת במה המדובר, אסקור בכמה רגעים את הדברים. העדה הדרוזית, במשך שנים מאז הקמה באזור זה של העולם שכיום אנחנו מכירים אותו כאזור המזרח התיכון, הייתה עדה קטנה, נרדפת, מסביב לה עזרות גדולות ממנה שניסח המיד להטמיע את העדה הדרוזית. רק בזכות המבנה המיוחד של העדה הדרוזית, הצליחה העדה הזאת להישמר מפני טמיעה כסובב אותה.

בין השנים 1535—1585, בימיו של סתר אלדין השני,

זית, היקרה לכולנו. אולם ככל חוק שיש בו משום חידוש, נתעוררו בעיות בביצועו שהביאו אותנו לכך שאנחנו מציעים הצעת חוק לתיקון החוק הזה, זו ההצעה המונחת לפניכם.

הבעיות נובעות בעיקר מן המסורת המושרשת בעדה זו, מן היחס של כבוד ויקר למנהיגיה הרוחניים ולזקניה. ושתים הן הבעיות: א. נתברר לנו כי יחס האמון הרב של בני העדה למנהיגם הרוחני מכהן כראש המועצה הדתית הדרוזית, מחייב תיקון בחוק, לפיו ראש המועצה הזאת יוכל להמשיך ולכהן בתפקידו כראש בית-הדין לערעורים, אף אם עבר את הגיל הקובע פרישה לפנסיה, שהוא לפי סעיף 19(א)(1) לחוק העיקרי גיל שבעים שנה.

ומכאן התיקון בסעיף 2(2) והוא התיקון הקובע את העקרון של צמידות בין שני תפקידים אלה — ראש המועצה הדתית הדרוזית וראש בית הדין לערעורים, ללא הגבלת גיל.

בחוק בתי-הדין הדתיים הדרוזיים, תשכ"ג—1962, נקבעו שני כללים: א. יושב-ראש המועצה הדתית הדרוזית בתוקף תפקידו זה, מכהן כראש בית-הדין לערעורים (סעיף 29(א)); ב. קאדי מדיה יוצא לקיצבה בהגיעו לגיל 70 (סעיף 19(א)(1)). מכאן נוצרה סתירה, כי היות ועל התפקיד של יושב-ראש המועצה הדתית הדרוזית אין הגבלת גיל, הרי עם הגיעו לגיל שבעים עליו לפרוש מראשותו וחברותו בבית-הדין לערעורים ולהישאר בתפקידו כיושב-ראש המועצה הדתית. בני העדה אינם רואים בעין יפה אפשרות של הפרדה בין שני התפקידים הללו, ומכאן, כדי שיוכל האיש להמשיך ולכהן בשני התפקידים, הצטרנו להציע לבטל הגבלת הגיל לגבי מי שמכהן כיושב-ראש המועצה הדתית הדרוזית.

הבעיה השנייה היא בעיה ספציפית הנוגעת לחברותו בבית-הדין באינסטנציה ראשונה של קאדי מדיה, שכבר עבר את הגיל הקובע לפרישה לפנסיה. אמנם, עם קבלת החוק הכנסנו בו סעיף 29(ג) שקבע יוצא מן הכלל לגבי אותו קאדי מדיה. עכשיו, לאחר שהגיע לגיל פרישה, פרש לגימלאות. אולם מתברר כי העדה אינה רואה בעין יפה את הפרישה מטעמי גיל וזקנה של קאדי מדיה. ובעיקר לגבי קאדי מדיה זה ששירת את העדה במשך הרבה שנים. העברתו לפנסיה גרמה לטערת רוחות מחד גיסא ולא-אפשרות של מינוי קאדי במי קמו מאידך גיסא. אינם רוצים לתפוס את מקומו.

לכן אנו מציעים את התיקון השני בסעיף 1(2), המחזיר את הקאדי הפורש לכהונתו.

התיקון השלישי נובע מן העובדה שיש רק בית-דין אחד דרוזי באינסטנציה ראשונה ובית-דין לערעורים. מתברר שברגע שאחד מן הקאדים חולה או נבצר ממנו לשבת בדין, או במקרה שקרה עכשיו עם פרישתו של הקאדי לפנסיה, עד שמתמנה קאדי במקומו, בית-הדין נשאר קטוע ואינו יכול לעבוד, מה שאין כן בבתי-דין אחרים או בבתי-משפט אחרים, בהם ישנם שופטים רבים ויש אפשרות להעביר שופט מבית-משפט לבית-משפט או דין מבית-דין לבית-דין, על מנת שבתיה-משפט ובתי-הדין יוכלו לפעול. מאחר שקיים רק בית-דין אחד דרוזי, במשך תקופה מסויימת לא יכול היה לפעול. בית-הדין על דעת עצמו התחיל לפעול בשניים. לפי המסורת הדרוזית אין זה רצוי. אבל במקרה של הכרח יכול בית-הדין לפעול בהרכב של שניים. דבר זה אנו מוצאים גם בהלכה לגבי בתי-דין יהודיים. בית-הדין צריך לשפוט בשלושה, אך אמר רבי שמואל: גם בשניים דינו דין, אלא שנקרא בית-דין חצוף. אבל במקרה זה, אם החוק יאשר מה שמבקשים, יכול הדבר להתקבל, כדי לצאת ממבוכו זה אנו מציעים שבמקרים יוצאים מן הכלל — זאת אומרת במקרה שאחד הדיינים נבצר ממנו למלא תפקידו ואין אפשרות למלא

— חוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים (תיקון מס' 2) (לין, נצר, ורהפטיג); הודעת שר החוץ על המערכה המדינית (סיכום הדיון) (נצר, ברעם, ש. תמיר) —

עקב ההסדר המיוחד של העדה הדרוזית, משפחה מסוימת, שחלק מן הדיינים שייכים אליה, משפחת טריף, היתה המשפחה שבזמנו קיבלה את הסמכות השיפוטית בענייני דת של העדה הדרוזית. עקב העובדה שכמה מאנשיה הגיעו לגיל פרישה, יכול להיווצר מצב שפרישתם של אנשים אלה תזעזע את המצב הפנימי בתוך העדה הדרוזית.

יפה עשה שר הדתות שעם הצעת התיקון של החוק הזה ניתנת שהות של עוד כמה זמן כדי שיוכל שר הדתות להכין אנשים מסויימים אשר יוכלו לבוא במקום אלה שיצאו לפרישה, בלי שיגרם הדבר לזעזוע פנימי בעדה הדרוזית.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת הנכבדים שלדעתי, בכח מה רבה עשו שר הדתות וממשלת ישראל שהביאו את החוק הזה לפני סיום מושב הכנסת, ואני מקווה ומצפה שוועדת החוקה, חוק ומשפט תזדויר להעביר את החוק לקריאה שניה ושלישית. אני מאד ממליץ לפני חברי הכנסת לקבל את הצעת החוק, ומודה על כך לשר הדתות.

היו"ר ד. נצר:

האם כבוד השר רוצה להשיב?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:
לא.

היו"ר ד. נצר:

אני מעמידה להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת חוק בתי-הדין הדתיים הדרוזיים (תיקון מס' 2), תשכ"ז—1967, לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק בתי-הדין הדתיים הדרוזיים (תיקון מס' 2), תשכ"ז—1967, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

י. הודעת שר החוץ על המערכה המדינית

סיכום הדיון

היו"ר ד. נצר:

אנחנו חוזרים לסעיף ב' לסדר-היום: הודעת שר החוץ, — סיכום הדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם, שיביא הצעת סיכום בשם רוב הסיעות בכנסת.

משה ברעם (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בשם הסיעות: המערך לאחדות פועלי ארץ ישראל, גוש תנועת החירות—המפלגה הליברלית, המפלגה הדתית-לאומית, רשימת פועלי ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית, אגודת ישראל, פועלי אגודת ישראל, שיתוף ואחווה, קידמה ופיתוח, הנני מתכבד להביא הצעת סיכום להודעת שר החוץ מיום 31 ביולי 1967:

1. הכנסת רושמת לפנייה את סקירת שר החוץ על המערכות המדיניות שנערכו בעקבות מלחמת ששת הימים ועל המאבק שהתנהל בשני המישורים של עצרת החירות המ' יחדות של האו"ם. הכנסת מביעה הערכתה לשר החוץ, לחברי משלחת ישראל באו"ם, לנציגי ישראל ושליחיה בבירות תבל, שעמדו בשער, ומחזקת את ידיהם במערכות שעדיין נכונות לנו.

2. הכנסת מביעה הערכתה למדינות הידידותיות שהראו הבנה לעמדת ישראל הצודקת בתביעתה לשלום קבע ובטחון בלתי-מעורר.

3. הכנסת מאשרת עמדת הממשלה כי יש להביא במשאומתן ישיר בין ישראל לבין מדינות ערב לכרייתת חווי שלום, וכל עוד לא הושג השלום תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב הקיים שנקבע עם הפסקת האש כתוצאה מהדיפת התוקפנות עלידי כוחות צה"ל.

4. הכנסת מצפה כי בשעה היסטורית זו יקיים העם היהודי ברחבי תבל את הצו הלאומי העליון לעלות לישראל.

היו"ר ד. נצר:

אבקש את חברי-הכנסת תמיר. להביא הצעת סיכום בשם סיעת המרכז החופשי.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

הצעה לסיכום הדיון על הודעת שר החוץ שנמסרה ביום כ"ג בתמוז תשכ"ז — 31 ביולי 1967, מוגשת מטעם המרכז החופשי.

1. הכנסת קובעת כי קיום מלא של הריבונות הישראליית בכל השטחים המשוחררים מבצר את בטחון המדינה, מקדם בדרך הטבעית והרצויה ביותר את השלום על ערביי ארץ-ישראל, ויוצר את התנאים הנאותים לקראת שלום בין ישראל ומדינות האזור.

האומות המאוחדות, שתקבע כי כל מדינה המכריזה על כוונת השמדה כלפי חברה מחברות האו"ם תוכרו כתוקי פנית ותוצא מארגון האומות המאוחדות.

9. הכנסת מוקיעה את המדיניות הנוכחית של ממשלת ברית המועצות, המסייעת לאויב אשר הכריז על כוונתו להשלים את ההשמדה ההיטלרית.

10. הכנסת מטילה על הממשלה לפעול בדחיפות להצלת יהודים מארצות האויב, ולהפעלת הממשלות הידידותיות וגיוס דעת-הקהל העולמית לפעולה זו.

11. הכנסת מטילה על הממשלה לפתח מערכת הסברה בין-לאומית יעילה, שתהא משוחררת מנימות הצטדקות, ותתן ביטוי נאות לעניינה החשוב והצודק של ישראל, של מלחמתה ושל מאבקה לשלום.

היו"ר ד. נצח:

אבקש את חברי-הכנסת חביבי להביא הצעת סיכום בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

בשם הרשימה הקומוניסטית החדשה אני מציע הצעת הסיכום הבאה:

1. הכנסת מחליטה כי על הממשלה לצוות על פינוי מיידי של כל השטחים שנכבשו מאז ה-5 ביוני 1967, כי נסיגה זו בכוחה למנוע התלקחות מלחמה מחודשת ולפתוח דרך להסדר שלום צודק של כל הבעיות הנובעות מהסכסוך הישראלי-ערבי.

2. הכנסת מצווה על הממשלה לאפשר ללא תנאי את החזרתם של הפליטים הערביים, קרבנות מלחמת ששת הימים למקומות מגוריהם.

3. הכנסת קוראת לממשלה להפסיק את כל הרדיפות נגד תושבי השטחים הכבושים, לשחרר את העצורים ולבטל את צווי ההגליה.

היו"ר ד. נצח:

אבקש את חברי-הכנסת אבנרי להביא הצעת סיכום בשם סיעת העולם הזה—כוח חדש.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת הסיכום של סיעת העולם הזה—כוח חדש:

1. הכנסת קוראת לממשלה להשתית את מדיניותה על השאיפה לשמור על אחדות ארץ-ישראל, על-ידי כינון פדרציה מדינית, כלכלית ובטחונית של מדינת ישראל ומדינה לאומית של העם הערבי הפלשתינאי.

2. הכנסת קוראת לממשלה להשתית את כל פעולותיה באזורים המחוזקים על שאיפה יסודית זו.

3. הכנסת קוראת לממשלה לפתוח מיד במיבצע מקיף לפתרון בעיית הפליטים בשטח ארץ-ישראל.

4. הכנסת קוראת לממשלה לגבש ולפרסם תכנית שלום מפורטת למרחב, ובה הנחיות ברורות להסדר כולל, שיאפשר שיתוף-פעולה בין ישראל ובין העולם הערבי.

5. הכנסת מבקשה את דעתה שיש צורך בכינון ממשלתי ליכוד לאומי שתהיה מסוגלת לבצע תפקידים אלה, ובה מיניסטריון מיוחד לענייני ארץ-ישראל והמרחב, ולקידום השלום.

2. הכנסת מבקשה את מורת-רוחה מהכרזותיהם המזיקות והבלתי-מוסמכות של שרים בממשלה על נסיגה, מותנית או בלתי-מותנית, מן השטחים בהם פרושה עתה הריבונות הישראלית.

3. הכנסת מטילה על הממשלה: א. להחיל כדין את החוק והמשפט הישראלי בכל השטחים המשוחררים; ב. לקבוע כתוק כי המטבע הישראלי הוא המטבע החוקי היחיד בכל השטחים המשוחררים; ג. להחיל ולקיים את כל סדרי השלטון ודרכי המינהל הישראליים בשטחים המשוחררים ברמת הגולן, בכל ארץ ישראל המערבית, ברצועת עזה ובסיני, ממש כפי שהם מקוימים ומופעלים בתחומיה הקודמים של ישראל; ד. לערוך מפקד מיידי של כל האוכלוסיה בשטחים המשוחררים, אשר גם יזום אחת ולתמיד את הגוזמאות והכובים ביחס למספר הערבים המצויים בתחום הריבונות הישראלית; ה. להרחיב באופן דחוף את משטרת ישראל, ולציידה בציוד ממונע, לשם המרתם. ההדרגתית של כוחות צה"ל בשטחים המשוחררים, שאינם סמוכים לקווי הפסקת האש, בכוחות משטריים; ו. לארגן ללא דיחוי התנחלות נקודות המפתח באזורים המשוחררים הן במסגרת של היאחזויות-משלט והן על-ידי הקמת ישובים עירוניים חדשים הצמודים למרכזי הישוב הגדולים הקיימים בשטחים המשוחררים.

4. הכנסת קובעת כי על ישראל לקבל על עצמה לשקם, בעזרת גורמים בין-לאומיים, את הפליטים הערביים הארץ-ישראליים שבהו מבתיהם במלחמת העצמאות והמצויים עתה בתחום הריבונות הישראלית.

הכנסת קובעת כי אין לדחות עד לכינון השלום עם המדינות השכנות את פתרונה של בעיה אנושית כאובה זו, שמנהיגים ציניים מדינות אויבות השתמשו בה כנשק מסוכן נגד ישראל, ושמדינות העולם נכשלו בפתרונה. השלום עם ערביי ארץ-ישראל, ההופך עתה בהדרגה למציאות חיה בתחומי הריבונות הישראלית בשטחים המשוחררים, מחייב פעולה דחופה זו, והכנסת מטילה על הממשלה להביא לפניה תכנית מפורטת לפתרונה של בעיית יסוד זאת.

5. הכנסת קובעת כי עליה המונית לישראל — בראש וראשונה מארצות הרווחה — היא הכרח קיום לאומה ולמדינה ועורק החיים לישראל החדשה. הכנסת מטילה על הממשלה להביא לפניה בדחיפות תכניות לשינוי יסודי במשטר הכלכלי והחברתי, שינוי שהוא תנאי מוקדם לעליה גדולה שתהפוך את הריבונות הישראלית במרכזי ארץ-ישראל המתחדשת למציאות חיה ותוססת.

פרימט העליה הגדולה חייב להיות לגורם הקובע בכל מערכת החיים הכלכליים והחברתיים.

6. הכנסת מטילה על הממשלה: א. לקיים את הבעלות ואת החזקה הבלעדית בארמון הממשלה (לשעבר ארמון הנציב) בירושלים, ולא להקנות בו כל חזקה שהיא לאו"ם, או לנציגו; ב. לא להעניק מעמד-קבע כלשהו לנציג המזכיר הכללי של האו"ם בירושלים.

7. הכנסת קובעת כי ישראל זכאית וחייבת לחמש את צבאה בכל נשק חדיש שיש בו כדי להרתיע את האויב החותר להשמדת האומה.

8. הכנסת מטילה על ממשלת ישראל להביא לפני האו"ם — בהזדמנות הראשונה — הצעת תיקון למגילת

כ"ד תמוז תשכ"ז (1 אוגוסט 1967)
— הודעת שר החוץ על המערכה המדינית (סיכום הדיון) (נצר, מיקוניס, ארזי, אבנרי); חוק בתי המשפט
(תיקון מס' 3) (נצר, י. ש. שפירא) —

היו"ר ד. נצר:

אבקש את חברי הכנסת מיקוניס להביא הצעת סיכום בשם סיעת המפלגה הקומוניסטית הישראלית.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החלטה לסיכום הדיון על הודעת שר החוץ, מר אבא אבן, מטעם סיעת המפלגה הקומוניסטית הישראלית.

1. הכנסת תובעת מן הממשלה להכריז על תכנית שלום עם הארצות הערביות, הקושרת את הבטחת הבטחון ומלוא הזכויות החוקיות של ישראל ושל ערב בביטול הכיבושים הטריטוריאליים, שתהא מסד איתן להכרה הדדית, ליחסים תקינים ולשכנות טובה לטובת עניין השלום, העצמאות הלאומית והקידמה של עמי ישראל וערב כאחד.

2. הכנסת תובעת מן הממשלה לנהל את המערכה המדינית בהתאם למטרה היסודית של מלחמת ששת הימים, הבטחת קיום ישראל והשלום, תוך שיקול עצמאי של האינטרסים הניצבים לפני ישראל, ללא תלות וללא קשר עם אינטרסים זרים באזור, העומדים בסתירה לעניין השלום, העצמאות הלאומית, ולצורך חיסול הסכסוך הישראלי-ערבי בדרכי שלום.

3. הכנסת תובעת מן הממשלה לשקוד על הבטחת הזכויות היסודיות והאינטרסים החומריים והתרבותיים של האוכלוסיה הערבית באזורים הכבושים, וכן לגשת לתיכנון ולביצוע השיקום של הפליטים הערביים.

כן נדרשת הממשלה לשקוד על הבטחת כל התנאים הדרושים להקלת שובם של הפליטים הערביים החדשים מן הגדה המזרחית אל הגדה המערבית.

היו"ר ד. נצר:

נעבור להצבעה. תחילה נצביע על הצעת הסיכום שהגיש חברי הכנסת ברעם בשם הסיעות: המערך לאחדות פועלי ארץ ישראל, גוש תנועת החירות — המפלגה הליברלית, המפלגה הדתית-לאומית, רשימת פועלי ישראל, אגודת ישראל, שיתוף ואחוזה, קידמה ופיתוח, פועלי אגודת ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית.

ראובן ארזי (מפ"ם):

מה עם מפלגת הפועלים המאוחדת? אנחנו מוכנים להגיש הצעה מיוחדת.

יא. חוק בתי המשפט (תיקון מס' 3), תשכ"ז — 1967*)

(קריאה ראשונה)

היו"ר ד. נצר:

אנו עוברים לסעיף ז' של סדר-היום: חוק בתי המשפט (תיקון מס' 3), תשכ"ז—1967, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה. התיקון לחוק בתי המשפט עניינו דחוף ותוכנו ברור מעצמו.

לפי החוק הקיים, שר המשפטים רשאי למנות — (1) שופט או אדם שהוא כשיר להתמנות שופט — להיות רשם או סגן רשם של בית המשפט העליון; (2) שופט

(* רשומות (הצעות חוק, חוב' 741).

היו"ר ד. נצר:

אני מבינה שהצעת הסיכום הוכנה בחפזון רב, ולכן היו כמה השמטות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זה נכון גם לגבי התוכן.

היו"ר ד. נצר:

אקרא שוב את שמות הסיעות, ואבקש את סליחתכם אם אקרא שלא בדיוק לפי הסדר המקובל.

הסיעות, שבשמן הגיש חברי הכנסת ברעם הצעת סיכום, הן: המערך לאחדות פועלי ארץ ישראל, גוש תנועת החירות — המפלגה הליברלית, המפלגה הדתית-לאומית, רשימת פועלי ישראל, מפלגת הפועלים המאוחדת, המפלגה הליברלית העצמאית, אגודת ישראל, פועלי אגודת ישראל, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחוזה, הסיעה הדרוזית הישראלית.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום של 11 הסיעות — רוב
נגד — מינוט

בעד הצעת הסיכום של סיעת המרכז החופשי — מינוט
נגד — רוב

בעד הצעת הסיכום של סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה — מינוט
נגד — רוב

בעד הצעת הסיכום של סיעת העולם הזה—כוח חדש — מינוט
נגד — רוב

בעד הצעת הסיכום של סיעת המפלגה הקומוניסטית הישראלית — מינוט
נגד — רוב

ההצעה שהגיש חברי הכנסת ברעם בשם 11 סיעות, לסיכום הדיון על הודעת שר החוץ, נתקבלה.

שלום או אדם שהוא כשיר להתמנות שופט שלום — להיות רשם או סגן רשם של בית משפט מחוזי או של בית משפט שלום. מינוי לפי סעיף זה ייעשה בהסכמת נשיא בית המשפט העליון. הודעה על המינוי תפורסם ב"רשומות", ומשפורסמה אין עוררין על המינוי.

פיסקה (1) של סעיף קטן (א) אינה ברורה, ואנו מתחבטים האם פירוש המלה "שופט" הוא כל שופט, כלומר, גם שופט שלום, או אדם הכשיר להיות שופט שלום. אנו באים להבהיר בעיקר את הדבר הזה, שכל אדם אשר הוא שופט שלום או מוכשר להיות שופט שלום, כלומר, עורך-

חוברת ל"ח, ישיבה ר"ג, כ"ד תמוז תשכ"ז (1 אוגוסט 1967)
— חוק בתי המשפט (תיקון מס' 3) (י. ש. שפירא, נצר) —

פרלמנטרית לפני הבית, גם בקשר עם המינוי וגם בקשר עם עצם עבודתו של פקיד חשוב זה.

זהו תוכן החוק, ואני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ד. נצר:

חברי הכנסת, אם אשתמש בסגנונו היפה של שר החוץ, חברי הכנסת מנעו עצמם מלהשתתף בדיון זה. איש לא נרשם לדיון. אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק בתי המשפט
(תיקון מס' 3), תשכ"ז—1967, לוועדת
החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ד. נצר:

הישיבה הבאה של הכנסת — מחר בשעה 12.30. ישיבה זו נעולה.

דין, או משפטן בעל ותק של שלוש שנים, יכול להיות רשם.

הנסיון הראה כי תפקידו של רשם אינו מצריך קואליפיקציה של שופט מדרגה גבוהה יותר, זו של שופט מחוזי. מספיק בהחלט שאדם שהוא שופט שלום, או כשיר להיות שופט שלום, יתמנה לתפקיד זה, שהוא בעיקרו תפקיד אדמיניסטרטיבי, אם כי יש בו גם עניינים משפטיים לא פחותי-ערך.

השינוי השני שאנו עושים בחוק הוא, כי בעוד שעד עתה צריך היה המינוי להיעשות על-ידי שר המשפטים בהסכמת נשיא בית-המשפט העליון, אנו הופכים את הסדר, לפי החיאוריה, לפי קו המדיניות שהודעתי עליו בכנסת, שהמינוי ייעשה בראש ובראשונה על-ידי נשיא בית-המשפט העליון. תפקידו של שר המשפטים בקשר למינוי הוא תפקיד משני — הוא צריך לתת את האישור. לא איכפת לי אם יהיה כתוב: בהסכמת שר המשפטים. זה נחוץ לנו בעיקר על מנת ששר המשפטים, בכל זאת, יוכל לשאת באחריות

הישיבה ננעלה בשעה 21.01.